

**PUBLICAȚIE SAPTĂMINALĂ EDITATĂ DE
GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL**

ANUL I • NR. 29 • 3 AUGUST 1990

DIN SUMAR:

VLĂDIMIR TISMĂNEANU – „Paradoxul român”; THOMAS KLEININGER – Apel la înțelegerea colectivă ■ ALIN TEODORESCU – Viitorul unui eșec, economia României (2) ■ SILVIU BRUCAN – „Europa de Est trebuie să învețe de la asiatici” ■ MONICA LOVINESCU – „O minciună cit secolul de mare” (Michel Castex) ■ MIHNEA BERINDEI – „Reacția societății civile a fost foarte bună” ■ GHEORGHE GRIGURCU – Un trubadur al dictaturii ■ ACCENTE semnate de: PETRU CREȚIA, ANDREI PIPPIDI, ALINA MUNGHIU, VASILE DAN, DAN PAVEL, BEDROS HORASANGIAN, RADU POPA ■ Mărturii inedite privind evenimentele din iunie; Corespondență și Agenda „22” ■

Sigla Organizației pentru Apărarea Drepturilor Omului

UITAREA

Istoria românilor este una a așteptării. Pentru a ieși din impas sau pentru a împlini ceva, întotdeauna am așteptat.

Totuși, tocmai când a devenit absurd, că-n ultimii 10 ani, așteptarea ne-a răsplătit. Și uite așa ne-am trezit cu o revoluție, cu care s-a dovedit că nu știm încă ce să facem. Dacă actualii guvernanți ar fi știut și n-ar mai fi așteptat atâtea să vadă ce se întâmplă, nu ne reîntorceam la locul nostru tradițional: la coada Europei. Cred că mulți au observat un lucru: în toate evenimentele acestui an, guvernanții au tot așteptat – numai ei știu ce – și au acționat mereu după ce faptele s-au consumat.

Istoricii și gânditorii ne-au tot spus că sintem un popor unilateral, adică pașnic, liniștit, gînditor, ospitalier, care n-a făcut războaie de cucerire, ci numai de apărare (de așteptare). De fapt, când prilejul s-a ivit, armatele noastre s-au îndreptat fie spre est, fie spre vest, făcînd tot atîta rău și tot atîta bine cît face orice armată. Cei mai mari criminali din istoria noastră, comunistii și legionarii, tot români erau. Cei care au maltratat populația pașnică a capitalei, în iunie, asjiderea, fie că lucrau în mină sau se antrenau în cazărmi speciale. Este adevărat – că după cite o astfel de ieșire am așteptat consecințele, cumînți și îngrozite de propria noastră violență.

Asta se întîmplă și acum în cercurile guvernante. Se așteaptă. Se dovedește ceva: interiorizarea unei axiome biblice – așteptarea minuirii – a dus la formarea unei trăsături psihosociologice, răbdarea, care a devenit la noi principiu al solerologiei politice. Problema este că liderii noștri, după violențele rocontă, nu așteaptă judecata Europei, ci uitarea ei. Dar nu s-a inventat încă o metodă pentru a uita singele vărsat. Știința nu va ajunge la o astfel de perfecțiune, după cum alchimia nu a reușit descoperirea pietrei filosofale. Zilele trecute, ministrul de externe le-a demonstrat ziaristilor, la o conferință de presă, cît de tehnocrat este. Un tehnocrat al așteptării, nu al diplomației constructive, din moment ce a folosit pentru a caracteriza evenimentele din 13-15 iunie o metaforă-kitsch: cea a bărcii cu motor, care lasă în urmă un ștaf, un fel de voluri care tind cu timpul să-și piardă din amploare. A miza pe uitarea Europei și a lumii, pe dinamismul cotidian al istoriei care ne aduce în atenția opiniei publice ba un cutremur catastrofal, ba o reunificare, ba destrămarea celui mai mare imperiu, dovedește o mentalitate politică elementară.

Iluzia că occidentalii vor uita ce s-a întîmplat la noi este o iluzie tipic propagandistică, comunistă. După cum a fost și cea de a-i crede mai proști decît sint sau mai proști decît noi. Ambele au fost împărtășite și de primul nostru ministru care, la Paris, într-o emisiune a televiziunii franceze, a furnizat despre evenimentele din iunie una dintre celebrele ridicole variante oficiale. Să sperăm că pînă în septembrie nu se va mai împărtăși vreo astfel de iluzie și se va prezenta Parlamentului o anchetă obiectivă. Una adevărată, nu vreo versiune convenabilă, prefabricată, cu privire la evenimentele din 13-15 iunie. Pînă la redactarea concluziilor anchetei, opinia publică nu mai are răbdare să aștepte, punînd mereu întrebările: ce s-a întîmplat cu greviștii loamei? cîți dintre ei au murit? care sint cifrele reale ale morților din iunie? cine sint cei care au murit? elevii mei sint arestați? de ce nu sint eliberați nevinovații?

Sînt atît de multe întrebări, încît, dacă le punem la socoteală și pe cele din decembrie încoace, vom înțelege un lucru. Rămînînd fideli tacticii așteptării, riscăm să nu ne mai aștepte nimeni integrarea în Europa. Vom realiza astfel o performanță geopolitică: de a fi o insulă în mijlocul uscatului, al continentului.

DAN PAVEL

„Orice persoană acuzată de comiterea unui delict va fi considerată nevinovată pînă ce vinovăția îi va fi stabilită în mod legal în cursul unui proces public în care toate garanțiile necesare apărării îi vor fi fost asigurate.”

DECLARAȚIA UNIVERSALĂ
A DREPTURILOR OMULUI,
art. 11, par. 1

corespondență

SCRISOARE DESCHISĂ

DOMNULUI MIHAI ȘORA

În nr. 23 din 22 iunie 1990 al publicației „22” (primit în Hațeg în 27 iunie), a rătat că 5 zile în urmă v-ați gândit să găsiți răspuns la întrebarea „cum de a fost posibil?”

Păreră mea personală este că a fost posibil datorită neîncrederii în oameni, în noi înșine, a lipsei de respect, a încălcării celui mai elementar bun simț, al perpetuării unor stări de fapt condamnabile, a majorității ziaristilor care pentru a li se vinde suțele de tipărituri au căutat să scrie articole care mai de care mai senzationaliste, a tendinței de dezinformare, a lipsei de obiectivitate din partea acestora, al imposibilității de a se face înțeles de majoritatea populației a unor intelectuali (chiar și cei de la GDS) al faptului că în cele 6 luni care au trecut de la Revoluție cei chemați (inclusiv o parte a populației capitalei) nu s-au preocupat decât de campania electorală și Piața Universității.

Pe noi cei din provincie ne-a interesat mai mult puteați să ieșiți din întregul jargon nu numai cel din capitală.

Nu am fost și nu sînt împotriva manifestărilor legale și care nu o cauză nobilă dar nu pot fi de acord cu excesele. S-a încercat cu Proclamația de la Sibiuoara care s-a văzut prin votul de la 20 mai cîți aderenți au avut (față de 6 mil. semnături!). Dacă un singur intelectual din cei care s-au perdat prin baleonul Universității ar fi declarat greșit joamele cred că fenomenului în sine s-ar fi acordat atenția cuvenită. Înșiși faptul că acei tineri care prin consecvența lor au dovedit că nu știu ce vor să intrigat pe mulți oameni.

Nu de puține ori ne-am întrebat de ce unii cetățeni ai capitalei se mulțumesc să caute gura în Piața Universității și nu s-au organizat să manifeste în mod pașnic împotriva tuturor vizitatorilor, hoților și mai știu eu cum să-i calific pe cei strecurări și culbăriți în corturile grevistilor. Nu înțeleg cum au putut fi acceptați și încurajați aceștia de către greviști? Aceiași întrebare am pus-o unui intelectual din București care mi-a răspuns că intelectuali capitala nu-și prind mintea cu adunătura din Piața Universității. Mai degrabă înclin să cred că nu au

avut curajul să ațeze să se explice faptul că atunci cînd au mers mineri, i-au aplaudat și i-au încurajat, le-au dat girul lor pentru a se deda la acte de violență ca apoi ei să fie aruncați pradă opiniei publice.

Sînt convins că nimeni din această țară nu mai vrea comunism indiferent ce față ar avea. Am ales un președinte și un parlament, de ce să-i renegăm înaintea de a ști ce vor face pentru înfăptuirea Platformei concepută în focul luptei iar dacă vor aștepta sînt rigură că atunci nu se va ieși numai în Piața Universității din capitală ci în toate piețele localităților României. Să nu judecăm pe cineva înainte de a-i da cuvîntul că s-or putea să fim noi cei judecați.

Pentru instaurarea dictaturii la noi în țară nu sînt vinovați numai unii așa cum încearcă să se creadă, vinovați sîntem toți, chiar dacă într-o mai mică măsură, să ne facem fiecare un proces de conștiință și să ajutăm cu posibilitățile noastre să ne îndreptăm spre o democrație pașnică și benefică.

Un factor important în desfășurarea evenimentelor din zilele de 13-15 iunie a.c. cred că a fost mass-media scrisă și TVR. Desi presa centrală ajunge în provincie cu 2-3 zile întârziere ne-a scutit totuși de a citi toate ziarele, era suficient să citești un ziar ca să știi ce au scris toate celelalte. Este adevărat că lipsește o Lege a presei dar asta nu ne dă dreptul să vădăm tot veninul din noi ce l-am acumulat de atîtea decenii. Să dăm do-

vadă de bun simț caracteristic poporului român de-a lungul existenței noastre.

Nu știu dacă dvs. știți că Ministrul Întîmînării sau este numai o coincidență de nume dar vă pun totuși întrebarea care Universitatea din București de-a înțeles autonomia să permită ca sediul acestei instituții de cultură să devină tribună la care să aibă acces orice persoană ce se află în tranziț sau cu abonament în Piața Universității? De ce în alie centre universitare studenții și-au văzut de studii și-au dat examenele fără a face greșă că purtați de evenimente nu au avut timp de învățat? Și fiul meu a fost student pînă în ziua de 15 iunie cînd și-a dat examenul de stat la I.P. Traian Vuia din Timișoara. Aceasta a fost posibil pentru că a fost conștient că studentul trebuie să învețe iar politicienii să facă politică.

Nu sînt membru a nici unei formațiuni politice și cred că acest atu-imi permite să văd și să judec obiectiv tot ce se petrece în jurul nostru și să constat că cei mai vinovați strigă mai tare (O. Pater, G. Serban, etc.) crezînd că în felul acesta vor fi reabilitați de istorie. Se înșală amarnic.

Aceștia cred că ar fi cîteva din răspunsurile întrebării dvs.

Dacă într-adevăr publicația „22” este pentru dialog social o va dovedi și prin publicarea acestor scrisori.

Hațeg, 26 iunie 1990. BAJURA MARIA

STIMATE DOAMNE ȘI STIMAȚI DOMNI

Am urmărit cu consternare și neputințioasă indignare evenimentele tragice și chiar singuroase desfășurate în București în zilele de 13-15 iunie '90. Evident, nefiind prezent în acele zile (care vor rămîne drept unele din cele mai rușinoase în istoria României secolului XX) pe străzile sau în piețele Capitalei, imaginea mea asupra celor petrecute este incompletă, deparie de teribila realitate pe care ști cînoșcut-o D-Voastră la modul direct. Cu toate acestea, cele cîteva imagini transmise (totuși) de postul național de televiziune, dar mai ales numeroasele articole publicate în presa independentă pe care le-am citit, mi-au permis să realizez dimensiunile acestui adevărat dezastru moral pe care a trebuit (oare?) să-l trăiască țara.

Aș putea să vă scriu foarte mult din ceea ce gîndesc asupra „acțiunilor reprobabile” din 13 și mai ales din 14-15 iunie,

să încerc să redau ceea ce am simțit și simt. Dar nu cred că mi-ar ajunge cuvintele.

Am citit cu deosebit interes și cu multă atenție articolele dedicate acestor evenimente din revista „22”, numerele 23, 22.06.90 și 24/29.06.90. Toate m-au impresionat, dar poate în mod special editorialul „La București e liniște” semnat de domnul Andrei PIPPIDI. La Iași a fost efectiv liniște atît în Decembrie cit și în lunile care au urmat (cu excepția vechii anticomuniste organizată de studenții Universității după 24 aprilie, pînă imediat după algerii, și a altor citorva acțiuni sporadice). Nu pot fi foarte mîndru — ca cetățean al Iașului din 1945, dacă nu chiar din 1942 — de spiritul de ordine și disciplină al concetățenilor mei; într-o măsură există compensația oferită de cea mai mare parte a presei leșene. În frunte cu Opinia studențească, Timpul și Convorbiri Literare. De la 16/21 ianuarie '90 sînt membru al Mîșcării Ecologice din România, organizație care promovează consecvent nonviolența și intoleranța... față de intoleranță. S-ar părea că liniștea „rimează” cu nonviolența, și totuși mi-am

dat seama (imediat după 14 iunie) că nu pot să tac. Am și scris cîteva semnături ale unor colegi de catedră (dintre cei care nu au considerat că e mai prudent să fie prudenți...) de două mesaje de solidaritate colegială pe care le-am trimis domnilor rectori ai Universității București și Institutului de Arhitectură. În aceeași ordine de idei. Vă rog să luați act — cel puțin în modul formal — de următoarea declarație:

Subsemnatul Alexandru CĂRAUȘU, lector dr. la Catedra de matematică de la Institutul Politehnic Iași, declar pe această cale că susțin cu toată convingerea și în totalitate aprecierile și punctele de vedere asupra evenimentelor din 13-15 iunie 1990, conținute în cele opt puncte ale Declarației Grupului pentru Dialog Social din 16.06.90 (publicată în săptămînalul „22”, nr. 23/22.06.90). Consider că această Declarație reprezintă un gest de altitudine și de conștiință, caracterizat prin principialitate, obiectivitate și discernămint — trăsături de altfel

N. RED. Pentru măturile și corespondențele primite la redacție s-o respectat întocmai ortografia autorilor.

definitorii pentru întreaga activitate a G.D.S. și a revistei „22”. 3 iulie 1990

A. CĂRAUȘU

Dacă am o rezervă în a-mi exprima sprijinul pentru Declarația G.D.S., aceasta se explică doar prin reținerea de a-mi alătura semnătura la cele ale personalităților vieții noastre culturale și științifice care au semnat-o la 16 iunie.

Pe de altă parte, mi-e scuză pentru întârzierea cu care vă trimis declarația mea de sprijin. Ea se explică prin faptul că a trebuit să scriu și să trimit trei mesaje urgente și de dimensiuni relativ mari (domnului Președinte al M.E.R. — T.G. MAIORESCU, domnului Președinte al R.T.V.R. — R. THEODORESCU și domnului Ministru al Comerțului și Turismului — C. FOTA) în legătură cu activitatea masivă de dovestare a Deltei Dunării de către „turisti” dirijați de către organizații particulare de turism — fenomen semnalat în cotidianul România liberă la 23 iunie '90.

Al D-Voastră respectuos, ALEXANDRU CĂRAUȘU

Visam un stol de porumbei albi...

Continuăm publicarea unor fragmente din relatarea domnului Nicolae Culcer, începută în nr. 21 al revistei noastre. Mutat disciplinar de la Uzinele 23 August, în urma împotrivrării sale la realizarea lui Ceaușescu în funcția de secretar general al Partidului. Domnul Nicolae Culcer a fost încadrat la Bumbeacăria Română de la Ilava, unde s-a simțit în permanență amenințat și supravegheat.

NU ERA ELECTRICIAN, ERA SECURIST

Luni 16 octombrie am mers la dispensarul întreprinderii. (...) A venit doctora pentru vizita medicală. I-am predat analizele cu fiză. Ea m-a trimis la asistent să fac injecție contra tetanosului. Am întrebat-o dacă fără injecție nu merge. „Dacă nu faci injecția nu te angajezi”, mi-a spus, așa că n-am avut înecro. Si-a făcut efectul mai trziu, și am înțeles că nu a fost contra tetanosului ci a fost contra sîntății mele. Sînteam că mă sting ca o lumină. Începusem să uit. M-am dus prin ianuarie la medicul de întreprindere, mi-a dat tratament, l-am făcut, dar tot nu mă simt ca înainte. (...)

În luna noiembrie, nu știu data exact, mi-a spus un băiat: „Nea Culcere, te cheamă cineva pînă afară”. Mi-am dat seama că poate fi cineva de la Securitate, că acolo nu mă cunoștea nimeni. Am ieșit afară din cameră și l-am văzut pe cel care voise să intre în vorbă cu mine cînd făcusem protecția muncii. A-cum avea o stăpoeță nouă, avea patent și arăbăntă în mine stîngă, iar dreapta era înfîlșă ca să dea năroc cu mine. M-am oprit la doi metri de el și l-am spus că nu-l cunosc. „Nu-ți aduci aminte că am făcut protecția muncii împreună?” Mare scofală, ce făcusem noi împreună! Mi-a spus că lucrează electrician la întreprindere. „Stai numai două secunde”, l-am rugat, și l-am chemat pe seful meu de echipă, pe Vasiliță. „Vasiliță, dînsul este electrician la întreprindere, e un prieten de-al meu. Hăi să ne repară și noua lumină, la soproane, că ști prea bine ce fel vă chinuți noaptea pe întinerie”. Acest electrician a plecat fără să zică bună ziua ori dacă repară ori nu repară, și plecat a fost. După vreo două ore, Vasiliță mi-a spus: „N-a mai venit prietenul dumitale să repare lumina la soproane”. „Nici nu mai vine”, l-am zis. „De ce?” „Fîndcă nu era electrician, era securist”. (...)

26 decembrie 1989, miercuri seara, am ieșit din serviciu. Am trecut pe la cuminatul meu Băncilă Ion, că aveam treabă cu el. Fusese și el secretar de partid în uzină și șef de atelier la Tratamente Termice. „Ascultă măi Ionică, voi toți m-ați dat pe mine singur afară din partid, dar eți de curînd veți ieși și voi cu toții din partid, numai pielea voastră o să știe cum, dar pe tine te salvez eu, mă, că ești neam cu mine!”. Ionică m-a cînsit cu o țuică și am plecat acasă.

Joi 21 decembrie dis de dimineață dormeam și visam un stol de porumbel albi, iar unul dintre ei a venit spre mine. Soția mea Culcer Ecaterina m-a trezit: „Scoală, Nicule, fă bagajul, să mergem la țară să tăiem porcul. Și să ascultii ce spune Europa liberă de întimplarea de la Timișoara, a zis că Ceaușescu are zilele numărăte pe degete”.

Am mers la Gara de Nord, am luat bilete pentru trenul accelerat de 10.53. A plecat trenul cu 40 de minute întârziere, nu știam de ce. În Gara de Nord patrulau patrulare, milițianul înainte, trei din gărziile patriotice după el. În urma lor securistul. I-am spus soțului: „Degeaba patrulauză ăștia, de ce le e frică nu scapă”. Ea mi-a răspuns: „Fii liniștit, nu se întîmplă nimic”. „Pui pariu cu mine pe 1.000 de lei?” „Pui!”. N-a durat pariuu nici o oră, noi eram în tren, sora Rîștori și în București începușe revoluția.

FEMEILE CU GREU ȚIN UN SECRET

În lupta lui, Nicolae Culcer a avut un singur aliat activ: pe fiul său, Daniel. Publicăm mai jos un fragment din povestirea tînarului Daniel Culcer, în vîrstă de 14 ani, absolvent al clasei a VIII-a a școlii generale nr. 87.

la uzină. Dacă le scria dînsul, ar fi fost foarte repede descoperit. Atunci ne-am înțeles ca eu să le fac și tata să le împraștie prin uzină. Pleca de acasă dimineața de tot, pentru a ajunge primul la lucru, le împraștie pe unde credea că este mai bine, apoi pleca în oraș. Se întorcea la serviciu aproape ultimul. Colegii îi spuneau: „Culcere, s-au găsit manifeste în uzină”. Tata le spunea: „Nu cred măi! Cînd o vedea eu cu ochii mei, atuncea cred”. Manifestele purtau lozinci ca: „Jos dictatura!”, „Jos Ceaușescu!” și altele. Într-o seară

mama m-a prins pe la ora 1.30 scriind manifeste. A urmat o criză de plîns și disperare. „O să ne bagă în bucluc! O să vă omoare ăia!” — spunea mama plîngînd. (...) După un timp am încetat această activitate, la care tata nu mă mai lăsa să particip. Eca ceva prea periculos. Dar după întimplarea cu tatăl meu din 22 septembrie, m-am hotărît să mă răzban, tot prin manifeste. Am cerut ajutorul unui coleg, Nicoloiu Cătălin, care m-a înțeles și mi-a adus coli din care am făcut manifeste. Cel care mi-a plăcut cel mai mult a fost: „Ceaușești, tirania / Foamea și academia”. Cînd mă întorceam seara trziu acasă, după ce împraștiam manifestele, mama mă considera golani, dar nu l-am spus că făceam, pentru că femeile cu greu țin un secret. (...)

GOYA „Dezastrele războiului”

RISCĂM SĂ SFIRȘIM CA NIȘTE COLONII SĂRACE

Acum, când euforia provocată de revoluțiile politice din Europa de Est s-au mai potolit, trebuie să facem față unor perspective sociale și economice îngrijorătoare. După 4 decenii de dictatură comunistă, bilanțul este tragic: suntem cu 10-15 ani în urma Europei de Vest și de trei ori mai săraci decât ei. Întrebarea esențială este astăzi următoarea: cum se va putea crea o Europă integrată formată dintr-o jumătate bogată și o jumătate săracă? Noua diviziune socială a muncii care este pe cale de a se concretiza nu face decât să complice răspunsul la întrebarea de mai sus. În Occident, societatea e din ce în ce mai mult orientată spre tehnologia informațională și tehnica de calcul, în timp ce industria core pretinde o mare forță de muncă și care folosește mari cantități de materie primă și energie este împinsă înspre țările din sudul Terrei. Care trebuie să fie, în această situație, strategia de dezvoltare a țărilor est-europene? Trebuie să recunoaștem de la început că o economie modernă nu poate funcționa fără stimulentele economiei de piață și totodată trebuie să recunoaștem că pluralismul politic nu este numai o posibilitate, ci un element obligatoriu pentru asigurarea păcii și stabilității sociale.

O TERAPIE DE ȘOC RADICALĂ

Pornind de la aceste premise, constatăm că există două posibilități de dezvoltare economică: o introducere rapidă a economiei de piață, deci o așa-zisă terapie de șoc, sau o introducere treptată și, pe cât posibil, controlată, a economiei de piață. Ungaria și Polonia s-au lăsat sfătuite de economiști partizani ai economiei de piață ca Paul Craig Roberts sau Sir Allan Waters, care au fost și consilierii lui Ronald Reagan și Margaret Thatcher. Maurice Allais, deținătorul Premiului Nobel, cunoscut ca un partizan înfocat al economiei de piață, se găsește în fruntea grupului de consilieri economici ai Ungariei. Jeffrey Sachs, profesor la Harvard, cunoscut ca teoretician al terapiei de șoc radicală, care presupune, între altele, o ridicare rapidă a preturilor, a fost consilierul guvernului polonez. Toți aceștia împing Europa de Est spre un soi de capitalism pe care nici măcar Vestul nu-l practică. Atât Ungaria cât și Polonia și-au deschis porțile către acele întreprinderi vestice care, în numele binecuvântatei privatizări, sunt interesate de fabricile care pretind foarte multă forță de muncă și un mare consum de energie și materii prime. Investitorii pun pe planul doi tehnologii cea mai avansată, păstrând forța de muncă ieftină și producând astfel bunuri de consum ieftine pentru piața vestică.

INFLAȚIE DE 30%

De trei ani, există deja o involuție a situației economice în Ungaria: inflația a atins aproximativ 30%, șomajul e în creștere și ambele par a se dezvolta serios. Polonia și Ungaria au ambele o enormă datorie externă, circa un miliard de dolari de dobânzi anual, care consumă jumătate din valuta încasată prin export. Te poți întreba: oare așa ceva nu seamănă cu ceea ce se întâmplă în America Latină? Chiar și un începător în ale economiei poate constata că, înainte de a-și introduce metoda sa (rapidă și drastică trecere spre economia de piață) în Polonia, prof. Sachs a experimentat acest lucru în Bolivia. Dacă polonezii ar fi cunoscut experimentul său, ar fi descoperit că în momentul introducerii sale, el a provocat o revoltă împotriva scumpirii alimentelor în La Paz, că salariul minim este de 22 de dolari pe lună — ceea ce nu corespunde nici la o zecime din cheltuielile pentru hrană și locuință ale muncitorilor.

CONDIȚII DURE LA GDANSK

Un alt gest prietenesc din partea Vestului este cel al moștenitoarelor poloneze a întreprinderii americane Johnson & Johnson, care i-a promis lui Lech Walesa să cumpere șantierele navale „Lenin” de la Gdansk,

Silviu Brucan, der i sin tid grundlagte og var redaktør for det rumænske kommunistpartiet dagblad, og som har været Rumæniens ambassadør i USA, fremsat sitte sit som en af lederne af Fronten til National Frihed, som stod bag afslutningen af Nicolae Ceaușescu 22. december 1989. I dag bliver Brucan mødt for et vækst den 'ideologiske hjerte' i fronten, som overvejer den bestik af tillid til kommunister, som f.eks. præsident Ion Iliescu. Fronten vandt en overbevisende sejr ved valget i maj sidst.

Østeuropa kan lære af asiaterne

EUROPA DE EST TREBUIE SĂ ÎNVEȚE DE LA ASIATICI

și în felul acesta să mențină în viață locul de naștere al „Solidarității”. Ea a fost lăudată pentru generozitate, a fost primită ca o prințesă în casa lui Walesa și sărbătorită ca o salvatoare la Gdansk. Dar când moștenitoarea și-a exprimat condițiile pe care le pune pentru a investi banii, acest lucru a fost ca un duș rece: jumătate din angajații urmau să fie concediați, salariile trebuiau reduse cu 40% și, în sfârșit, moștenitoarea pretindea un moratoriu care garanția că nu se vor face greve în primii 5 ani de la cumpărarea șantierului.

Cu atât de triste perspective, te întrebi dacă nu există și o altă strategie de dezvoltare, pe care țările din Est ar putea-o urma și care le-ar feri de pericolul de a sifși ca niște secătuite semicolonii ale Occidentului.

Eu cred că există. Putem combina politica economică a Coreei de Sud cu politica socială a Austriei.

Gândiți-vă la „cei 4 tigri” de pe malul Pacificului, Coreea de Sud, Taiwan, Hong-Kong, Singapore. Ei au atins cel mai înalt nivel al revoluției tehnologice, pe baza modelului de dezvoltare capitalist. Acest exemplu trebuie să devină și ipunctul de plecare pentru România și celelalte țări din Estul Europei.

DESCHIDEREA SUD-COREEANĂ

Specific pentru strategia sud-coreeană este marea deschidere înspre investitorii occidentali, spre „joint ventures”, concomitent cu menținerea unui puternic sector de stat, și astfel cu un bun control al dezvoltării. În prima perioadă, investitorii americani și japonezi și-au concentrat eforturile spre industria ușoară (încălțăminte și textile). Planurile cincinale din anii '70 au schimbat centrul de greutate pe tehnologia de vîrf. Două trăsături principale caracterizează acest al doilea stadiu. În primul rînd, o foarte rapidă educare a unui mare număr de ingineri și cercetători; în al doilea rînd, o masivă finanțare a unor programe de cercetare științifică și tehnologică.

Numărul elevilor de liceu din Coreea de Sud era, în 1988, de 8 ori mai mare decât în 1945, iar al studenților — de peste 120, atîngînd aproape un milion. Sectorul de stat și cel particular au cheltuit aproape 3,5 miliarde de dolari pentru cercetare și, ca urmare a acestui fapt, Coreea de Sud joacă un rol important, pe plan mondial, în ceea ce privește tehnologia de vîrf.

INDUSTRIA GREA TREBUIE SĂ FIE PRIVATIZATĂ

România trebuie să învețe din acest exemplu. În același timp, cu privatizarea unei părți a industriei grele, trebuie să facem toate eforturile pentru a atrage capitalul extern în construirea unei baze tehnologice înalte, și aceasta poate fi începută prin crearea unei industrii microelectronice și a calculatoarelor. O asemenea strategie nu e de loc utopică, deoarece noi posedăm un corp de tehnicieni, specialiști și cercetători care, în foarte scurt timp, poate fi mărit și calificat la cel mai înalt nivel. În ceea ce privește politica socială, putem lua exemplul Austriei, unde piața reglează economia, dar timpărirea cîștigului național este controlată de stat. În felul acesta, se evită discrepanțele prea mari între bogăți și săraci.

STRUCTURA SOCIALĂ

În legătură cu viitoarea structură socială a țărilor est-europene și a Uniunii Sovietice, trebuie făcute două observații. Mai întîi, constatăm că revoluția tehnico-științifică a conferit intelectualului o poziție cheie în societate. În practică, intelectualitatea tehnică și creativă e singurul grup care poate stopa revoluția informațională computerizată, precum și progresele tehnologice. În al doilea rînd, economia de piață creează obligatoriu o foarte puternică clasă mijlocie în asemenea societate. Cele două arupe trebuie să-și găsească, în noua societate, o posibilitate reală de manifestare, și noul conducătorii politici din aceste țări — Gorbačov în Uniunea Sovietică, Havel în Cehoslovacia, Mazowiecki în Polonia, Lothar de Maiziere în Germania de Est, Iliescu și Roman în România, Antall în Ungaria sau Lukanov în Bulgaria — au și prevăzut aceasta.

INDIVIDUL TREBUIE SĂ DEVINĂ ELEMENTUL PRIMORDIAL

Se poate observa, într-o asemenea societate, că individul primează, nu statul; simplul cetățean, nu colectivitatea. Prin revoluția informațională, individul — cu puterea sa creatoare, cu inițiativa sa, cu sensibilitatea sa — devine elementul primordial. Astfel plasarea intelectualilor în posturile cheie, împreună cu crearea unei clase mijlocii, se leagă nemijlocit de instaurarea democrației și a economiei de piață, dînd acestor transformări un caracter ireversibil.

SILVIU BRUCAN

Articol apărut în „Los Angeles Times” și „Politiken” (Copenhaga), 9 iulie 1990

Traducere din limba daneză de LUCIAN GIURCHESCU

PALINODIA DOMNULUI BRUCAN

Pînă la așezeri l-am bălăcărit cu toții pe dl. S. Brucan, în presă și în discuții particulare, pentru caracterizarea făcută majorității poporului român, drept stupid people (engl.), după așezeri, mai puțin, mai pe față, am început să-i dăm dreptate, includând sau indignând de în succesul patent al opoziției. Această mutație nu dovedește altceva decît neprecererea noastră, a tuturor. În Dreptatea, din 7 iulie, un articol se intitulează nici mai mult, nici mai puțin decît: Vă cere scuze! Rămîne să vedem dacă dl. Brucan primește scuzele noastre. Eu aș zice să nu sîrîm peste oală, să nu afirmăm că „cel care l-au atacat” n-au avut „bunul simț de a lua contact cu această ideologie”, citindu-l scrierile (d-lui Brucan n.n.), pentru că — afirm eu — parte din cei care l-au atacat, cunosc „această ideologie” a d-sale, ca pe un cal breaz, și nu de ieri-de-astăieri. Autorul articolului acordă tot creditul lui S. Brucan: „a fost sincer, a fost bun cunoscător al societății noastre, din anul de grație 1990”. Eu m-aș opune, cum vom vedea mai jos. Dintre toate sinonimele românești posibile, corespunzătoare engl. stupid (people), autorul ne propune: „Conștiințelor noastre, țigani, au o expresie mai exactă pentru sensul pe care l-a dat d. S. Brucan cuvîntului „stupid”. Expresia exactă este FRAIERI! UN POPOR DE FRAIERI! Exponia nu lezează pe nimeni. Și dacă sîntem obiectivi, vom recunoaște că este exactă”. Am fi fraieri,

pentru că ne lăsăm trasi pe sfoară de presa progubernamentală, de redacția actualităților de la TV, că sîntem naivi și chiar credem că d-ni. Căpșu și Cămpănu ar fi legionari, că d-na Cornea vinde țara, și continuă cu repormarea singeroasă a manifestărilor din P.U., introducerea de arme, droguri în țară, etc. „Cel care și-au făcut din minciună un mod de a fi, nu pot trăi în adevăr. Abjecția este mediul lor preferat. Igiena morală li distruge”. Așa își încheie autorul, cu amărăciune, considerațiile sale asupra celor care manipulează și asupra poporului de fraieri, care se lasă manipulat. Un întreg popor de fraieri (mai puțin „intelectualii” d-lui Brucan) nu s-a întîlnit pînă acum. În vorbirea îngrijită, acurată, de profesionist a d-lui Brucan, stupid people nu înseamnă popor de prosti, cum s-a înțeles abuziv, ci poporul de rînd, care nu a avut acces la cultură și prin urmare nu e în măsură să înțeleagă abstracțiunile de economie politică ca privatizare, economie de piață, inițiativă particulară, etc., ceea ce e adevărat, dar nu constituie principala în opoziția poporului de rînd la alte programe decît ai F.S.N.-ului. Dl. Brucan sau nu a priceput sau nu a vrut să-și explicitizeze formularea. Eu am explicat în mai multe articole, parte publicate, parte nu, că „poporul român” a votat pentru sine, dîndu-și votul pentru dl. Iliescu și F.S.N. Pentru interesul său, așa cum le înțelege el, la ora actuală. Că în perspec-

tivă, se înghală, aceasta e o altă problemă. Poate că în acest sens este stupid (engl.) poporul de rînd. Oricum, cuvîntul trebuia evitat. Dar dl. Brucan greșește sigur, atunci cînd nu acordă peste un milion de intelectuali, fără numai dacă nu înțelege cumva prin intelectuali, pe toți cei cu diplomă de studii superioare, așa-zisii licențiați. Majoritatea acestor intelectuali sîntem para-, semi-, sub-, descalificați. Nu e o rușine s-o recunoaștem, e o stare de fapt, moștenită de obscurantismul, ea politică culturală a statului comunist. Este însă posibil ca printre noi să se întînească un cîreț care număr care să nu mai știe că sînt situați sub standardele medii profesionale. În general, suocotese, conștiința deficiențelor profesionale împiedică intelectualul român de azi să opteze cu curaj pentru înnoiri. Și el se teme de concurența pe piața liberă a competenței și competiției profesionale, stîindu-se depășit iremediabil. Reclămările din învățămîntul mediu sînt e-locvente. Astfel de intelectuali sînt prin poziție conservatori, fesenși, pentru că speră în menținerea vechilor structuri, ei trag de timp, privind spre scăpătat. Partizanatul lor este însă imoral, pentru că se cramponază de posturile ocupate ilegal, în vechiul regim, și împiedică pe alții mai capabili și tineri, să facă treabă. Numai trecerea timpului, pe care conștientă și ei, li va elimina (limba de vîrstă). Un proverb vechi grecesc spune despre cîine (călea): Nici el (ca) nu mînîncă paie, dar nici pe oal nu-l lasă. Proverbul are în vedere căteșua la leslea cu paie. În loc de proteste vehemente în presă, împotriva acestui punct de vedere, propun să ne facem un examen

de conștiință. Dar și ea este antrenată în confuzia valorilor. Nu e nimic de făcut. Cum am menționat mai sus, nici în privința poporului nu înteste mai precis dl. Brucan. Poporul care a acordat 88 la sută și 66 la sută, dacă nu cu bună știință, sigur cu înțiuțe, a votat pentru interesele sale. Or, interesele actuale ale majorității poporului, structurat în „clase” socio-profesionale, este de a conserva și apăra aceste structuri, care li avantajează. Că, în perspectivă mai îndepărtată, opoziția lui înseamnă modernizarea țării, aceasta nu interesează sus-numitele „clase”, care sînt cu totul în afara comandamentelor comune: consens, muncă, bunăstare generală etc. La nivelul său, fiecare e încadrat într-o micro-„clasă” pentru care avuțul obțese e o mașină din care căre fiecare eț poate. Propun ziaristilor partizani ai F.S.N., un moratoriu de un an-doi. Vom asista la forme variate de torpilare a tuturor bunelor intenții ale guvernului, și nu vor veni din partea studenților, tineretului muncitor, ci din partea aderenților vehemenți și cruzi ai F.S.N.-ului. Pentru ei țara este o moșie mare, împărțită în micro-ferude pe care înțeleg să le exploateze ei, ca și cum ar fi lui țara în arendă. În concluzie: Fraierul e un naiv, tocmai bun de dus de nas și de jumulit, dar el e bun la suflet și blajin, el nu intră în stare de furie paroxistică pentru apărarea opțiunilor sale politice interesele. Poporul nu e nici prost, nici fraier. Una e să li manipulat, și alta să te prefaci că nu vezi că ești manipulat.

Buc., 9 iulie 1990.

FLOREA FUGARIU

ACENTE

Petru Creția

• Ce nu este vremelnice în ziaristica lui Eminescu

Între anii '71 și '83 al veacului său și între 21 și 33 al vieții, Eminescu a fost, tot mai mult, an de an, cel mai complet ziarist român al vremii.

Despre faptele pe care le înfățișa și le comenta, se informa cu o asiduitate și cu un scrupul mult ieșite din comun, atât nemijlocit, prin experiența lui directă, ca martor al evenimentelor (inclusiv prin participarea la unele adunări politice sau la lucrările parlamentare) cât și, indirect, printr-o largă comentare a presei române și străine: citea aproape toate perioadicele din provinciile române (urmărind

sistematic și datele furnizate de buletinul oficial) și pe cele mai importante jurnale austriece, prusace, franceze sau rusești redactate în franceză, italiană și engleză (din care, în articolele lui, a tradus kilometri întregi). Uneori mergea și mai departe, la telegrame de presă și la sursele de informație consulare. Iar, când era vorba de evocarea unor antecedente istorice, în citeva rânduri a depășit însăși folosirea bibliografiei celei mai autorizate și a recurs direct la documentele de epocă. Avea lectură rapidă, selecția promptă, ochiul format spre descoperirea esențialului și o rară capacitate de a ordona și sintetiza informația.

Nu-l interesa însă doar factualitatea brută, sulta evenimentială, ci și metodele de interpretare la un nivel supraordonat. Pentru nevoile unei grele campanii de presă a studiat la un moment dat, cu o temeinicie și cu o adâncire care pareă transcendea obiectul lor imediat, teoria financiară, în special pe cea a creditului bancar și a circulației monetare. Iar, în ce privește inclinarea de a pune la contribuție sistematic, în jurnalism, datele furnizate de statistică, Eminescu este un precursor și un modern.

Firește, pentru a fi jurnalistul care-a fost, Eminescu s-a folosit întreg, cu tot orizontul lui cultural (literar, filosofic, istoriografic) și cu toate resursele sale lingvistice și artistice, unice în vremea lui. Iar acest lucru își găsește expresie nu doar în faptul că seria zilnică la jurnal așa cum ar fi scris, în mai rare prilejuri, mare literatură, considerată, înalte teoretice sau pagini de serioasă și elevată istoriografie. Ci mai ales în aceea că întreaga lui ziaristică este construită pe temelii unice al unei ideologii sociale, istorice și politice. Putem fi de acord

cu ea sau nu, fie că e vorba de gândirea critică sau de însăși obiectivitatea desfășurării istorice. Rămâne faptul că, în vremea lui n-a știut, ca ziarist, să subordoneze altfel faptele disparate unui principiu de integrare și de interpretare globală, coerent, stringent, în citeva puncte chiar original. Opera cu o teorie a statului, a claselor sociale, a munei, a economiei în ansamblu, a mutațiilor istorice, a psihologiei popoarelor. Multe dintre paginile lui au o vibrație intelectuală de negăsit, prin veac, în altă parte. Și chiar dacă, din spirit de sistem, s-a îndoit poate prea puțin, puterea crezului său teoretic rămâne, în idealitatea ei, exemplară.

Puterea aceasta îi venea din adine, l-a umplut viața și, până la urmă l-a confruntat cu propria sa limită, nu fără un neîndoielnic accent tragic. Chiar este Eminescu, într-o măsură încă nu foarte civilizată analizată, un erou tragic. Nu ca poet, ca ziarist politic. Dar lupta și pină la urmă înfringerea lui nu ar avea dimensiunile și intensitatea pe care le-au avut dacă nu am avea de-a face cu el nu doar cu acuratețea informației, cu anvergura orizontului și cu elevația teoriei. Trebuie să le adăugăm feroviarea și patosul angajării.

Știndu-l pe românii așa cum sint, ca agenți și ca pătimitori ai propriei lor istorii, știindu-le bine în absolut toate ale lor, de la obirșii până sub ochii lui, l-a iubit cu o patimă, cu o stăruință, cu o îndârjire care pot underestimate. Și s-a simțit responsabil față de ei, față de noi, ca neam și ca devenire istorică. Ziaristica lui chiar asta este: un act de neabătută și totală responsabilitate față de comunitatea în numele căreia se simțea chemat să vorbească. De aici l-au venit de bună seamă un ton prea vehement, atacuri disproporționate la persoană, forme excesive de avertisment politic (inclusiv neîndoielnicul lui xenofobie), tonul lui hiperbolice care seamănă cind cu cel al marilor profeti al Vechiului Testament, cind cu al neînduplecatului Danie. Dar tot de aici provine dăruirea lui nemăsurată pentru o cauză impersonală, asociată cu o totală nepăsare față de propria lui soartă. N-a vrut niciodată să dobindească ceva pentru el, nici bani, nici glorie, nici prestigiu social imediat. S-a identificat mereu, până la epuizare și la demnitate, cu o misiune care îl stătea la lătmă mai mult decît însăși viața. Și nu s-a temut de nimic, niciodată, și-a asumat toate riscurile, a îndurat neclintit toate, a fost înfruntat străin de orice formă de oportunism. A fost, cum altă de bine spune undeva (fără să se refere la sine) inadapabil ca diamantul: „Nimic din ce e caracterizat nu e adaptabil. Carbonul cristalizat în hexacontetraedru care se numește diamant nu se adaptează el, ci maestrul polizor trebuie să adapteze arhitectura lui cu să-l facă să răsară și se poate de curat cu fețele și apa sa. Carbonul în forma de cărbune se adaptează la orice uz. C-un cuvint, Canalia este întotdeauna adaptabilă. În inadapabilitate constă caracterul și adevărul. Cel inadapabil trebuie să dea într-o lume direcția mișcării și a cristalizării”. (manuscrisul 2264, filele 291—292).

Pe un asemenea ziarist sintem datorii să-l scoatem din vremelnicele cel mai adesea inerentă meseriei de ziarist. Firește, putem să-i contestăm fiecare gind și fiecare crez, putem să nu mai avem interes pentru campaniile lui politice, putem chiar, pentru incomfortul pe care ni-l produce, să nu-l iubim. Dar nu avem dreptul să-l uităm, nici pe el, nici pilda lui. Și, mai puțin decît ericid, astăzi. Astăzi, în acest ceas de grea campanie a istoriei noastre, cind nu știm încă ce chip să dăm libertății și nici nu sintem încă siguri că ea nu este încă o minciună adăugată la semicentenarul infernal al minciunii, Eminescu trebuie să-sie, cu toată pilda lui, între noi și toți cei care se iubesc și se visează mai mult pe sine, profiturile lor, securitatea lor, puterea lor, dănuirea lor, mai mult, cu atât mai mult decît poporul ajuns, prin viciisitudinile istoriei, în grija și în răspunderea lor.

ACENTE

Andrei Pippidi

• Logica democrației și logica majorității

Este un recent al lui Andrei Cornea, despre logica revoluției și logica democrației, remarcabil și seducător prin coerență, m-a îndemnat să-mi clarific motivele pentru care sint totuși, hotărît, în dezacord cu autorul. Polemica mi se pare utilă, cu atât mai mult cu cît consider perfect îndreptătită încercarea de a pune în paranteză motivațiile conjuncturale și de a desprinde caracteristicile obiective, chiar abstracte, ale situației de fapt. Or, tocmai pe acest tărîm, al principialului, sint gata să aduc obiecte.

S-o spun de la început, nu cred că se poate pune semnul egalității între logica democrației și logica majorității. Cum știe toată lumea, democrație înseamnă, literal, „puterea poporului”. Luată ca atare, sintagma nu are nici un sens. De obicei, prin „puterea poporului” se înțelege ceea ce genul „luarea deciziilor importante de către majoritate”. În istorie, o echivalență între democrație și puterea majorității a funcționat probabil o singură dată direct, în unele cetăți-oraze din antichitate (și nici atunci cu cele mai bune rezultate).

Termenul de democrație a reapărut în epoca modernă. În sensul în care îl folosim astăzi înțelegem, în sensul în care mulți oameni îl acordă o căutare nobilă, considerându-l o valoare pentru care merită să lupti, cred că democrația înseamnă, mai degrabă decît puterea majorității, protejția minorităților. Elementul caracteristic a ceea ce numim fără democrație îl reprezintă un sistem perfecționat de apărare a drepturilor specifice ale fiecărui grup, pînă la drepturile fiecărui individ. Declarația universală a drepturilor omului, acceptată ca o hartă fundamentală a oricărui sistem ce se vrea democratic, constituie o atestare a individualității în fața multiplicității. În acest context, logica majorității funcționează mai degrabă în mod excepțional, la intervale de cîteva ani. Rolul ei este de a efectua o „infuzie de legitimitate”. E un truism politologic să afirm că nici măcar în clipa utergerilor majoritatea nu participă în mod direct la luarea unor decizii.

Pe de altă parte, istoricește vorbind, logica majorității a ajuns să funcțio-

neze abia fîrziu de tot, numai în condițiile în care existau deja puse la punct mecanismele politice, juridice și civile care să prevină abuzurile și încălcările drepturilor minorităților. Societăți cu civilizație avansată au existat mult pînă să introducă votul universal, căutînd să-l tempereze, prin instituții de tip reprezentativ, efectele nedorite. Or, mi se pare foarte dificil să identificăm astăzi, în România, logica democrației cu logica majorității, în condițiile în care absența evasitotală a societății civile, caracterul rudimentar al legislației, lipsa institutiilor de prestigiu, imaturitatea politică și socială a unei largi părți a populației sint departe de a-i asigura premisele necesare. Nu sintem în situația de stabilitate în care democrația să poată, cum spune Andrei Cornea, să mizeze pe evoluție în timp, pe normalitate și deci măcar pe influență mediatică.

Nu cred nici că dihotomia între logica revoluției și logica democrației poate fi relevantă în această perioadă de gestație, de creare a instituțiilor, a organismelor. Nu există încă obiectele, dacă vreți, asupra cărora să se aplice regulile acestor logici. Iar creația se supune greu regulilor. Eu aș vedea mai degrabă ca necesare doar cîteva prohibiții, cam cele conținute în decalog... Mai departe, aici măcar clasică logică formală nu pare să se aplice. Doar — revin din păcate asupra unui moment răscornentat, pe care însă îl consider mai degrabă „păcatul originar” al actualul (și viitorul?) guvernării — F.S.N., după ce s-a autodefinit, prin statut, „totalitatea forțelor democratice”, se prezintă la alegeri (logice, împotriva nedemocratilor). Cum s-ar spune, „totum pro parte”...

Cît despre faimosul punct 8, deși posibilitatea aplicării lui în fapt e discutabilă, nu pot să fiu de acord cu Andrei Cornea, cu critica de principiu pe care i-o aduce. Mi se pare nefundată distincția între caracteristicile personale ale unui individ și apartenența lui la un grup. Orice caracteristică personală poate fi reformulată ca apartenența la grupul celor care o posedă. Dacă e justificată sau nu o măsură legislativă privitoare la acest grup, e o chestiune de fapt, nu de drept. Ca să nu prelungească discuția, voi mai da și un exemplu, să vîrem din același domeniu. Prin ultrademocratica Constituție a Statelor Unite este interzis unui cetățean născut pe teritoriul S.U.A. să candideze la președenție. E vorba aici de faptele proprii sau de apartenența la un grup?

Să fim bine înțeleși: nu vreau să susțin o logică a arbitrarului, a forțelor de forță. Cred însă că în contextul actual social-politic, în care statutul de drept, a cărui instaurare o dorim, abia se plămulește, nu se pot aduce argumente de drept împotriva nici unei forme de inițiativă, fie ea minoritară și aparent legitimă. Nu mi se pare de loc paradoxal ca forțe ce urmăresc instaurarea democrației să folosească praștii exercitate de „grupuri de șoc” (evident, non-violente). Într-un sistem social complex, încolțit de instituții, de structuri, există presioni la fel de mari. Dacă evoluția în timp este lentă, s datorită forței inertiiale a sistemului și mecanismelor perfecționate de autoreglare. Noi trăim o teribilă criză de creație. Cu mijloace diferite și uneori „originale”, încercăm să inițiem structurarea unui haos magmatic, în care regulile uzuale democratice nu funcționează. Sper, ca și Andrei Cornea, că nu funcționează încă.

ACENTE

Alina Mungiu

• Studioul zero

Mai mare decît toate, mai întins și mai adînc este studioul zero. El există pe deasupra și în afara celorlalte. Nimeni nu l-a văzut vreodată, dar el există cu siguranță. Mulți au ajuns pînă la poarta lui, și nu s-au mai întors de acolo. Uneori te întinsești cu cineva care lucrează acolo, dar dacă el își va de seama că l-ai depășit va fi ultima voastră întâlnire. Îți va dispărea din cale, și nimeni nu te va crede dacă vei vorbi altuia despre el. Nimeni dintre cei care l-au cunoscut, în afară de tine, nu își va mai aminti numele lui, și chiar și tu îl vei da uitării în scurt timp și nu vei crede pe nimeni care îți va

spune că a întâlnit un om care avea vreo legătură cu studioul zero.

Dintre cei care nu reușit să-și păstreze amintirile despre studioul zero, cîteva s-au întîlnit într-o zi și au pus pe hîrtie tot ce aflaseră sau încă nu uitaseră despre acest loc. Un singur lucru n-au putut stabili aceștia, au discutat în contradicțoriu mult timp fără a ajunge la vreo concluzie. Există ceva supranatural în studioul zero? Sint lucrăturile sale omeneste, există ceva divin în ele, sau, dimpotrivă, ceva diavolesc? Poate fi un act de creație benefic sau malefic, sau orice creație este bună? Studioul zero creează doar ceea ce am identificat noi că provine de acolo, sau totul este creat de studioul zero? Presupunind că studioul zero nu creează decît ceea ce am reușit să identificăm (și vă vom prezenta cîteva caracteristici) nu există onra multe studiouri zero? Există ceva pe lume care nu este creația studioului zero? Este lumea un haos nediferențiat în care studioul zero creează aparența logicii? Și așa mai departe.

Din toate acestea bănuiesc că v-ați dat deja seama și începeți să întrezăriți cum ce este studioul zero. Dar este numai o bănuială, pentru că noi nu putem în nici un caz să vă spunem despre natura studioului zero. Nu vom discuta, deci, despre ceea ce este studioul zero, ci doar despre ceea ce face el.

Studioul zero creează realitate. Asta, cel puțin, e limpede. Există și dovezi în acest sens. El este un studioul urias, cu posibilități infinite. Se pare că cel puțin un om din trei lucrează pentru studioul zero, și chiar dv. personal ați făcut probabil într-un anumit moment, involuntar sau voluntar, servicii studioului zero. Fără a cunoaște scopurile finale ale acțiunii sale, bineînțeles.

Principiul de funcționare al studioului zero este acela că un lucru este cu atât mai real cu cît este crezut de mai mulți oameni. Cu alte cuvinte, dacă în lume există un raport de șase musulmani la cinci creștini, necunoscut însemnă că e mai probabil să existe Allah decît Hristos în proporția menționată. Firește, dacă mîine acei musulmani s-ar converti, raportul e-ar inversa. Studiul zero nu consideră că realitatea este vreo dată definitivă, sau măcar pe aproape. Și are dreptate, firește.

Natura artificială a studioului zero — care ne-a permis să-l deducem existența, de altfel — se manifestă sau se trădează prin aceea că lumea creată în studioul zero este cu mult mai coerentă, mai logică și mai puțin previzibilă decît lumea care nu este creația studioului zero. Este vorba, de fapt, despre accesibilitatea omului la logica lumii. Studioul zero creează o lume accesibilă înțelegerii omului. El nu ridică nici o întrebare fără a oferi deîndată și răspunsul. În situații asemănătoare, studioul zero oferă întotdeauna aceeași explicație, între experiențele sale intrînd și aceea că un adevăr că majoritatea oamenilor au nevoie să-și explice fenomenele care îl înconjoară, nu mai puțin adevărat este că majoritatea preferă ca această explicație să fie cît mai la îndemînă. Studioul zero oferă explicații care sint pe înțelesul oricui, de aceea, explicațiile sale sint frecvent respinse de către cei cu putere de înțelegere superioară. Dar acesta sint întotdeauna minoritari, firește.

Sint unii care mă întrebă în ce raporturi se află studioul zero cu puterea. Sint alții care mă întrebă în ce raporturi se află studioul zero cu cultura. Ambele întrebări mă pun într-o mare încurcătură. Căci n-aș putea să precizez dacă studioul zero este o instituție subordonată puterii, al cărei joc îl face desori, sau dacă este chiar instituția supremă, puterile aparente fiind doar tot atîtea măști ale studioului zero. Căci regimurile se schimbă, dar studioul zero rămîne, oricît de radicală ar părea schimbarea. Nimeni nu se poate menține la putere fără colaborarea studioului zero. În marile momente de idealism și candoare ale istoriei, cum s-a întîmplat cu ocazia Revoluției Franceze, au fost unii care-au crezut că se poate trăi în istorie cu sinceritate, și au încercat să o scoată la capăt fără studioul zero. Robespierre a fost omul lucid care a apelat din nou la studioul zero, introducînd conceptul Pînții Supreme.

În ceea ce privește cultura... Oare nu este studioul zero cel mai mare creator. Creatorul? Plămînturile sale schimbă adesea drumul lumii. Personal bănuiesc pe mulți oameni că își pun experiența culturală și scriitoricească în slujba studioului zero. Scenariile pe care le trăim nu sînt co-autori. Oricît de străvezii ni s-ar părea uneori, ele nu sint totuși mai puțin elaborate și deseori ingeniozitatea lor ne trezește admirația. Nici un dramaturg n-a reușit vreodată performanța ex-sala, după finele spectacolului, să plece convins și încercînd să convingă și pe alții că ficțiunea scenică urmărită este realitate. Studioul zero are în fiecare zi această performanță. Nu există dramaturg mai realizat decît scenariștii studioului zero.

Unii mă întrebă care sint limitele studioului zero. Eu mi știu de vreo limită — dar s-au putea desigur să mă înșel. Studioul zero poate realiza deopotrivă o debărcare pe Marte sau o revoluție spontană. Dacă se va scrie vreodată o istorie

adevărata, se va vedea cum, în epoca modernă, evenimentul fabricat în studioul zero tinde să înlocuiască evenimentul fabricat în afara studioului zero. Africa, cel puțin, este un platou uriaș unde își face de cap studioul zero. Dar și Europa de Est, în ultimul an.

Nu e atât de ușor să recunoști lucrătura studioului zero. Sau, cel puțin, nu știu niciodată unde se oprește ea. Dacă un om este răpus în plin secol XX de o săgeată otrăvită, studioul zero va produce imediat citiva indieni pe post de țapi ispășitori. Fiecare, aceștia vor fi goi și vopșii în culorile tradiționale, ca și studioul zero merge pe principiul că uniforma face pe om. Cum recunoaște omul simplu un polițist? După uniformă. Pe asasin nu-l recunoaște încă niciodată, deoarece asasinul nu poartă, de regulă, uniformă. El bine, această misiune studioului zero: să dea fiecei uniformă sa. Atunci lumina va fi mult mai simplă și mai inteligibilă! Dacă suziți vreedată de un incendiar în haine de incendiar, de un legionar în haine de legionar, de un spion cu legitimație de spion (toți aceștia expunându-se vederii publice), este cu siguranță vorba de creații ale studioului zero. Până atunci este foarte simplu și lesne de identificat, dar studioul zero oblenește să producă și ceea ce se numește în codul lor „perlele de fum”. Prin aceasta, evenimentul semnificativ trebuie să fie îngropat într-o mare de evenimente nesemnificative, până la stingerea diferenței. Evenimentele nesemnificative trebuie să fie de aceeași natură cu cel semnificativ, pentru a spori confuzia: ele sînt produse și livrate de studioul zero. Aici diferența e mult mai greu de stabilit.

Deocîr, creațiile studioului zero sînt mai plauzibile decît realitatea însăși. Puțini oameni sînt alți de rafinați intelectuali încît să-și dea seama că sînt prea plauzibile. Cel care încearcă să lupie împotriva studioului zero, demascîndu-l își dau repede seama că nu au sorți de izbîndă. Dacă am vrea să dăm loc studioului zero, este sigur că el ne-ar livra o bună parte din incendiarii, și ar fi deîndată arșă o clădire. Toată lumea s-ar liniși, crezînd că i-am venit de hac. Dar clădira ar fi fost oferită tot de studioul zero.

Cine are studioul zero are puterea.

Nu există altă cale de a ajunge la putere sau de a răsturna puterea existentă decît cu ajutorul studioului zero. Fie te aliezi cu studioul zero, fie îl construiești propriu-tu studioul zero. Există precedente în această, chiar dacă noi nu vom ști niciodată care sînt.

de alte teorii sau ipoteze (economice sau ideologice). Sistemul comunist a transformat doctrina ideologică, economică și sociologică a lui Marx într-o dogmă îngrețată. Datorită „contribuției inestimabile” a seminaristului Stalin, cel care a consacrat sintagma **materialismului dialectic și istoric** ca vîscă adevăr filosofic, reflecția lui Marx și Engels asupra societății și istoriei au fost transformate în canon hermeneutic și metodologic al inteligerii naturii, a universului. A rezultat un pseudo-sistem filosofic, a cărui coerență — permanent infirmată tocmai de practică, dar și de știință, de religie, de celelalte filosofii — au încercat s-o păstreze o mulțime de gânditori, alimnieri bine intenționați. Dar nu despre ei vreau să scriu aici, ci despre aceia care, deși n-au înțeles-o, au suportat din plin efectele ideologiei marxiste.

Răspîndind banalități etice și truisme umaniste, ticuri verbale stele și judecări pseudointeligențe, varianta populisto-propagandistă a marxismului a înstăluit în mințile oamenilor un „mod de a gîndi” consolidat prin toate mijloacele și în fiecare prilej: prin școală și universitate, prin scînteie de partid sau sindicat, prin acțiuni pionieresti sau uteciste, de muncă patriotică sau voluntară, prin intermediul ziarelor și revistelor, al televiziunii și radioului etc. Rezultatul? Profunde distorsiuni de gîndire, monstruoase traume psihice, o cvasi-irremediabilă alienare spirituală.

Paradoxul unei încercări de a scrie o istorie a mentalităților colective socialiste ar fi că cel mai consistent capitol l-ar ocupa perioada de după 23 decembrie 1989. Subiectele abordate ar fi mecanismele psihologice, psihosociologice și psihopatologice care produc mentalități și comportamente cunoscute de toată lumea: frica de privatizare și de capital străin (ceel „nu ne vindem țara”), xenofobia, sovînismul, antisemitismul, complicitatea cu forțele represive (manifestată prin aplauze și instigare cu ocazia năvălirii miner-securiste) care acționau împotriva celor „de altă părere”, opacitatea față de schimbările din Estul Europei, incapacitatea de a înțelege rolul partidelor de opoziție și a opoziției extraparlamentare, ura față de studenți etc. Subiecte ar fi nemăsurate.

Ideologia fesenistă, mai mult implicată decît explicită, a condus după alegerea la acțiuni și decizii politice care demonstrează incapacitatea de a se desprinde de paradigma ideologiei „revoluționare”: terorizarea partidelor politice importante de opoziție, încălcarea drepturilor universale ale omului, tendința de a îngîrbi libertatea presei prin noua Lege a presei, încercări repetate de compromitere a vechilor-actuali dizidenți, a restarea unor lideri ai mișcărilor contestatari, refuzul sistematic al dialogului cu opoziția extraparlamentară, descurajarea inițiativelor serioase de trecere la economia de piață s.a.m.d. Incetîncet, principiile feseniste ale „revoluției din decembrie” sînt încălcate, iar spiritul care a stat la originea elaborării lor este condamnat la moarte.

„Pregătirea pentru moarte” a democrației nu are nimic de-a face cu tulburarea formulă platonice a filosofiei ca pregătire pentru moarte, al cărei substrat metafizic este inacceptabil unora dintre liderii politici actuali, învîlăși să gîndească în spiritul vechilor scînteie de învățămînt politico-ideologic. Populăritatea imensă de care se (mai) bucură ideologia fesenistă (o ideologie fără principii clare și distincte), arată încă o dată impetenta electoratului pentru lubrica de intelecțiune și ura față de filosofii. Dar partida nu este pierdută. Tendința entropică din democrație i se opune o tendință negentropică, iar unii filosofi care păreau dezinteresați de viața politică, prin atașamentul la formula iubirii de intelecțiune ca pregătire pentru moarte, — au devenit conștienți că mentalitățile colective pot fi transformate doar scoțîndu-le din inerție și antrenîndu-le în jocul gîndirii democratice. Al dialogului și al gîndirii democratice. Luccu care pare să nu convină unora. Celor care vor să alunge filosoful din Agora și din cetate. Celor care știu prea puțină filosofie și istorie ca să-și dea seama că nu vor reuși niciodată.

ACENTE

Vasile Dan

Serial politic „Escrava Isaura”

Iertare cer cititorului pentru fraza următoare, desigur prolixă, care încearcă să dreneze clișeu în toată nuditatea lui frustă. Odată cu el realitatea pe care o acoperă ea o pelăgră, Asadar: Călea unei democrații muncitorești-revoluționare, una a poporului (cînd e vorba de probleme de fond, de chestiuni arzătoare la ordinea zilei cum ar fi și „democrația poporului” ce importanță mai are un biet pleonazm), una nu pentru bo-

pași, nu — nici măcar — pentru cei care vor să se îmbogățesc, ci pentru viața, în care vigilența sporește generalizîndu-se prin voluntarismul devotatelor cetățeni ateuși la orice subversivitate ce ar împinge spre destabilizarea tinerei noastre democrații, una trează la orice semn de amestec străin, inclusiv sub formă de „sfar” — cu cîta sfințită indignație spunem: nu primim sfaturile — cei mai periculoși fiind desigur cei occidentali din vest), deoarece noi avem — am și sîrbătorit-o — o experiență de organizare statală de 2053 de ani — care variază o astfel de cale poate fi definită oricum, așa că de ce nu și „originală”. Chiar dacă am nedreptăți — ce ne pasă! — clișea înșuși, dar mai ales pe înaintemergătorul înșuși.

Doi chestiuni sînt însă, pentru mine stupefiantă: violența însăși dezlănțuită în bună voie în 13-14-15 iunie a.c., pe de o parte; pe de alta, reflecția Puterii în cuantificarea și aprecierea ei. A doua e cred — mult mai relevantă, vreau să spun mai periculoasă decît prima fiindcă pune delberat în paranteză originea evenimentelor printr-o abilitate cauzală cel puțin suspectă. E periculoasă fiindcă, nesupunînd lucrurilor pe nume, pînzează doar pe efecte: un Intimpător, fîșește ele au un puternic impact emoțional în masa largi inocente — partidul televizoristilor — conșterîndu-le prin aceasta inocența ca bun de inventar la îndemîna Puterii. Această metodă o fost practică masiv — să ne amintim! — de dictatură, de Ceaușescu însuși. Abia acum înțelegem mai bine pe cine s-a sprîncînit regiunile totalitare: pe voluntarismul, pe disponibilitatea necenzurată morală a unor oameni de bine, cel care în 14-15 iunie au participat la vîntoarea cormărească de oameni. Sînt oare aceiași care ne-au închis gura, decenți la rîndul, în sedințe, pe stradă, la coadă, la înfîlțirile intime familiale? Situația lor etică e una precară în sensul că reacțiile lor sînt mai degradate amoral decît morale (precum la copil). Ei tîrî în categoria — oricît de neplăcut ar fi, trebuie spus — a infantilismului etic dominat și supus unor funcții și nevoi primare și nicidecum celor din sfera categoriilor axiologice (de adevăr, bine, frumos, dreptate etc.). Transferul lor în rîndul membrilor vîntoarei societății civile ar trebui să fie primul fel al procesului numit democratizare.

Revenind la reacția Puterii la violențele din iunie, constatăm că ea armenază imperturbabilă calea bălătortă a lansării de interpretări, una mai fictivă decît alta. Nici o interpretare nu trebuie dovedită, argumentată, oricît de înaltă ar fi poziția autorului ei (ori, poate, eu aș mai mult). Așa că ele curg lanț, chiar dacă se neapă ori se bat cap în cap. Se mirează, oare, îned o dată pe capacitatea noastră incomensurabilă de a uita? Ca în ianuarie, la București? Ca în martie, la Iași, Mureș? Iată cîteva scenarii oficiale: „rebeliune de tip legionar-fascist” — pentru ziua de 13 iunie (la ce oră a început însă această zi — doar după-mazu?); pentru 14-15 iunie: „minerii au venit nechemăși” (tutancî de ce n-au fost opriți și returnați acasă la sosele în Gara de Nord, cum bine a spus Dan Arsanie? De ce li s-a încredințat, prin discurs oficial, misiunea de a ocupa Piața Universității la o oră la care „rebeliunea” fusese lichidată? De ce li s-a mulțumit pentru „trădă bună făcută?” etc.); „revoltă a pelăgrăi sociale din București” (în special țigani); „revoltă a fostei securități” (ultimile două — variante Roman); „ofensivă din vest a forțelor de dreapta”. Cu cit variantele sînt mai numeroase, cu atît confuzia e mai mare și adevărații autori mai invizibili. Avantajul metodei e garantat, dovadă ciclicitatea evenimentelor, amînarea sine die a dezvoltării autorilor lor (tip: „cine-s teroristii?”).

În buna tradiție a vechiului regim (una rîndem înafară, alta mîncăm acasă) sîntem confrunțați — asta da originalitate! — eu două tipuri de discursuri oficiale: unul pentru consum intern, în situațiile de crîcă, în cel mai pur stil totalitar (nu caracteriza Ceaușescu însuși evenimentele de la Timișoara din 16, 17, 18, 19 decembrie 1989 în termeni cvasi-identici de rebeliune legionar-fascistă cu ajutor extern, intenție de destabilizare a țării etc.); nu și-a trimis și el, „minerii” lui cu bitele lor? Al lui au fost însă mai puțin inimici; nu primiseră încă simbăta liberă, sporurile cerute etc. etc.). Al doilea tip de discurs oficial e cel elegant, frumos împachetat, tehnocrat, chiar neoliberal (discurs de investiții, declarație-program de guvernare). Poți recepta pe unul făcînd abstracție de celălalt? Oricum, deocamdată, aplicat e primul discurs.

Pînă una alta furnizăm Realității, întregii lumi civilizate acene țări, preistorice, o variantă nănoșă, nu mai puțin melodramatică, nu mai puțin penibilă a serialului TV Escrava Isaura. În rol principal, însuși numele țării.

ACENTE

Bedros Horasangian

Între iaurt și baclava

Prezentul agiță și sollicită mărturisiri complete. Tocmai în aceste luni cînd fiecare dintre noi are ceva de ascuns sau de strigat în gura mare. Dincolo de gălăgia afirmativă. Dincolo de o anume zgomotoșenie — parlon de vorbă zgîrțiată — retorice — viudicativă: nu eu am fost mai ticălos cîlă. Vechia scăpară de neaz prin darea de vină pe colăși. Acel faimos lăutre atîl de drag și mai faimosilor francezi Todorov și Kristeva. Unii au avut de cucerit o Americă, hăi, departe. Noi, scitea, tuplăți în arcul Carpaților și în tridentul Deliei Dunării, cumpăniți și azezați, mai de voie, mai de nevoie, căuînd America din noi însine. După puteri, capitolul investit și dramul de omenie care ne-a mai rămas. Vorbe. Ne tot amăgim cu luxul, ne dăm buța-buța cu ele ca să scăpăm de tot ritul izbuenit la suprafață. Cîmpuri întregi, mustind și miroșind a reziduuri. Or fi, n-ar fi, hidrocarburi, nici Dumnezeu nu știe. Iaste scripționul cel românesc vinovat pentru demența în care a locuit, au ba? Ce să spunem, ce să adăugăm. Justificăm, încredințăm, azuzăm, strigăm, căînel ca să nu stricăm liniștea atîl de rîvnită: ESTE! Cu suprasăsură dacă stringem surubul autocriticii. Nu de azi, de ieri, de hăt-departe. S-a lăsat corupt, amăgît, cu o vorbă mai duloasă, prex lexne. Mult prea lute, parcă nici n-a apucat să cadă pe gînduri. De cele lute și specifice la noi pămîntești. Scriitorul român cînd a fost boier a fost romantic și amator. Cînd a devenit profesionist n-a mai fost nici romantic, nici boier: s-a tot căzînt să supraviețuiască. Prinro meandrele istoriei și ale vieții de zi cu zi. Am avut și exemple contrarii, figuri tragice. Bălcescu, Ardeleanii, da, ei da, pînă la Unire. Și Eminescu. Și Creangă. Nenea Iancu, genul cit cuprinde, dar să-și dai viața doar pentru o idee, un ideal, o chestie, acolo... S-avem nițel rezon? Și din rezon în rezonabil, și din jucăușenie — disponibilitate temperamentală? Talent? Egoism? Careuș sufletești? — în oportunism și din oportunism la ticăloșie alunecarea s-a produs pe nesimțite. Mai o colaborare la un xiar de ocupatie, mai un șantaj, mai două-trei etape ale degradării conștiințelor și pînă la Sorin Toma & Co. doar cîteva ani luminați de explozii, singe, moarte și instaurarea dictaturii proletariului asupra clasei muncitoare alecătuită din tot felul de oameni, cîștiti și speriați de lueirile balonetelor. Ne-am lăși la vorbă. Nici Khloful nu e dintre cele mai entuziaste. Esteticul a fost o baricadă în fata dictaturii precum linia Maginot înaintea blindatelor marelui Reich al Frigmaniei (cum spunea domnul G. Călinescu): specializții de la Marele Stat Major German pur și simplu le-au ocolit. Obstacolele. O samă întregă de scriitori de acum (dar și de ieri plus și de mai-ieri) încearcă să se justifice — pînă la un punct argumental și logic — de rezistența la tergăre prin creație. E o doză de adevăr. Poate ne ține de cald în momentele de singurătate și slăbiciune. Dar cînd au murit sute de mii de oameni, cînd au suferit milioane de tineri și bătrîni, femei și copii, cînd ne-am ticăloșit parcă mai mult ca oricînd, oare mai putem afirma cu aceeași siguranță în privire și eugeț să ne-am împotriviți? Oare chiar ne-am împotriviți? Cumva. Nițel. Pe cîi ocolite. E adevărat. Cultura n-a pierit, s-au realizat cum, necum, destule lucruri bune, valoroase, sau cum or fi fiind. Mă tem că e prea puțin față de ansamblul dezastrelui. Și cel mai atîns este tocmai „beneficiarul”, cel căruia i se oferă sudoarea și sacrificiul artistului. „Sună ca dracu...”, am putea să-i cităm pe d. Roman dar despre om este vorba. După o lungă făcere — cam asurzitoare, altminteri — ne-am pomenit vorbind cu țoșii. Și parcă nu mai spucăm să și făcem ca să vedem unde am ajuns. Să ne luxionăm că scriitorul român își va găsi echilibrul și propriu-i menire. Vinovat sau nu, nevinovat sau culpabil în procente pe care nu le va putea drămii nimeni cu exactitate el va lua totul de la capăt. Ca și pînă acum, multe lucruri nu s-au schimbat de cîteva mii de ani. Doar nouă ni se pare că mereu va fi bine. Și tot amăgindu-ne între da și nu, ne pomenim readuși la realitate: fiecare după măsura lui. Pe a-fese.

ACENTE

Dan Pavel

Pregătirea pentru moarte

Românul nu s-a născut filosof. Și nici n-a devenit iubitor de intelecțiune. Nici în anii totalitarismului comunist, dar nici în ultimele luni de parodie democratică. În timpul lui Dej și al lui Ceaușescu, filosoful era o **persona non grata**. În timpul lui Iliescu, filosoful este pe cale să fie alungat din cetate, așa cum ar fi fost posibil cu poetul numai în utopia platonicească. Ceea ce se întâmplă face parte dintr-un scenariu abominabil. Un scenariu al cărui scop este să acrediteze ideea lipsei de înțelegere și a intoleranței „omului care muncește” față de „omul care gîndește”. Lozincă „noi muncim, nu gîndim”, un motto înimitabil pentru oricare antologie a prostiei omenestii, pare a fi fost adoptată și de unii politicieni. Ei preferă să se dispenseze de aportul tehnocraților decît să piardă simpatia celor care nu se sfîșie să strige în gura mare această ineptie a propagandei comuniste. O propagandă care-și arată roadele: și după decăderea sistemului care a produs-o. Cum se explică fenomenul? Principiile propagandei au fost interiorizate pentru o durată îndeterminabilă ca mentalități colective și norme de comportament social. Dar altul este semnul de întrebare obsedant. Cum se explică faptul că forma cea mai violentă a urii față de intelectualii se manifestă vizavi de filosofi? Prin faptul că singurul intelectual exclus din establishment-ul comunist a fost filosoful. De ce tocmai el? Pentru că filosoful și comunismul sînt incompatibile. Singura „filosofie” recunoscută de comunisti a fost de fapt o nonfilosofie. Marx însuși s-a delimitat de filosofie. Marxismul a fost o ideologie revoluționară, care, în numele praxității, al acțiunii, a respins ca „non-important” tot ceea ce înseamna filosofie, adică reflexivitate, interogație, interpretare, dialog. Teoriile „genialului” economist Marx au fost completate sau infirmate

ACENTE

Radu Popa

• Rușine și dezgust

— e ceea ce am simțit după citirea articolului semnat de V.C.Tudor în ultimul număr al „României Mari” sub căutatul titlu de senzație **Taurul Dealului**, articol probabil menit — printre altele — demonstrării capacității autorului de a satura cu joamicio și trivială pagina tipărită. Poate că sint prea reținut vorbind doar despre dezgust, deoarece în efectul final al „productiei” intră prea bine și senzația de groază împreună cu sentimentul profundei îngrijorări.

Nu sînt asiduo căutător al revistei cu pricina, după cum nu mă îngheșu, nici la citirea regulată a altor publicații inspirate sau legate de autoritatea constituțională și cred că greșesc, fie și numai datorită adevărului că omul informat face cit doi, L-am găsit pe masă într-un loc de așteptare și sînt astfel silit să constat că asemenea tipărituri există. Mai mult, că ele nu o amune căutare (doar n-or fi finanțate 100% ?) și cred că, pare-se, sînt printre conștienții mei unii care se identifică cu joamicio promovată la rang de ideal național, dacă nu cumva mesajele de cititor inserate sînt simple născociri publicitare.

O reacție de solidaritate cu pastorul Tokés de care se ocupă articolul evocat, este cu totul firească după evenimentele de la sfîrșitul anului precedent. Nu-mi propun aici să reflectez asupra surselor de informare anonime invocate de semnatar, sau asupra măsurii în care avalanșa de murdărie revărsată de condeiul unui exhibiționist al scatologiei conține o fărîmă de real ce ar trebui luată în consi-

derare la formarea unei opinii despre oameni și întâmplări. Pînă la un punct interesul pentru unele persoane în vederea discreditării lor a unor publicații de acest gen (**România Mare** în mod special) poate avea chiar efecte ce par a fi contrarii celor urmărite de semnatarul respectiv, conform „Incrimintului” un anumit prestigiu prin distanțarea lui de mediul în care sînt fabricate texte ca acela la care mă refer. Fără a mă simți onorat, am simțit totuși în urmă cu trei săptămîni cînd mi s-a spus că m-am învrednicit de atenția „României Mari” în fantezista postură de organizator la Arad a unei „confruntări bahice” care ar fi provocat moartea unui coleg. Că acel coleg a răposat într-o duminică la Arad, este din păcate adevărat, nu știu ce legătură a avut accidentul cu horinca, dar ceea ce ce știu cu certitudine este că mă aflam încă de joia la București, iar aceasta o putea afla cu minim efort și redacția „României Mari” dacă urmărea realmente informarea cititorilor săi cu pleanterii funebre și nu alte scopuri. Sau poate mi-au fost atribuite puteri miraculoase care sfidează timpul și spațiul? Ar fi măgulitor, dar oricum sursele informative ale revistei cu pricina nu par infailibile, mai greșea pe vremuri și Securitatea, iar lucrurile nu par a se fi schimbat radical nici sub acest aspect.

Dincolo de procedeele revistei „absolut independente” pe care o am în vedere și de efectele lor mai mult sau mai puțin scontate, articolul bătăiosului energumen V.C.T. conține alți sugestii mai discrete cit și afirmații fără echivoc ce în de domeniul incredibilului și care ne-ar buimăci dacă finalitatea lor n-ar fi altă de străvezie. Pentru cititorul cit de cit atent, în pofida titlului răsător, nu acoperirea cu injurii a pastorului Tokés a fost principalul scop urmărit, ci straturarea — de altfel destul de puțin dibace — a unei propuneri de scenariu pentru evenimentele petrecute la sfîrșitul anului trecut. Atacul la persoană, oricît de agresiv și de murdar, sugerînd că autorul vrea să ne convingă asupra rădăcinilor sale autohtone înfipte pînă în paleolitic, nu reprezintă totuși decît un paravan și un mijloc facil de a obține audiență și credibilitate.

Conform acestui scenariu, asemănător pînă la identitate cu cel care ne-a fost oferit în seara de 20 decembrie 1989 de licăloșii pînă nu demult adulți de chiar V.C.T. în cuvinte inaripate ce-și găsesc cu prisosință locul într-o antologie a rușinii, evenimentele de la Timișoara n-ar fi fost altceva decît „o înscenare odioasă”, acțiunea a „cîteva mii de agenți

infiltrați de Budapesta (care) au împins la moarte — l-au împuscat cu mîncă proprie (după cum crede V.C.T.) — cîteva zeci de români nevovoti”. Vezi bine, în loc să asculte cuminti de tătucu Ceaușescu, prostuții de români timișoreni s-au lăsat împuscați de agenții budapeșteni! Autorul nostru continuă cu vestejirea „vanguardilor care au provocat pagube de miliarde de lei” pentru a se îndoușoa apoi profund de „invadarea unităților militare românești” (?!?) și de „incendierea lăncurilor”. Vol, ce* care atî lești în stradă cu disperarea supremului sacrificiu, la Timișoara sau în noaptea de 21/22 decembrie la București, vă mai aduceți aminte de tancurile pe care le deplînge redactorul șef al „României Mari”? Și ce părere aveți despre sfîșietoarea evocare în continuare a „palmurii obrazului armatei aflate sub jurămînt și sub drapel”, situație care după același V.C.T. ar fi justificat împușcarea demonstrațiilor? Aici de altfel erod că autorul nostru, chiar fără să o spună explicit, se gîndește la o împușcare selectivă, după criterii etnice. Evident, despre securiști și despre rolul lor, nici un cuvînt, desi cu toții ne-am lăsurit de mult asupra securiștilor costumați ca militari și a celorlalți travestiuți savante, de care am avut parte pînă în ultimele săptămîni.

Mai departe, ni se servește cu dezinvoltură aprecierea că tot ceea ce s-a petrecut la Timișoara a fost „mascaradă... menită să inducă în eroare opinia publică românească și mondială și să-l facă tot mai odios pe Ceaușescu”. În această secvență a scenariului, apare deci și biata victimă a agențiilor budapeștene! Și pentru a termina în forță cu subiectul, ni se dă a înțelege că nici de ridicarea bucurărilor n-ar fi fost nevoie, deoarece „oricum la București se țeseu (de douăzeci de ani, n.a.) planurile unei lovituri de stat (și) poate ar fi fost mai bine să jzbucesc această fără ajutorul și sprijinul sânguin al ungarilor”. Mai rămînea autorului să facă cuvenitele discriminări naționale și rasiale în rîndul celor care și la București au leșit la 21-22 decembrie cu piepturile în fața gloanțelor, sau — de ce nu? — să-și aplice pînă la capăt raționamentele acordîndu-le criminalilor de sicj absolvirile decurgînd din aflarea lor sub drapel și sub jurămînt (grătat lui Ceaușescu, dar și patriei!), știut fiind că drapelul și jurămîntul se practică în mai multe genuri de trupe.

Nu cred că mai este necesar să spunese în acest ogor pestilențial, oferit nouă la numai cîteva luni după ce am

sperat lesirea la lumină. Dar pe lingă senzația de sîlă, am vorbit totuși mai sus și despre îngrijorare și simț nevoia să mă explicit. Mă întreb dacă asemenea texte sînt doar ecoul nostalgiailor ceaușiste, dacă urmăresc exacerbaria xenofobiei, dacă încearcă reabilitarea — sub falduri tricolore abuziv folosite — a celor care atîta amar de vreme ne-au umilit, oprimat și schingiat, sau dacă — pe lingă toate acestea la care s-ar putea adăuga și o anumită captare a bună-voinței puterii — se țintesc încă mai de parte

În mod normal, în orice țară civilizată asemenea atacuri împotriva persoanelor publice sau private și mai ales asemenea incitări șovine cad sub incidența codurilor penale — oricît de blînde și liberale ar fi acestea — și duc în interdicția respectivelor publicații. La noi legea prescrie încă n-a fost votată, dar articolul despre care este vorba, ca și altele din aceeași revistă ar putea scrii drept motiv autorizațiilor pentru o măsură în forță, pînă la un punct justificată. Și, dintr-un foc, pentru salvarea imparțialității, măsura s-ar putea extinde și asupra altor publicații, arbitrar considerate a fi la „marginile spectrului” presei actuale. Măsura ar putea fi prezentată ca dovadă a apăsării care pumnul puterii nu lovește grile doar într-o singură direcție, conferindu-i astfel rolul de arbitru. Sînt mult prea șocat de cele citite în „România Mare” pentru a nu mă gîndi la o provocare și pentru a nu fi îngrijorat de soarta celor cîteva publicații realment independente ces se diferentiază în raport cu corul tot mai puternic și mai insistent din ultimele săptămîni.

De aceea, voi fi ultimul care să pledez împotriva apariției și difuzării oricărei publicații, chiar și a unela care răspîndește texte de genul celui ce mi-a atras atenția. Contribuie la această opțiune și speranță că asemenea subproduse — am în vedere fondul și forma — ale gazetărilor vor stimula pînă la urmă luarea de atitudine a celor mai multe conștiințe responsabile. În ultimă instanță, cred în efectul salutar — chiar dacă nescontat — al unor texte ca cel semnat de V.C.T. deoarece, dacă există printre noi sau alături de noi oameni cărora ele să le producă satisfacție sau care să le accepte, este imposibil ca citirea lor să ne alibă drept consecință scăderea numărului a acestor oameni. Este suficient un minim de luciditate și bună credință pentru ca mobilurile unor atari manifestări să devină evidente.

Un prieten din Oslo: STEINAR LONE

Zilele trecute ne-a vizitat țara un distins filolog român, literat și om de cultură din Norvegia: Steinar Lone.

Inițierea lui Steinar Lone în cultura românească a început în 1976, cînd, după ce a studiat un semestru limba română la Universitatea din Oslo, a participat la Cursurile de vară de limba, literatură și cultură română de la Brașov. A revenit, cu o bursă de studii, în anul universitar 1978-79. În 1982 și-a susținut dizertația de Magister Artium (forma intermediară între lucrare de diplomă și teză de doctorat) cu subiectul „Construcțiile gramaticale care reflectă teama în limba română”.

Redăm mai jos cîteva fragmente din discuția pe care am avut-o cu Steinar Lone la redacția revistei „22”.

● **VICTOR BĂRSAN:** Steinar Lone, sînteti nu numai un prieten al culturii românești, dar și reprezentantul unei organizații de prietenie România-Norvegia. Ce ne puteți spune despre istoria și activitatea acestei organizații?

● **STEINAR LONE:** Asociația pe care o reprezint Norsk-Rumensk Forening (Prietenia româno-norvegiană) este o organizație particulară de colaborare culturală creată în 1980.

● **V.B.:** Fondurile asociației provin din donații particulare?

● **S.L.:** Din taxele membrilor asociației. De asemenea, s-au primit din partea Institutului Român pentru Re-

latii Culturale cu Străinătatea diferite obiecte de artizanat, care s-au vîndut în Norvegia. S-au organizat și tombole. Sîntem o asociație modestă, cu vreo 70 de membri: români emigrați, norvegieni care au studiat în România, oameni interesați de cultura românească, în special de folclor. Unul din scopurile asociației a fost de a da consistență acordului cultural dintre România și Norvegia, care riscă, altfel, să rămîna un document uitat într-un sertar.

● **V.B.:** Ce prevede acest acord cultural?

● **S.L.:** De exemplu, un schimb de 2-3 studenți pe an; burse pentru specializati, de 2, 3, 4 săptămîni. Din

punctul de vedere norvegian, totul a funcționat destul de bine, pînă în anul 1982. Din păcate, partea română a ținut acordul secret, astfel că de el nu beneficiat doar cei care — prin cine știe ce metode — aflaseră de existența lui... Programul de colaborare, reinnoit din 3 în 3 ani, este, în acest moment, în suspensie, pentru că Ministerul de Externe nu a permis la Oslo o persoană împuternicită pentru a semna prelungirea acordului. El ar trebui revizorat și făcut public pentru ca toți cei interesați să poată profita de el.

● **V.B.:** Care au fost relațiile asociției cu statul român?

● **S.L.:** La început, bune; de aceea ne-am și atras bănuțala de a fi o mîna prelungită a Ambasadei R.S.R. Pe măsura degradării situației umanitare în România relațiile s-au răcit. Ultima activitate a noastră a fost o expoziție de icoane pe sticlă românești, provenite din colecții particulare norvegice, organizată prin 1987. Spre stupefacția noastră, presa românească a descris această acțiune ca avînd și o componență pro-Ceaușescu! În februarie 1989, am adresat Ambasadei și Institutului Român pentru Relații Culturale cu Străinătatea o scrisoare prin care anunțam ruperea legăturilor dintre asociația noastră și autoritățile românești, ca urmare a violării repetate a drepturilor omului în România. Ne-am felicitat mai tîrziu pentru a-

ceastă idee, pe care n-au avut-o organizațiile similare din celelalte state nordice.

● **V.B.:** Dar după Revoluție?

● **S.L.:** S-a constituit din membrii noștri și din alte persoane, o organizație ad-hoc, „Democrație pentru România” — din conducerea căreia fac parte de asemenea — și care a trimis o mare cantitate de ajutoare umanitare și materiale României.

● **V.B.:** În ce măsură e cunoscută literatura română în Norvegia?

● **S.L.:** Destul de puțin. S-au tradus „Mitrea Căcor”, „Jocul și moartea” și „Satra” (1) — toate 3 din suedeză. Mai recent, s-au tradus în revista literară **Vinduet** (Ferestra) cîteva poezii de Ion Pillat. O bună propăzundă literaturii române face Gabriela Melinescu, refugiată în Suedia. În parte, publicul norvegian poate citi literatura română tradusă în suedeză — care este mai bogată. Prima traducere directă din românește va apare în această toamnă: un volum de poezii al Anel Blandiana.

● **V.B.:** Vă felicităm pentru a alergere atî de inspirată. Vă mulțumim pentru tot ce faceți pentru România și sperăm să reveniți cît de curînd.

Interviu realizat de
VICTOR BĂRSAN

MĂRTURII • MĂRTURII

Subsemnatul **Balomiri Adrian**, de profesie inginer, în prezent cercetător științific principal III la Institutul de Cercetări și Proiectări Tehnologice în Transporturi, declar următoarele:

În ziua de 13.06.1990 m-am aflat în Piața Universității între orele 17.10 și 17.20.

În acest interval l-am văzut și auzit pe Munteanu Marian vorbind de la balconul Universității.

În mod repetat a chemat, în climatul tensionat creat de arestările din dimineața zilei de 13.06.1990 și de confruntarea ulterioară dintre manifestanți și forțele de ordine, la evitarea oricărei violențe.

Munteanu Marian a explicat că orice excese nu pot servi decît guvernurilor manifestanților din Piața Universității, că orice incitator la violență poate fi un provocator.

A reamintit deseori provocări ce au avut loc în zilele peste 30 de zile cit a durat Manifestația din Piața Universității și care n-au degenerat tocmai datorită atitudinii non-violente.

Munteanu Marian se afla în dezacord cu o parte din manifestanții adunați sub balcon, aceștia cerînd acțiuni hotărîte și imediate pentru a obține eliberarea celor arestați în dimineața zilei de 13.06.90.

Deși agnoscant, interpellat și contrariat de o parte din manifestanți, Munteanu Marian și-a menținut punctul de vedere susținîndu-l continuu că orice acțiune violentă nu corespunde scopurilor și spiritului manifestanților din Piața Universității și că și în această

situație singura modalitate de a acționa rămîne dialogul.

A subliniat încă o dată că Liga Studenților nu participă la manifestația din Piața Universității și că nu va participa la nici o acțiune violentă.

A reamintit că principalul motiv de dezacord între Liga Studenților și alte organizații a fost tocmai modalitatea de manifestare, Liga opunîndu-se violenței inclusiv verbale.

Pe parcursul manifestației de la Universitate l-am auzit deseori pe Munteanu Marian pledînd pentru non-violență.

El nu a fost, poate, cel care a imaginat, dar sigur a militat continuu pentru acel mod specific de a răspunde provocărilor de orice natură, de a rezolva orice diferend ce a caracterizat manifestația de la Universitate: aplauzele.

În multe situații, cînd în Piața Universității disputele risau să degereze sau cînd se ajungea la huldubeli și invective l-am auzit spunînd cu reos în glas: „Nu, nu așa! Să aplaudăm!”.

Lui Munteanu Marian i se datoră în bună măsură menținerea caracterului pe deplin nonviolent al manifestației din Piața Universității.

Tot el a fost cel care la strigătele „Jos Iliescu” a afirmat că manifestația nu este îndreptată împotriva unei persoane ci împotriva unui sistem social — comunistul.

Deseori Munteanu Marian s-a aflat în dezacord cu alți participanți la manifestația de la Universitate care doreau și alte modalități de acțiune pentru a obține satisfacerea revendicărilor (de exemplu manifestația la TVR).

Dea cauza moderatelor sale a fost acuzat de trădare, lașitate și chiar țesolism.

În fața acestor adevăruri, cunoscute de mii de oameni acuzatia de instigare la violență pusă în scama lui Munteanu Marian este o înfocură la adresa adevărului. Ea apare ca o răzbunare a celor ce au dorit ca manifestația de la Universitate să degereze în acțiuni violente, pentru că Munteanu Marian a reușit să se opună eficient, încercărilor de discreditare a manifestației. De altfel este edificator faptul că manifestațiile în afara perimetrului de la Piața Universității au început numai după retragerea Ligii Studenților.

Pentru cine l-a urmărit în acțiunile sale, arestarea lui Munteanu Marian apare ca o gravă injustiție, ca o încercare extrem de nelăstitoare de intimidare și anihilare a unui om datorită opiniilor sale și a faptului că a avut curajul să-și susțină aceste opinii cu fermitate.

Această arestare și eventuala punere sub acuzare par de asemenea o încercare de intimidare a întregii societăți civile românești, un avertisment lansat de structurile puterii în direcția tuturor celor aflați în opoziție.

Arestarea (din spital și într-o stare de sănătate precară) reprezintă în fapt suspendarea prezumției de nevinovăție și instituirea delictului de opinie.

București
20.06.1990

BALOMIRI ADRIAN

Un grupaj de mărturii sub genericul „Vrem dreptate, nu procese inscenate!” este găzduit în paginile 14-15 ale ediției de azi.

THOMAS KLEININGER

Una dintre cele mai importante probleme care frământă azi societatea românească este băut care s-a cascat între muncitori și intelectuali. Orice alt termen, fie el „clivaj”, „distanță” sau „necomunicare” ar fi în acest context un eufemism. Problema nu poate fi însă mutată din zona incriminărilor reciproce, în care cei interesați o mențin pentru a extrage din ea cât mai mult capital politic, decât printr-o analiză lucidă, făcută la rece. Ea cade, desigur, cu prioritate în sarcina intelectualilor, dar nu poate fi decât rezultatul unui efort conjugat în care trebuie să intre, cu drepturi egale, experiențele și aspirațiile muncitorilor. Numai în felul acesta va fi posibilă construirea de punți peste acei hâu care riscă să compromită viitorul României. Dictătura ne-a unit într-o mută solidaritate față de un dușman comun, democrația a provocat exaltarea diferenței: diferența între tineri și bătrâni, diferența între maghiari și români și multe alte diferențe, ca cea dintre țărani și muncitori sau cea între șomeri și cei care au un loc de muncă, care își așteaptă încă actualizarea. Cine ar fi crezut în decembrie, atunci când ne simțeam un unic popor de frați, că toate aceste diferențe vor izbucni cu atita violență? Democrație înseamnă însă asumarea diferenței și ceea ce trebuie să învățăm nu este anularea sau escamotarea diferenței, ci putința de a o accepta și de a o valorifica. Căci acolo unde dispăre diferența se instalează o liniste de cimitir.

Pentru a înțelege clasa muncitoare, fără de care noi, intelectuali, nu avem nici un rost pe această lume, dar care, la rândul ei, nu poate exista fără noi, este necesar să ne aplecăm cu mai multă atenție asupra genezei ei.

În România clasa muncitoare este rezultatul unui proces forțat de industrializare, astfel că ea nu a putut dezvolta încă o identitate de sine stătătoare bine definită. Aspectul deziderat de sectă al partidului comunist înainte de 23 august 1944 nu certifica o aversiune congenitală a poporului român față de comunism, așa cum susțin azi unii comentatori, ci doar numărul redus de muncitori angajați într-o industrie aflată de abia în devenire. Industrializarea forțată a avut între altele și scopul de a lărgi baza de masă a diferitelor partide comuniste. Mulți muncitori rezultați din acest proces, în fond sincron cu ceea ce se întâmpla și în alte țări, fie ele din America Latină, din Asia sau chiar din Europa, nu și-au pierdut încă legăturile cu trecutul lor de țărani. Aici sînt însă deosebiri, în funcție de vîrstă, două categorii: o dată acea generație sacrificată care a căutat să trăiască simultan existența de țărani și cea de proletari. Lucrînd adesea în trei schimburi, făcînd naveta, băcătînd din această generație au izbit din greu în propriile gospodării și pe cîmpurile C.A.P.-urilor pe care rămăseseră singure, dar legate de gîle ca iobagii, nevestele lor cu un volum uriaș de muncă.

Următoarea generație, tinerii, a migrat către marile orașe și, după o perioadă infernală în căminele de nefamilisti, și-au făcut un rost oarecare cu soție și copil într-un mic apartament de bloc. Avînd în minte eforturile într-adevăr eroice ale părinților, precum și asprimile vieții la țară ei sînt destul de mulțumiți de tratul lor, care de cele mai multe ori înseamnă un progres real în comparație cu situația lor anterioară. Pentru intelectuali născuți în camerele înalte și luminoase ale cartierelor selecte această modestie este uneori greu de înțeles, dar ea trebuie acceptată ca un dat, în fond, intelectualii nu fac decât să articuleze un potențial de nemulțumire care nu va întîrzi să apară. Protestul social al intelectualilor se alimentează din dorința de generalizare a condițiilor privilegiate în care s-au născut și au crescut.

Mai există însă un factor care atenuează nemulțumirea muncitorilor. Relațiile strîns pe care le mențin cu rudele lor bătrîne rămase la țară le asigură posibilitatea de a compăni lipsurile din comerțul de stat, astfel că trenurile de duminică seara aduc în oraș familii întregi sătute, încărcate de sacoșe și oșmiglene.

Un al treilea element trebuie să joace un rol important în mentalitatea conservatoare a unei mari părți din clasa muncitoare, anume faptul că prin activitatea ei profesională este angrenată într-o industrie energo-intensivă, cu productivitate scăzută, concepută după modelul celui din secolul 19. Fără îndoială că muncitorii resimt inevitabilele schimbări structurale în economia națională ca o amenințare la adresa statutului lor. Spaima lor nu trebuie privită cu aroganță de la nivelul unei profesionalități sigure de sine, pentru că absolvirea unei facultăți nu va feri intelectualitatea de proba competitivității și dacă procesul de modernizare a societății românești va demara într-adevăr, atunci pe lângă șomajul în rândul muncitorilor va exista și un șomaj academic. Sarcina comună de a face față unui viitor incert ar trebui să constituie deja de acum un lînt încajuns de puternic între muncitori și intelectuali.

În aparență, conflictul dintre cele două părți este rezultatul acuzii de parazitism social formulată de

APEL LA ÎNTELEPCIUNEA COLECTIVĂ

muncitori la adresa intelectualilor, respectiv al acuzii de imaturitate politică formulată de intelectuali la adresa muncitorilor; în realitate, principala problemă care desparte la ora actuală muncitorii de intelectuali este cea a vitezei cu care trebuie să se desfășoare procesul de modernizare în România. Intelectualii ar trebui să arate mai multă înțelegere pentru reticența cu care clasa muncitoare privește acest proces. În condițiile în care la noi în țară nu există încă un sistem social bine pus la punct, în măsură să asigure supraviețuirea și reciclarea muncitorilor rămași fără slujbe, tomerile lor sînt perfect îndreptățite. Muncitorii, la rîndul lor, ar trebui să înțeleagă că graba și insistența cu care intelectuali reclamă implementarea unor măsuri radicale de modernizare a societății nu sînt dictate de interese meschine de grup, ci de o responsabilitate de la care au abdicat prea multă vreme, acceptînd, cu o lucrare vinovată, paralizarea progresivă impusă de vechiul regim.

Dar atitudinea divergentă față de procesul de modernizare nu este un fenomen explicabil doar prin devenirea clasei muncitoare, respectiv a intelectualității, ci ea are un temel mai profund în deosebirile existente între sistemele de valori împărtășite de fiecare dintre aceste două grupuri sociale în parte.

Intelectualii sînt prin definiție mai independenți, mai anti-autoritari, mai individualiști, mai deschisi către nou. Prin educație ei au fost antrenați să-și utilizeze rațiunea pentru a pune la permanentă sub semnul întrebării poziția odată atinsă. Starea de interogație este pentru ei modul natural de a fi. Am în vedere, evident, un tip ideal de intelectual. Căutarea, o vîscică nemulțumire trebuie să-l caracterizeze pe intelectual. Fără acestea nici o performanță nu este posibilă în domeniul științei sau al artei. Neliniștea creatoare este o stare incomodă nu numai pentru cei din jur, ci și pentru cel care o trăiește. Umbra unei insatisfacții însoțește orice realizare în domeniile menționate, dar ea nu se poate opri, cu la comandă, înaintea vieții particulare sau a celei sociale.

Așa cum intelectualul este modelat de funcția sa socială, tot așa și muncitorul este produsul sistemului în care este angrenat. El trebuie să dea dovadă de disciplină, de hărnicie, de corectitudine, trebuie să fie capabil să se supună autorității. E vorba, desigur, de muncitorul asociat unei industrii de tip secolul 19, a cărei cubinație inumană dar eficientă a reprezentat-o banda rulantă introdusă de Ford. Modernizarea industriei va reclama alte calități din partea muncitorilor și va apropia muncă din fabrici și întreprinderi de cea intelectuală. Capacitatea conlucrării, comunicativitatea, spiritul de inițiativă, independența de gîndire vor deveni calitățile predominante.

Experiența istorică divergentă și sistemul de valori diferite sînt cauzele principale ale tragicei disensiuni ce desparte azi clasa muncitoare de intelectualitate în opțiunile lor asupra viitorului României.

Pentru depășirea disensiunii se face apeluri patetice la intelectuali să-și simplifice discursul, astfel încît ei să devină inteligibili pentru toată lumea. Această propunere implică însă două erori. Ea presupune, odată, că intelectualii gîndesc mai corect

decît muncitorii și că singura problemă este ca ei să-și transmită ideile „în jos”. Nu cred că intelectuali dețin monopolul gîndirii. Destinul unui popor nu trebuie și nu poate fi hotărît de o minoritate. El este rezultatul unei gîndiri colective, poate mai puțin articulate, dar nu mai puțin decisive. A doua eroare provine din prezumția că intelectuali își pot adapta discursul fără a se trăda pe sine. Stilul unui discurs nu este ceva ce i se adaugă după bunul plac, ci el este întotdeauna în funcție de complexitatea problematicei abordate. O simplificare a discursului ar provoca în mod necesar o simplificare a problematicei. Atunci primejdia populismului, și chiar a demagogiei, nu mai este departe. Se mai adaugă la aceasta că un discurs voit simplificat sună întotdeauna fals și pentru receptor care va înregistra imediat condescendența emițătorului și-l va amenda retrăgîndu-l încrederea.

Ceea ce se impune pentru a depăși incomunicarea dintre muncitori și intelectuali de la noi nu este simplificarea discursului, ci apariția mediatorilor. Vechiul regim a știut să distrugă tocmai acea clasă de mijloc care trebuie să facă legătura dintre muncitori și intelectuali. Prototipul unui asemenea mediator este Lech Walesa. Chiar dacă deningem cu toții incomunicabilitatea dintre muncitori și intelectuali nu ne sînt în puteri să facem ceva. Apariția liderilor este un proces organic ce nu se lasă forțat. De fapt, ei sînt deja pe cale să apară și vor deveni credibili și eficienți tocmai pe baza experiențelor pe care, acum chiar, le acumulează.

Dar să revin la acea gîndire colectivă de care era vorba mai sus. Componenta conservatoare care s-a exprimat în alegerile din mai nu trebuie condamnată în bloc. Ea trebuie judecată și în perspectiva neajunsurilor incontestabile pe care le aduce cu sine modernizarea.

Distrugerea mediului înconjurător, înstăpînarea necondiționată asupra naturii, ofensiva tehnicii, pe scurt, manifestarea neîngrădită a spiritului faustic, trebuie să infirmozeze în atîncurile sale un popor aflat încă atît de aproape de natură și care nu a avut încă timp să-și uite obiceiurile.

Industrializarea forțată din ultimii 40 de ani este și ea o traumă greu de asimilat. Chiar dacă nu este conștientă de acest fapt, o bună parte a muncitorilor suferă încă de dezradăcinarea care i s-a lîns cu atita violență de regimul comunist.

Apoi înasigurarea pe care o aduce cu sine modernitatea este și ea un motiv pentru a avea rezerve față de un progres prea rapid. Spiritul gregar, adesea ironizat, este un reflex de autoapărare împotriva unei solitudinii devastatoare.

În sfîrșit, mulți își vor spune în sinea lor: ce rost are să muncesc mai mult, chiar dacă voi câștiga mai bine? Oare calitatea vieții se măsoară numai în cîștigul realizat? Nu trebuie să luăm în calcul și intensitatea muncii?

Progresul declăntuit, creșterea economică fără limite au devenit de mult dubioase în țările industrializate. Trebuie oare să facem întii greșelile lor, înainte de a găsi un echilibru just între nevoia de schimbare și prețul pe care ea îl presupune?

12.07.1990

GOYA „Desastrea războiului”

Cu sau fără dreptate

● Semne de întrebare la actualele strategii ale succesorilor lui Ceaușescu

● RALUCA BARAC: Vladimir Tismăneanu ești din nou, anul acesta, în mijlocul nostru. Mulți dintre noi te cunoșc prin intermediul posturilor de radio Europa Liberă, Vocea Americii și B.B.C.; înclin să cred că marea majoritate; dar pentru cei care, poate, nu te cunosc prea bine aș vrea să încerc să ne prezinti un croșiu al personalității tale.

● VLADIMIR TISMĂNEANU: Aflu — după vizita mea în țară în februarie-martie a.c., ocazie cu care am dat și o suită de interviuri, inclusiv revistei „22” — că, se pare, aceste interviuri au provocat anumite iritări în rândurile ziaristilor din presa Frontului; respectiv a apărut chiar și un articol în ziarul Dimineața (primul dintr-o serie presupus demagogică la adresa mea) în care, printre altele, mi se contesta legitimitatea titlului de profesor universitar. E dreptul lor să nego acest lucru, așa cum negă altele și altele evidente, dar nu e cazul să polemizăm cu ei. Este cazul doar de o introducere sau de o autoprezentare: deci sint corectător științific la un institut de cercetare politică internațională din Philadelphia; din 1983 am predat științe politice la Universitatea Pennsylvania, iar anul acesta începând din luna august — ca o schimbare atât de rezonabilă, dar mai ales de accent în viața mea profesională — voi predă științe politice la Universitatea din Maryland unde am fost titularizat.

● Vechile metode „floresciene” din România

● R.B.: Dar cum îți explici aceste dure atacuri la persoană, această defălmare (în ultimă instanță) a ta din unele publicații ale F.S.N.-ului sau simpatizante ale acestuia?

● V.T.: Aceste atacuri sînt interesante din mai multe puncte de vedere; deci încercînd să mă debarasez de firescul narcisism care funcționează și din dorința de replică, cred că este vorba, înainte de toate, de insatisfacția și reacția intolerantă a ziaristilor din presa Frontului și mai ales a celor care inspiră și pun la dispoziție tot felul de informații unele mai distorsionante decît altele în legătură cu o serie de intelectuali din țară dar și din exil, care nu refuză să se supună bombardamentului propagandistic al Frontului. Respectiv, ceea ce în cazul meu provocă această stare de lucruri, deci o animozitate la adresa mea din partea ziaristilor „noii Curții” de la București, este faptul că numele meu este asociat indiscutabil cu o lungă și presupun, eficientă analiză critică a fenomenului comunist și a fenomenului ceaușesc în speță, la cele trei posturi de radio unde am fost colaborator permanent începînd încă din 1982: Europa Liberă, B.B.C. și Vocea Americii. A contat preșupun și seria de articole din diferite publicații occidentale cum ar fi: New York Times, The New Republic, The Independent (în Londra) ș.a. Deci, pe undeva, cred că ceea ce îi deranjează este credibilitatea și atunci ideea este că în momentul în care eu însumi vin și sugerez sau ridic o serie de semne de întrebare referitoare la actualele strategii politice ale succesorilor lui Ceaușescu, nu mi se iartă faptul că lumea s-ar putea să mă și creadă, avînd în vedere că ceea ce am spus de-a lungul anilor nu a fost chiar atât de departe de adevăr. Drept care se ajunge la atacul la persoană, la invectivă, la calomnie și se ajunge și mai departe, la forme care se sustrag discursului politic utilizat și pe care prefer să nu le calific; inclusiv, asta o spun între paranteze, a numelui tălălu meu nechimbat înaintea de nașterea mea; eu m-am născut cu acest nume pe care nu mi l-am schimbat niciodată. Se folosesc deci tot felul de înșuări prin care și aceea că prietenii îmi spun Volodca — de fapt, atacuri așa cum au fost și cele asupra lui Paul Goma sau Ion Caracina, deci înșuări că, pasămite, au lucra pentru K.G.B. Acestea sînt de fapt vechile metode ale presei „floresciene” care înfloresc în atmosfera destul de tulbură a epocii post-revoluționare din România.

● Violenta — o stare de angoasă socială

● R.B.: De unde crezi că naște atita violență în România post-revoluționară, avînd în vedere mai ales și celelalte țări din centrul și estul Europei unde se petrec mari schimbări politice dar nu pe acest fond de violență?

● V.T.: Trezind deci dincolo de violența verbală, pe care voi ați simțit-o mai mult decît mine, pentru că este știut la ce presură a fost supus Grupul pentru Dialog Social din direcția presei Frontului, știu pe de altă parte cu ce tip de înșuări, atacuri la persoană, atacuri sub centură ș.a.m.d. s-a procedat în campania electorală. Tocmai de aceea cred că e bine să explicăm originile structurale ale acestei violențe, dincolo de cele psihologice și aici este vorba de caracterul nedesăvîrșit al revoluției române și de caracterul ei deformat. Este vorba de asnețea de tentative de mistificare a naturii reale a acestei revoluții de deturarea revoluției și a semnificației ei. Cînd spun că este un caracter nedesăvîrșit sau o

tentativă de a bloca revoluția într-un moment al ei, pentru că apoi să o canalizeze într-o altă direcție decît aceea naturală, deci de artificializare a direcției revoluționare în scopuri instrumentale-pragmatice și manipulative, deci cînd spun aceasta, mă gîndesc la faptul că dincolo de orice retorică formală, este evident că revoluția română a avut un caracter — în faza sa inițială, în primele zile — de explozie a maselor în raport cu o dictatură mono- sau bi-personală. Dar aici eu mă inseru categoric împotriva lui promovate de dl. Silviu Brucan în interpretarea procesului revoluționar, în care domnia sa confundă suprafața cu natura profundă și logica a acestui proces revoluționar din România, în care de fapt atacul de masă asupra dictaturii bi-personale și autocrației regimului ceaușist nu era decît începutul și virful dacă vrem, al unui alăbort politic, respectiv tentativa poporului român de a rupe cu un regim ca o cămașă de forță care l-a fost impusă și care niciodată n-a fost altceva decît o cămașă a lui Nessus. Totuși, în propaganda Frontului s-a produs un fenomen foarte important: aneierea și apropierea simbolurilor anticomuniste, a retoricii anticomuniste și prin aceasta, a exproprierea a opoziției, inclusiv a opoziției extra-parlamentare și extraparlamentare de-totul Grupului pentru Dialog Social care, initial, nu fusese o opoziție, dar a fost plasat în poziția de opoziție, grație unor atacuri desfășurate concertat și sistematic.

Este foarte interesantă întrebarea pe care tu ai pus-o, pentru că de fapt sursa, originea factorului dinții, primus movens al acestei violențe actuale a vieții politice post-revoluționare cred că sînt rădăcinile în caracterul mascat, dar real și violent al regimului lui Ceaușescu și al regimului comunist din România în genere, care după părerea mea și nu cred că poate cineva să mă contrazică, a fost cel mai violent din Europa răsăriteană: un regim fără interzuperi, fără paranteze, pur și simplu violent, cu unele momente de relaxare, dar o violență structurală de unde și explozia atât de violentă împotriva regimului lui Ceaușescu, de unde și faptul că aceste evfcoliri sau convulsii post-revoluționare perpetuează starea de violență care a precedat revoluția, care a caracterizat revoluția însăși. Fundamental, vîd sursa acestei stări de profundă neliniște socială (poate nu-i bine s-o numim tot timpul violență, dar este evident o stare de angoasă socială) în inexistența, mai bine spus în absența unei terapii sociale și naționale. Este o țară care nu și-a exorcizat demonii, iar momentul în care se recurge la simboluri emoționale foarte puternice, știindu-se bine ce înseamnă cuvinte precum legionar, fascist, huligan, bandă înarmată (pentru că există încă un spirit colectiv bîntuit de memoria bandelor legionare, fie chiar și în filme cu fasciști cu cămași negre, cu cămași verzi, care au marcat conștiința colectivă) și atunci acest lucru nu face decît să intensifice sentimentul de spaimă care se traduce apoi prin explozii de furie. Totodată este vorba de nerozolvarea marilor situații de tensiune socio-economică și politică din România. În cinci luni de la revoluție nici una, după părerea mea, dintre problemele care au generat revoluția nu și-a găsit rezolvarea pozitivă. Am toată admirația și stima pentru faptul că într-adevăr au avut loc alegeri în România; departe de mine gîndul că aceste alegeri nu trebuiau să aibă loc. Voi cei care ați fost aici puteți spune cît de corecte sau incorecte au fost aceste alegeri.

● Alți conducători de tip Kadarist

● R.B.: Dacă tot ai amintit de alegeri, nu crezi că ne-ar fi trebuit un număr mai mare de observatori așa cum au fost în Nicaragua, unde după cum știm prea bine au fost 12.000 de observatori?

● V.T.: Da, dar în acest caz ar fi trebuit să fi învitat mai mulți observatori din Uniunea Sovietică. Nicaragua se întimplă să fie un punct cald-strategie pentru S.U.A. și asta explică totul (cred că ai simțit înfrîn și nu știu cum vei reuși să traduci zimbetul în scris).

România nu este, în poziția lui răilor de poziție ale conducătorilor Frontului incoșcși și ale propagandistilor lui, plasată ca o nisă în jocul marilor puteri; în esența mea de analist al relațiilor internaționale încep să cred că ni se sevește un nou scenariu și se face din vechia metaforă a româno-centrismului, de a ne crede buicul universului și de a crede că undeva, în afară există o altă forță care a, acest piștele pe epichier; mi-o teamă că iar avem de-a face cu un transfer de responsabilitate. Faptul că nu au fost mai mulți observatori eu îi vîd mai degrabă, nu ca pe o indiferență, ci

doar că pe o expresie exactă a locului pe care se plasează România din punctul de vedere al Occidentului, pe agenda marilor probleme ale acestuia; este o chestiune importantă și o reacție pe cît de promptă pe atît de adecvată la presupunțile care nu au avut loc, la escaladarea violențelor din ultima vreme și la hai să numim cu blîndețe „atingerile guvernamentale”. Este însă clar că nimeni nu este pregătut să adopte nici un fel de linie intervenționistă (cu două rînduri de ghilimele) dinspre Occident spre România chiar și la nivelul trimiterii a cît mai mulți observatori electorali. E bine, e rău, asta mi se pare a fi situația. Opinia publică mondială este mult sensibilizată la capitolul România cu toate că s-a simțit manevrată și acest lucru a generat o stare de frustrare și adeseori chiar o stare de indignare la adresa manipuleților propagandistici; în ultimă instanță, pe fondul revoluției române și a credulității occidentale. Dar asta nu înseamnă că România nu poate să fie pe prima pagină în presa străină, dimpotrivă. Acum, pentru a face o paralelă, îmi aduc aminte că aproximativ cu doi ani în urmă, János Kádár, care părea a fi un despot luminat (o bombă ce bîntuie și pe alți conducători de tip kadarist din Europa — mă refer chiar la declarația de la Clujăși a dl. I. Biescu), dînd un interviu săptămînalului american Time, era întrebă de sîrșitii americani cum își vede retrospectiv cariera politică, în special în lumina faptului că el fusese practic conducătorul marii repressiuni contra-revoluționare, împotriva adevăratei revoluții maghiare din octombrie 1956. Era practic omul care fusese multă vreme privit ca cel care pucisase, fără nici un fel de rezerve, cu forța brutală de ocupație a Armatei Roșii; dar tot el fusese omul care a reușit să creeze ceea ce s-a numit „socialismul gulasului”, adică un socialism al prosperității relative și al consimțămîntului și chiar al capitulării intelectualității într-o complexitate, mai mult sau mai puțin vinovată, cu puterea. Răspunsul lui János Kádár a fost foarte interesant; revenirea lui la putere s-a făcut pe fondul unei cumpănite violente; oameni împușcați, oameni arestați, pe stradă trupe sovietice, tancuri, aprobriul opiniei publice mondiale, și Ungaria kadaristă blamată la O.N.U. Dar în 30 de ani Ungaria devine modelul socialismului cu chip uman. Kádár a recunoscut că atunci cînd a venit la putere, țara era cumpănită măcinată, sfîșiată de lupte fratricide și a declarat: „Scopul meu a fost, ca să o spun simplu, acela de a scoate Ungaria de pe prima pagină a ziarelor occidentale”. Eu nu spun că e ideal ceea ce a făcut Kádár, dar în orice caz ceea ce s-a petrecut în Ungaria lui Kádár a pus piatra de temelie pentru o tranziție graduală și pașnică spre un regim pluralist; pe undeva e a înțeles mai degrabă decît alții mersul istoriei. Din acest punct de vedere, acesta ar trebui să fie idealul conducătorii F.S.N. la ora actuală, precum și al președintelui ales: deci, acela de a scoate România de pe prima pagină a presei internaționale, pentru că imaginea României, în acest context, este departe de a-i da o imagine pozitivă.

● Logica tradițională o leninismului funcționează încă

● R.B.: Pentru că ai menționat, la un moment dat, hai să le numim „singuricele” guvernului, nu crezi că ar fi trebuit să se stabilească un dialog cu cei din Piața Universității?

● V.T.: Am urmărit foarte atent evenimentele, fiind redactorul secției române a trimestrialului East European Reporter din Londra în care la secția română redactorii de onoare sînt: Dorin Tudoran, Mihai Boțez, Mihnea Berindei și Dan Păfrescu (ceea ce nu știu dacă se cunoaște în țară). Am publicat și Proclamația de la Timișoara pe care am îndrăznit să o denunșez, așa cum am spus-o în repetate rînduri la B.B.C. și la celelalte posturi de radio, cel mai important document politic al revoluției române, cu o valoare politică de Chartă, în jurul căreia s-a putut coagula embrionul unei societăți civile române. Fără un asemenea document programatic, o societate civilă de tipul celui care s-a născut în Germania de răsărit (este vorba de Apelul de la Berlin din 1982, Charta 77 așa cum a fost promulgată în Cehoslovacia, programul opoziției democratice din Ungaria care este baza încheierii Alianței liberilor-democrați, inclusiv Uniunea tinerilor democrați din Ungaria, deci în absența unui document programatic nu se poate imagina avansul unor mișcări de opoziție, care să fie în ultimă in-

DIALOG CU VL

stanță substanța societății civile, una, traiecloțiile majore de formare a unei societăți civile; deci mie mi se pare guvernul și arhitectii politici post-revoluționari nu au o clară imagine asupra ceea ce înseamnă tranziția la post-comunism. Am impresia că ei operează întru triva promisiunilor și a angajamentelor de a abandona metodele militariste și comandă, deci cred că logica tradițională leninismului funcționează încă — și aici și absența dialogului. Lemașul este altceva decît ridicarea la rangul principal al monologului și refuzul de a accepta că și cealaltă parte ar putea avea dăcă nu dreptate tonală, măcar o pu pentru că dreptatea nu este monolitică nu poate fi înșușită de o singură direcție. De altfel, ceea ce am spus nu e să fie o mare inovație teoretică, nu e nici măcar un diagnostic pentru că el e parte din recentele rapoarturi de lumină a situației politice din România. De fiind vechi adversar de idei al dl. Brucan trebuie să recunosc că ultimele declarații și analize ale domniei sale au, în raport cu ceea ce ne oferă altele „vedete” F.S.N.-ului, cel puțin avantajul de a fi directe, pe față și de a fi în ultimă instanță o combinație de cinism, dar și onestitate; cel puțin, cînd îl citim pe Brucan rețese foarte clar în ce direcție se merge și probabil că foarte mult lume nu a luat în serios anumite te ale domniei sale care puteau fi citite de o parte ca o critică a orientării, tușie, din ce în ce mai autoritară, a e ducerii Frontului, pe de altă parte erau un avertisment pentru opoziție. Dom sa nu vorbea de aprobare sau de dezaprobare, ci vorbea ca un simplu analist. E cred că acest refuz al dialogului din partea guvernului vine dintr-un tip de tinudine, de mentalitate, de temperamen colectiv, vine din refuzul despărțirii esențiale și radicale de o cultură politică care opoziția era prin definiție criminalizată; a fi în opoziție era echival cu a fi subversiv. Iată cum renase, tem exemplifică cu ziarul Dimineața, data de 16 iunie 1990 și făcînd o ansă de text și de conținut a sintagmelor curente în discursul din prima pagină (cred că nici nu mai este nevoie să s a l cui) deci, iată cum reapar acele loc care într-un discurs politic le num locuri obsesionale și care vorbesc degrabă despre ceea ce este latent și ceea ce este manifest. Apare astfel ideea de conspirație care există și Ceaușescu în ultimul discurs, te inamicul extern, teoria fortăreței i date, poziția negativă față de orice tentativă de chestionare, de punere semnului întrebării nu a autorității legice a respectării de către autoritatea gală a propriilor sale promisiuni. I iată câteva posibilități de abordare a refuzului de dialog. Pe de altă parte trebuie spus că noi am pornit altă țirz și de chinut pe drumul democrației, față de alte societăți din Europa răsărit și cea centrală, înțit nu am i nici beneficiul unei opoziții centrice și nici exponenți ai societății civile să poată, la un moment dat, să de simboluri naționale. Altfel ar fi fost mai greu pentru Putere să reziste; tr cu o opoziție ar fi putut să op drept purtători de cuvînt oameni de t Lech Walesa sau Vaclav Havel.

■ Experimentul neo-peronist de la București

● R.B.: Da, și nu trebuie să uităm Havel s-a dus, personal, să dialogheze UN SINGUR GREVIST AL FOAMEI

● V.T.: Da, însă este vorba de diferența de viziune filosofică și pol dintre Havel și exponenții linerei noi democrației „fragile și originale”, cum ades denumit experimental neo-peronist de la București cu să nu mai pome de neo-comunism după ce am văzut e fronșele de mineri cu bite și cu a instrumente indescriptibile... Mă în cum oameții care au experiență și în anturșul d-lui Biescu, om care au studiat doctrinile politice, chiar unii dintre ei autori de studii marcabile pe tema neo-fascismului, au făcut observații între metodologia roții așa cum a fost aplicată la Bucu pe 14 și 15 iunie și „masele dlețu ricin” aplicate în batalioanele fasciste lui Mussolini sau terorizarea opoziției dictaturii personaliste din America. Iată, deci cum de n-au putut să vad cu direcție se merge. Mă întreg deci au putut sau dacă nu au vrut, pentru poate asta era direcția pe care o v dar aici intrăm pe tărîm necunoscor. Tot ceea ce pot diagnostic, în

UL ROMÂN»

DIMIR TISMĂNEANU

litarea mea de filosof politic, este de a observa că ne îndreptăm, sau mai bine zice mi-e teamă că acești oameni vor să îndrepte România, în direcția unei combinații de corporatism, cu variante puternic plebiscitare în care se vor menține probabil anumite aparențe de democrație și care vor avea efecte extrem de nefaste în planul societății civile; asta este partea optimistă a lucrurilor pentru că există și una pesimistă: aceea a unei tentații autoritar-populiste, pentru că nu pot să spun că s-a ajuns la un experiment realizat al populismului autoritarist în România cu un leader care joacă, foarte evident, cartea charismatică și astfel charisma devine element de legitimitate. Asta este, după părerea mea, îngrijorător pentru că experimentele istorice construite pe charismă nu au fost de obicei încununare de succes; au putut să țină liderul la putere o lungă perioadă de vreme, dar asta nu înseamnă că din punctul de vedere al națiilor și popoarelor care au suportat aceste experimente a fost vorba de pagini forțate din destinul lor. Deci, dincolo de acest pesimism care nu aş vrea să fie negru și pustiu, există și un element de speranță dacă privim România în ansamblul țării din Est. De aici plec la Budapesta și la Praga, unde sper să vorbesc cu o serie de personalități guvernamentale, cu toate că Havel este asaltat de tot soiul de ziariști. El este însă totodată și unul dintre editorii de onoare la East European Reporter (deci există o apropiere), iar redactorul șef al revistei este și șeful Frontului de Presă și Forumului Civic; deci, dacă o să reușesc, o să reușesc măcar să găsim o formă de ajutor, din punct de vedere moral, pe care Cehoslovacia și o poartă da opoziției asociate din România — adică un mesaj pe care președintele Havel l-ar acorda și Grupului pentru Dialog Social; aceasta n-ar fi nici pe departe o formă de intervenție în treburile interne ale României, ci doar mesajul moral pe care un filosof care va inspira și va inspira, vi l-ar da într-un moment al abia începutei renasteri a societății civile, alt de umilită și de ofensată în cei 45 de ani.

● Republicarea Scrisorii celor șase

● R.B.: Nu ne-am putea bizui însă pentru acești sprijin și pe unele personalități politice din țară?

● V.T.: Bideam zilele trecute cu un bun amic, director de publicație literară și spuneam că nimic n-ar fi probabil mai exasperant pentru conducerea actuală a României cit și pentru semnatarii Scrisorii celor șase din toamnă 1989, decât republicarea acestui document fără nici un comentariu: „Vreți să scoateți România de pe harta Europei? N-o să reușiiți!”. „Vreți s-o mutați în Africa? N-o să reușiiți!”. „Vrem pluralism, dreptul ca individul să se simtă liber de spaima instituțiilor obscure”; și toate aceste atitudini, în ultima instanță nobilă și laudabile așa cum erau ele formulate, cu limitele de rigoare, la ora actuală mi se par la fel de presante și de urgente ca și atunci. Deci iconia sursei face ca tot mai atunci când ideile care au scris Scrisoarea celor șase ar părea că au venit la putere, practica spune exact contrariul.

● O constelație internațională de indivizi

● R.B.: Cum îți explici însă reacția majorității? Numai prin desinformarea mijloacelor mass-mediei (mă refer la publicațiile Frontului și la Radio-Televiziunea așa-zis liberă)?

● V.T.: Cred că principalul fenomen social de care ne izbim în explicarea acestei probleme comportă două nivele: al praxiului politic binecunoscut și care este un fenomen educațional de construcție a unei conștiințe civice și care este de durată (nu numai în România, ci și în celelalte țări din estul Europei) și pe de altă parte al fenomenului de violență simbolică care are un rol esențial. La nivelul practicii instituțiilor și a comportamentelor politice societățile românești (deci acel agregat de indivizi, o constelație internațională de indivizi) iesse dintr-o perioadă lungă de anestezie psihică, care din punctul de vedere al civismului a fost ținută în cătușe; deci este o perioadă de conștientizare; în această perioadă de conștientizare, ca de exemplu aceea în care după ce li-au fost ținute în

ghips picioarele rupte, apare frica pacientului de a mai merge pentru că există temerica că mergând va putea cădea din nou, deci este un refuz chiar și tatonării unui țărîm democrație la care se adaugă prelușurile simbolice foarte puternice, pentru că tehnicienii politici ai Frontului au înțeles foarte bine acest lucru și atunci întregia propagandă frontistă s-a pedalat exact pe anxietate. Votul a fost în ultimă instanță un negativ, un vot al spaimii, al spaimii de necunoscut și asta este esențial. Eu însumi chiar, dacă m-ai întreba cum aș fi votat, mărturisesc că aș avea mari probleme în a răspunde la această întrebare. Am o simpatie personală și pentru dl. Bațu și pentru dl. Câmpăneanu, dar în formulele limbajului politic ale partidelor istorice nu există nimic din formulele pe care le-au inventat acele partide de opoziție precum: Solidaritatea, Forumul Civic, Forumul Democratie din Ungaria, și chiar Noul Forum din Germania din Est care combinau modernitatea discursului cu apelul la emoții și pasiuni sociale reale și expectații sociale reale. Cred că singura soluție onestă, dacă guvernarea României ar fi vrut într-adevăr să debaraseze țara de această stare de profundă lipsă de auto-încredere și de aceste, mai mult sau mai puțin justificate temeri ar fi evitat mult dintre erorile care s-au comis. Dl. Iliescu mi-a spus și mie în discuția purtată cu domnia sa, în martie 1990 (ceea ce de altfel a discutat și cu fostul ministru de Justiție al Franței) că ar fi trebuit să se organizeze alegerile mult mai devreme pentru a evita vidul constituțional și vidul de putere. Probabil vidul de putere s-a creat tocmai grație precipitației și accelerației și respectiv metamorfizei pe care a suferit-o F.S.N.-ul în momentul în care a decis să-și prezinte propriii candidați, în momentul transformării sale într-un partid politic foarte hibrid și foarte ciudat, dar totuși un partid. Din acest moment a început, după părerea mea, distringolada Frontului „ca reprezentant al întregii națiuni”, alțarea din ce în ce mai puternică a intelectualității naționale, a tineretului și în special a tineretului studentesc. Nu se poate ca dl. Iliescu, care a fost ministru pentru problemele tineretului în perioada mișcării revoluționare studentești din anul 1988 și care de fapt a fondat Centrul pentru problemele tineretului, nu se poate să nu-și amintescă ce semnificație și ce indicator, ce rol detonator poate să aibă o mișcare studentescă. Este adevărat, că la ora actuală, mișcarea studentescă este extrem de izolată în raport cu ceea ce vocabularul marxist mai numește clasă muncitoare. Așa era și în Polonia în anul 1988. Problema este: vrea dl. Iliescu să se situeze de partea factorilor de putere care au trimis în 1968 armată și poliție împotriva studenților din Varșovia, adică de partea acelor forțe conservatoare care nu delectat întotdeauna mișcările studentești ca fiind

anarhice, nihiliste, distrugătoare de ordine etc. sau să se situeze de partea tineretului pe care Lev Troțki îl numea „barometrul revoluției”? Oare nu înțelegem actualul președinte al României, tocmai deoarece cunoaște și istoria revoluționară vest-europeană, că distrugerea acestui minim de relații dintre Putere și Tineret o să fie extrem de dăunătoare pentru echilibrul social și ca atare va duce la exact ceea ce se întâmplă de fapt în țară, adică în loc de atenșarea fenomenului de criză, se ajunge la o exacerbare a crizei naționale?

● Imensa ingeniozitate manipulativă a Frontului

● R.B.: Nu trebuie uitat faptul că tineretul a fost în primele rânduri în zilele de 16-22 decembrie 1989 strigând nu numai „Jos Ceaușescu!”, „Jos tiranul!”, dar și „Jos comunismul!”. Ca istoric de formație nu cred că exagerez dacă afirm că niciodată comunismul nu s-a calchiat pe structura românului.

● V.T.: Da, și atunci ajungem la formulele pe care le discutăm mai devreme și pe care le-am publicat în The Christian Science Monitor de curând, chiar eu și înainte de a veni în România, în care încercăm să dau o explicație, o suită de rațiuni coplesitoare: F.S.N.-ul într-o țară, cea mai anticomunistă din estul Europei — deci paradoxul român. Explicația ar sta la nivelul psihologic și inertial ș.a.m.d. dar mai există ceva: extraordinara confisurare abilită, de o imensă ingeniozitate manipulativă a Frontului, a retoricii anticomuniste.

Este părerea mea și am stat de vorba cu foarte mulți oameni care au avut viclume în închisorile anticomuniste, care sînt anticomuniști virulenți și care au fost pro-F.S.N. sub la suia, explicându-mi că Frontul este anticomunist și arătându-mi-se chiar ziarul Afl care, în ziua alegerilor, a anunțat că cine este anticomunist va vota Frontul; deci este o extraordinară operație de mistificare pentru că oamenii, marea majoritate, nu cred ceea ce tu și cu mine și încă un număr de intelectuali, de studenți și alți oameni observă ceea ce este evident: că este vorba de un comunist în derivă. Neo-comunismul este un răspuns la esecul comunismului, o tentativă de supra-viețuire, este un fenomen — istoriceste vorbind — paleogen, este o experiență politică degenerativă, așa cum se poate observa în Rusia lui Gorbaciov, chiar dacă acolo s-a operat cu ideile cele mai neobolșevice și neo-leniniste din lume.

Problema este că, în condițiile date, de loc și de timp, în România lui Iulie 1990 există un grup politic, care la ora actuală, nu mi se pare foarte clar, dar care deține puterea și nu este dispus să o cedeze sub nici o formă, care nu este dis-

pus să accepte nici un fel de negociere și nici un fel de tranzacție la nivelul puterii. Puterea politică este, în opțiunea acestui grup, care-l implică și pe președinte și pe primul ministru; este simplu și univoc: „puterea este a noastră, tot restul e negociabil”. Din acest punct de vedere probabil că una din marile datorii iluministe, dacă vrem, ale opoziției este că societatea civilă nu este mare lucru în afara iluminismului, este o tentativă de iluminare a conștiinței naționale, asta a fost și-n alte țări și asta trebuie să fie. Probabil că așa se va ajunge, treptat, la adevărata identificare a adevăratei naturi a Frontului și asupra a ceea ce va fi Frontul în viitor. Pe măsură ce lucrurile vor merge în această direcție, nu am nici o îndoială, că se va produce fenomenul, pe care cu perpendicularitate îl prevede dl. Brucan.

Dacă îi citez asta nu înseamnă că m-am brucanizat — este de altfel de preferat să ai de-a face cu un proponent și chiar cu un adversar politic; pe scena politică a României dinșul este un actor, iar eu sînt un analist și tocmai asta ne dă posibilitatea unui dialog foarte interesant. Apreciez că dinșul chiar vine și spune ceea ce gîndește, adică nu are o agendă publică și una privată, ceea ce este foarte important. În ceea ce privește alți partizani ai politicii Frontului am crezut că această strategie pe care o abordează nu va putea, pentru multă vreme, să contracareze nevroza anticomunistă. În cazul de față cred că poporul român este atît de traumatizat de comunism, încît în momentul cînd va distinge despre ce este vorba, lucrurile se vor clarifica. Am văzut ceea ce s-a întîmplat aseară în zona Pieței Universității și etau și mă întreb cît timp va mai putea funcționa „bau-bau-ul” mincilor.

● Somoza nu a fost atît de corupt precum Ceaușescu

● R.B.: Sîntu că una din principalele teme de studiu politologic este cea a țării latino-americane. Am putea găsi oare anumite similitudini între evenimentele din acea spațiu geografic și cele din România?

● V.T.: Da, desigur. O țară pe care aș compara-o cu România este Nicaragua avînd în vedere o largă gamă de motive: ieșirea dintr-o dictatură turbată (cu toate că Somoza se pare că nu a fost atît de corupt pe cît a fost Ceaușescu), forme de intimidare dintre cele mai abjecive, deci un fond care a dus la prăbușirea dictaturii lui Somoza, iar din străfundurile revoluției nicaraguană a ieșit la suprafață Frontul Sandinista care și-a negat cu obstinție identitatea comunistă. Această negare a fost una din principalele piese de rezistență ale Frontului Sandinista, precum și cele două partide comuniste aflate în opoziție (poate prin asta le dăm o augustie și celor din conducerea F.S.N.); să înțelegem vreo două partide comuniste ca să scape de acest stigma al neo-comunismului). De asemenea, ca și în Nicaragua, în România conducerea F.S.N. ca și conducerea P.S.L.N. a acceptat menținerea unor forme periferale și în ultimă instanță perpetuu amenințată de opoziție. În cazul Nicaragunei au contat extraordinar de mult praxiunile internaționale și în special cele ale S.U.A., iar în cazul României cred că va fi vorba de o presiune conjugată care va veni și din Est și din Vest, pentru că nici Estul nici Vestul nu au interesul ca în inima Europei, pe drumul spre Casa Comună Europeană să se mai asiste la renășterea unui experiment, în ultimă instanță dictatorial, pentru că așa cum a spus Șevarnadze „fasciata sau comunistă o dictatură rămîne o dictatură”. Or, prea multe elemente dictatoriale au ieșit la suprafață în ultima vreme în atitudinea și în strategiile Frontului ca să nu se creeze sentimentul că actualii lideri ai F.S.N. nu sînt neapărat niște îndrăgostiți de democrație. Dar reintocindu-ne la Nicaragua, în pofida faptului că sandinistii controlau tot: armată și securitate, cu excepția ziarului La Prensa (și nu vă doresc să deveniți contra-partea română a acestui ziar) iată că s-a ajuns la situația că votul popular a ilustrat refuzul acestui experiment neo-comunist. Nu am nici o îndoială că se va ajunge la acest lucru și în România. Este vorba de ceea ce se întîmplă în experiența poloneză: „Jungul drum al societății civile prin instituții” ca să-l citez pe Adam Michnik; în primul rînd pătrunderea și transformarea unor instituții, cum ar fi cele culturale și educaționale, în focare ale societății civile, precum și legarea punctilor cu clasa muncitoare care este o verigă esențială pentru că un grup social este mai ușor, la ora actuală, intimidabil de către demagogia populistă. Clasa muncitoare trăiește deocamdată cu spectrul privatizării care va însemna somaj, cu ideea de asigurare a zilei de mîine și toate celelalte elemente care aparțin, în ultima instanță, unei idei caduce și deformatoare a ceea ce înseamnă economia de piață la sfîrșitul secolului XX. Dar oamenii nu sînt educați în acest sens. Am aici revista Alternative, fostă Eră socialistă, în care nu se specifică nimic despre eroii și marea aventură a totalitarismului. Au apărut cărți excepționale pe tema totalitarismului, dar acestea nu sînt deloc în atenția neo-ideologilor sau paleo-ideologilor (ca de exemplu în cazul dl. Radu Florian) deci nimic despre formele de detotalizare ale politicii neo-comuniste.

În octombrie 1966, după întoarcerea anului I — româna de la munci agricole, biroul de partid al Facultății de Filologie a încercat să-i impună pe unul din colegii mei drept secretar A.S.C. al anului. Din spirit de opoziție față de o astfel de impunere, câțiva din colegii mei m-au propus pe mine. Din inerție, din opoziție, mințile s-au ridicat pentru mine. Secretarul de partid, participând la prima ședință A.S.C., enervat vădit, a cuvântat despre necesitatea unui om de fier în fruntea celor 100 de studenți, despre o unitate în cuget și-n simțiri. Cuvântarea tovarășului era regretul său pentru faptul că persoana, verificată și lăptată, nu fusese aleasă. Crezând că trebuia să fac ceva concret pentru colegii mei am încercat de mai multe ori un dialog mai lung cu secretarul de partid. Eram torpilat tot timpul. La început cu indicația de a ține ședințe, de a-mi cunoaște colegii. Am înțeles, după ce frica mi-a trecut, că totul era necesar ca formalitate. Trebuiau să mă intereseze fără finalitate nevoile, dorințele colegilor mei. După un timp nici ședințele nu mai erau importante pentru secretarul de partid. Nu eram persoana dorită. Și nefiind persoana (deși dosarul meu era în ordine și, deci, putea colabora cu mine ca de altfel cu oricine altcineva la fel de „curat”) tovarășul a înțeles că nu poate introduce nici un fel de constrângere prin mine (eu fiind rezultatul unui moment de opoziție al colegilor mei). Am fost lăsați în pace pe față. Dar secretarul de partid părea informat exact de lipsa ședințelor lunare A.S.C. și de divergențele de opinie dinăuntrul organizației.

După două săptămâni de la alegerea mea, am primit un telefon către seară: un tovarăș Radu de la Centrul Universitar dorea o discuție despre activitățile anului. Totul era aruncat în vag la telefon. Un amănunt era concret: că mă va recunoaște. A doua zi, intrând pe ușa Secretariatului, un tânăr se ridică de pe scaun și se prezentă. Avea același glas ca și cel din seara precedentă. Sint condus către etajul IV al facultății. Într-o sală de seminar. După o discuție despre lipsurile de tot felul din magazine, despre familia mea, mi s-a explicat faptul că tovarășul Radu nu lucrează la Centrul Universitar, ci la Ministerul de Interne și că îl interesează situația studenților străini. Nu

am răspuns în nici un fel: nici că voi da relații, nici că nu. Nici tovarășul nu a insistat. Eram deci dirijat nu să-mi torn propriul colegi (problema acută de conștiință care ar fi putut din start primi un răspuns negativ), ci colegi de care nu eram legați în nici un fel. Să-i fiiez, să intru în legătură cu ei în pauze, să-i întreb ce cred despre ce se întâmplă în țară, despre întâlnirile lor la ambasadă.

Trebuia să păstrez discreția întâlnirii: nici părinții, nici prietena nu trebuiau să afle. Două săptămâni au trecut fără nici un telefon. Interesul meu

important însă mi se pare că și au ales turnătorii? Întrebarea se referă, evident, și la celelalte categorii sociale.

Cei ca mine nu dădeau informații de nici un fel. Cei ce refuzau de la început colaborarea erau lăsați în pace după un moment de santaj (faptul că vor fi foarte prost repartizați), urmat de unul de convingere (o colaborare îți poate asigura un post bun și cald în București, eventual în Ministerul de resort...) și, ceea ce era mult mai grav, de cerșala unei dovezi scrise prin care să se „bage la apă” cu mină joasă — o declarație sem-

nițirea individului respectiv. Dar putem avea noi aceleași criterii? Dacă am afla cine au fost turnătorii cu adevărat, am fixa exact aceleași criterii.

Ne convine însă ascunderea adevărului: preferăm utopia facilă și aparent — liniștitoare impusă de televizor și ne alegem ziarele care ne dau iluzia că turnătorii trebuie căutați în rindul opozițiilor de astăzi. Însă conștient, uităm un lucru: ziarele care au publicat dovezi de turnătorie, sînt ziare ale F.S.N., care a pus mina primul pe putere în stat, după căderea lui Ceaușescu și care deține dosarele tuturor. Întrucât

Universitate. Timp în care puterea amuțise. Timp în care cei ce așteptau glasul puterii erau nedumeriți: de ce nu li se adresa nici un cuvânt. Timp în care cei ce așteptau glasul puterii acumulau repulsiile față de cei ce împiedicau să le vorbească puterea (personalități, o anumită parte a presei, străinătatea). Conștiința umană a fost înlocuită de eu total altcineva: semnala dintr-un discurs al repulsiilor. Mintea ne este ocupată de repulsiile, preocupările noastre sînt aruncate într-un colț al ei. Zilele de 13—15 iunie au reprezentat o descărcare. Puterea a realizat un spectacol pe măsura repulsiilor noastre. Aceste zile reprezintă răul din noi pe care l-am eliberat în lume.

Și pentru că la spectacol am fost doar spectatori (nu stăi acasă și ne-am uitat la televizor) ni s-a adus aminte că trebuia să fim și actori. Trebuia să ne turnăm între noi firese (firese pentru că alegînd un lucru — să tacă puterea în legătură cu tine — trebuie să alegi întregul sistem ce definește și caracterizează lucrul respectiv) — tatăl, fiul, soția, fata, bunicul, vecinul (și după cum televiziunea ne-a relatat, în tulburarea zilelor de 14—15 iunie acte de turnătorie au avut loc).

Turnătorii este conștiința. Un trecător și-a făcut datoria turnînd unui polițist un vînzător de ziare care, pentru a-și vinde marfa striga: „Azi se citește... (numele gazetei respective)”. În România postdecembristă o conștiință pătată a fost înlocuită cu o conștiință devastată de turnătorie. Turnătorii imaginată ca un act al distrugerii celui alt (fizice) și al propriilor tale liniști (puterea nu va mai face apel la tine dacă nu va avea motive). Turnătorii trebuie să cuprindă pe oricine și-ar agresa liniștea: copilul tău, vînzătorul de ziare (de care puterea nici nu aude), ziaristul, personalitățile din orice domeniu (de care puterea știe). De cine puterea nu are știre, trebuie să fie îngrijorată. Ea trebuie să aibă totul sub control. Turnătorii e un act de participare la putere. Turnătorii reglează scăpările puterii.

Indistincția postdecembristă (turnător-nerturnător) a fost dublată de distincția colectivă (turnătorii din timpul lui Ceaușescu și turnătorii pentru propria lor liniște).

EUGEN ISTODOR
student Facultatea de Litere
(fostă de Filologie)

TURNĂTORIA

pentru studenții străini nu a crescut. Un nou telefon. O nouă întâlnire. Tovarășul Radu mă îndeamnă să fiu mai activ. Să nu trîndăvesc. La a treia întâlnire a fost puțin enervat de pierderea timpului. Își agita mințile și făcea greșeli de vorbire. De a patra întâlnire am uitat. Mi s-a reamintit și tot am uitat. Prins de examene, am uitat persoana, întâlnirile și scopul lor. Către vară l-am văzut de vreo două ori așteptînd. L-am ocolit și am păstrat făcerea vederii lui. Am înțeles că aștepta pe cineva (se tot uita în dreapta și-n stînga, ca și atunci cînd mă aștepta pe mine). Scenariului acestuia îi erau actorii nu numai studenții, ci și alte categorii de oameni. Nu numai studenții, muncitorii, intelectuali, țărani cu funcții de conducere în cadrul unui grup de interese, ei și reprezentanții „de rînd” ai acestor categorii.

În privința studenților, după ce discreția fricii mi-a mai trecut, am aflat că hotelul Bulevard era de obicei locul de recrutare a lor și că motivul era același: turnarea studenților străini (care, după cum i s-a explicat unei colege, lipseau mai des de la școală pentru a pune la cale comploturi anti-staționale). Cîși au tergiversat, cîși au ales sau au respins direct turnătorii sau știau. Personal am trăit frica unui răspuns direct și amînarea mi s-a părut unica soluție. Au fost și studenți care au respins curajos orice fel de implicare în această murdărie.

ată că au luat contact cu respectivul funcționar al ministerului, în care să fie relatată întreaga discuție. La fel se întâmpla peste tot (nu numai printre studenți).

După căderea lui Ceaușescu, alegerile au adus cele mai multe voturi aceluia care, prin diferite mijloace (sau din interes) au liniștit mulțimea spunînd că murdăria umană nu va fi răscolită. În primele zile după decembrie una din revendicări a fost afișarea listelor de informatori. Revendicarea s-a stins „în suc propriu”. Prea avea aerul unei guerille. Dar ea ar fi transformată în incertitudine în certitudine și ar fi extirpat suspiciunea. Criteriul competenței ar fi funcționat mai exact, dublat de criteriul moral. Persoanele confirmate în funcții după 22 decembrie ar fi fost văzute altfel.

Rețelele de turnătorii însă s-au menținut. Nu se știe nici acum cine turna. Se vorbea în zărele din ianuarie de un procent al turnătorilor din România. Procentul ca atare nu interesează. Dar este el real? El poate fi oricînd marit sau micșorat. Oricine poate deveni, peste noapte, turnător cu acte în regulă (vezi cazul Marian Munteanu din ziarul „Dimineața”), dacă interesele o cer. Necunoscîndu-se nici un turnător oficial declarat, oricine din opoziție poate fi turnător.

În orice stat european imoralitatea de orice fel dezvăluită public duce la compro-

nu sîntem opoziții, ne bucurăm că alții sînt dezvăluiți drept fosta turnătorii. Aceste ziare se întorc după conturul orizontului nostru de așteptare. După conturul exact al moralității momentului actual. O moralitate modelată de putere, deschisă către un scandal ce ar putea fi oricînd inscenat oricui, cu ochii ațintiți nu înlăuntrul său, ci în afară. Nu înlăuntru, unde trecutul îl strică fasonul, ci în afară, unde este stricat fasonul altora. O moralitate menținută în tensiunea că va fi dată în vileag.

Reprezentanții ai acestei moralități, turnătorii, știind că interesul lor este să apere puterea ce-i protejează, fac parte dintr-o masă de manevră. Ori de cîte ori această putere, ce le deține secretul, se va simți în pericol (datorită atacurilor opoziției) sau va avea nevoie pentru propriile ei interese va face apel la ei. De cele mai multe ori într-un limbaj subînțeles. Fostii turnători se vor simți chemați cînd puterea va face apel la oamenii de bine. Ei vor face parte dintre oamenii de bine — dintre cei ce-și vor binele. Ei vor fi deschisi mai mult către în afară pentru a percepe cînd vine pericolul, pentru a auzi chemarea.

O singură dată puterea a adresat chemarea explicit. Turnătorii a devenit politica de stat: să-i dezvăluim public pe toți cei ce au condus situația încordată din 13 iunie. În această adresare era cuprinsă întreaga istorie de la

DIFUZAREA PRESEI — ACUM ORI NICIODATĂ!

Vremea goanei după presă a trecut. Foarte este primul domeniu, în care legea concurenței a intervenit prompt, multe publicații dispărînd de pe scena pieței. Din păcate această dispariție, coordonată în paravol cu explozia altor publicații, unele de o valoare incertă nu reflectă numai lipsa de profesionalism sau nivelul scăzut, ci este tributară unor obstrucțiuni aproape fatice venite din partea tipografilor și Difuzării presei.

Cu preponderență, Difuzarea presei este unul din factorii principali care declanșează mecanismul eliminării din cursă a unor publicații, prin impunerea de tiraje scăzute, sub nivelul real de vânzare, prin distribuția inegală în timp și spațiu. Ziarele ajung cu întârziere la destinație (atunci cînd ajung), factorii postali nu repartizează cu regularitate abonamentele și de multe ori din comoditate și lipsă de interes refuză chiar încheierea de noi abonamente. „Nu avem mijloace de transport, spații de depozitare, este un sistem informațional greoi, se execută un număr mare de manipulări ale coletelor de presă, circa opt operații de la rotația la difuzor”, află dintr-o discuție cu dl. N. Georgescu, directorul D.E.P.-ului (Direcția de expediție a presei).

Desigur, acestea sînt fapte reale, pe care le simțim pe propria noastră piele, atunci cînd abonamentul sosește cu o săptămîină întârziere, numere lipsă sau deloc, cînd sînt zese întinse ale țării care nu au acces la presa centrală, limitîndu-se doar la cea locală (de ce nu mai miră atunci, că minorii sînt și acum pătrunși de importanța rolului jucat în restabilirea „or-

dini” și „dreptăți”, cînd în prusa de pe Valea Jiului sînt laudați pentru spiritul civic dovedit și se sugerează ca pagubele produse în universități să fie plătite de studenți și profesori). Sînt fapte reale, a căror rezolvare cu toată străduința, mai mult verbală și benevol intenții ale dlui director Mizgăreanu de la M.T.C., care preconizează înființarea unui Trust de difuzarea presei (operăm în un monopol în acest domeniu), va rămîne încă multă vreme aleatorie și biată de fantoma proastei organizări.

Pînă, una, alta, chioșcurile de difuzare a presei au devenit veritabile depozite (numai la I.C.L. Tutunul se află retururi în valoare de peste 10 milioane lei), în care găsesc spre cumpărare România muncitoare, Viitorul, Luceafărul etc. îngăbențele și vechi de o lună. Iar cantitățile ce urmează a fi contractate spre difuzare sînt dictate de unitățile comerciale. Evident că, în situația actuală acestea refuză noile contracte, ca să nu mai discutăm despre mărirea tirajelor. Refuză însă totodată să-și regleze programul de funcționare în raport cu orele de maximă vânzare, par total neștiutoare și indiferente față de stare deplorabilă în care se găsesc multe chioșcuri. Și, de ce ar fi lucrătorii din rețeaua comercială sau D.E.P.-ul interesați de vânzare? Există un sistem cel puțin ciudat, care, în mod paradoxal, direcționează colțesarea în eu totul altă zonă. Ce se întâmplă? Comisionul perceput de D.E.P., este de 32% la abonamente, 30% la vânzarea cu bucată pentru cotidienele centrale și 33% pentru periodice iar pentru retururi se

percepe o taxă suplimentară de 10%. Deci, logic vorbind, este mai avantajos să nu vinzi, din moment ce, în loc de 33%, încasezi 45%. Desigur, așa cum îmi explică dl. director Georgescu nici vorbă să se urmărească lucrul acesta, pentru că „se cheltuiește foarte mult cu retragerea din circuit a presei nevândute”. Tot de la dînsul, află însă, că, prin înțelegere cu editorul retururile pot fi distruse pe plan local!?!

Atunci, virtualii clienți se orientează spre difuzorii particulari. Și, de ce nu? Comisionul este mult mai mic, oscilînd între 10% și 20%, iar prin înțelegere cu difuzorii, revistele preluate pot fi achitate în prealabil. În ce privește interesul

acestora pentru vânzare... ce să mai discutăm. „Cumpărați de la mine. Ultimul număr! Luați și nu exitați!”, strigă plin de entuziasm un bătrîn la vrea 70 de ani, plasat în colț la biserica Boteanu. Întrebat cum procedeză, privește circumspect în jur, scoate autorizația și-mi spune: „Simplu, duduca, te duci mata la redacție, uite coala pe Batistei, cu buletinul, că altfel nu-ți dă, faci un contract d-asta, bine e să ai bani să dai înainte. Eu cînd am, dar, cînd nu, asta e, că m-au învățat de om serios, lei zărele și p-aci și-e drumu”. Simplu și eficient. Bineînțeles există și riscuri. Nu toți difuzorii sînt „oameni serioși”, unii mai pleacă cu bani, trebuie reclamați la Poliție și Poliția... dar pierderile nu sînt așa de mari ca retururile venite de la D.E.P. Și dinși ar vrea să lucreze cu difuzorii particulari, din păcate nu există încă reglementări legale în acest sens.

Dar nu toți difuzorii ambulanzii au contracte „oficiale” cu redacțiile. Nu au, dar vind ziare. Dl. director general al M.T.C., Mizgăreanu pare hotărît să strepezască vânzarea clandestină, a luat legătura și cu noul ministru de interne, dl. Ursu și plănuiește o campanie organizată. Desigur, este bine, dar mai important ar fi de stopat furtul organizat chiar din tipografia. Metoda e destul de simplă. Pe contractul ziarului se trece o cantitate de hîrtie mai mare decît cea necesară în realitate (nu toți editorii sînt vigilenți, poate și din lipsă de experiență) sau se eliberează de la magazine hîrtie fără contract, un „supliment” către relativă. În febră această se trag clandestin citeva mii de exemplare (dacă nu zeci de mii la zărele cu tiraj mare, unde nu bate la ochi) și se vind „la negru”, cîștigul fiind de 100%.

În rest difuzarea, ilegală sau nu, merge ca pe roate, cel puțin în Capitală. Păcat însă că unele publicații, mai puțin descurcătoare, nu se pot adapta sistemului.

ANDREA PORĂ

UN TRUBADUR AL DICTATURII

GHEORGHE GRIGURCU

GOYA „Desastrelor războiului”

Pentru asta v-ați născut

Una dintre iluziile pe care mi le-am făcut îndată după decembrie 1989, a fost aceea că o seamă de autori, compromiși de serviciile aduse dictaturii, vor tăcea un timp. N-am fost de acord cu interdicerea publicării lor, așa cum au cerut unii. Ar fi fost o măsură nedemocratică și oricum le-ar fi dat posibilitatea de a se plînge de persecuție. Am sperat în altceva: într-o retragere de bunăvoie, indiferent de mobilurile ei intime (recușoare, jenă, prudență, lăstare, simț al realității etc.). Am crezut (cu naivitate, firește) că *Necheșele* desemnate ca atare într-o frumoasă scrisoare pe care le-a adresat-o Gabriel Liiceanu se vor... recunoaște și, în propriul lor interes, se vor păstra în rezervă. Dar n-a fost așa! Colaboraționistii de diverse grade n-au avut răbdare. Rînd pe rînd au ieșit la rampă, nemulțumiți, revendicativi, amenințatori, încercînd a da lecții de morală și, bineînțeles, impropried în dreptă și-n stînga cu noroiul caracteristic. Filialele lor modicoase au crezut că lăsați a venit ceasul lor, tulburare, impur, prietnic manifestărilor interesate și indecente. Aroganța lor ciocină și agresivitatea lor de mercenari (acum în căutarea de un nou stăpîn) ne-au reamintit și ele de persistența unei mentalități pe care ne-o închipuim defunctă. Necunoscînd rușinea, nu se tem nici de ridicol. „Cei a căror purtare stîrnește cel mai mult rîsul sînt întotdeauna primii care defăimează pe alții”, sînt scris în Tartuffe. Ce au totuși în minte? Care e mecanismul unei comportări în mod vădit păgubos, jalnice? Ce speră să obțină azi, cînd sînt departe de monopolul de odinioară al cuvîntului înărit, cînd replicile ce li se dau nu au cum să intrîie? Mister! Poate doar o secretă voluptate a decăderii, a bălăcirii în nămolul predestinat, un masochism al cuvîntului apurcat ce se întoarce împotriva-le ca un bumerang, ar putea lămuri cite ceva...

O asemenea patologie tenebroasă ne-o oferă Eugen Barbu, Președintele director al „Săptămînalului absolut (sic!) independent” *România mare*, titlu caragialesc, cu un strigăt de la tarabă, și același cu directorul de tristă faimă al *Săptămîinii*, de tot atîta tristă faimă. După ce ani îndelungați a lingusit în chipul cel mai jocos pe Ceaușescu Nicolae și pe Ceaușescu Elena (li se acordau și texte aparte, augmentate pe măsură ce abjectia dublului cult căpătase proporții patologice), după ce a reprezentat în cultura română linia lor, străduindu-se din răspuneri a le justifica măsurile și a lovi în orice pozitie de bun simț și demnitate, a hăjocari pe orice scriitor sau intelectual ce ar protesta cit de vag ori s-ar astraže stonistrului carnaval propagandistic, după toate acestea autorul *Grupului face figura de profet neînțeleș*. Da, de profet neînțeleș. Afirmă d-sa: „nu ne rabdă inima să nu vă amintim că tot ce am făcut noi în ultimul deceniu capătă o dureroasă confirmare”. Ce anume a prezis oracolul? Ce s-a confirmat din „facererea” lui verbală bine-simțită? A prezis cumva răsturnarea tiranului? Demascarea împotrurii sale sberante care-i asigură un loc inconfundabil în istoria lumii? A prezis libertatea presei în România, apartința, la noi, a unor formațiuni politice anticomuniste? A prezis propria lui plocare nu numai onorabilă de la *Săptămînia*? Si atunci? Eugen Barbu se grăbește să vină în ajutorul cititorului stupefiat: „Haideti să vă împropiăm memoria și să vă amintim cu cine am tot luptat noi în presă. Mai întii (Europa Liberă) care s-a dovedit a fi tot timpul o cloacă de agenți străini”. Orice publicist onest ar fi trebuit să recunoască tocmai împlinirea predicției celor de la Europa Liberă! N-au prezentat ei adevărul asupra dictaturii, asupra realității dintr-o Românie trîșită în mizerie și represune, asupra formelor de luptă pe care le stîrneș oprima-rea, asupra ecorurilor din străinătate de care avea parte nenorocirea noastră? Dacă e să vorbim despre oracol, oracolul bun a fost postul de radio cel mai ascultat în țară! Iminența prăbușirii personajului proslăvit de către autorul *Principelui* și de către acolitii săi, acolo s-a profilat cu cea mai mare pregnanță!

Dar Eugen Barbu nu se lasă impresionat de evidențe. Cu o patimă sumbră cu care de altminteri am fost siliți a ne familiariza, se lansează într-un sir de invective împotriva redactorilor, so lansează într-un sir de invective împotriva redactorilor de la Europa Liberă. Să-i dăm cuvîntul: „Plătii în mod oficial de americani (de ce oare? mercenarii de acolo mai luau bani și din tescherelele mai multor servicii secrete, în special din Est, ba chiar și din mîna țărnică a securității române. Ei șic că au făcut un joc inteligent nevole mare, că i-au păcălit pe toți și și-au asigurat

finanțele pe trei generații. Dacă erau așa patrioți de ce nu făceau față toată treaba asta? De ce depîn-gau soarta poporului român mîncător de salam cu soia și de ulci de rapă. În vreme ce ei încasau cam 2.000 de dolari pe lună, li se aburea berea Tuborg în frigiderul Bosch și schimbau autoturismul odată la doi ani?! Cum vorbeau ei cu gura plină de bucate atose despre foamea din România?”. Să ne întrebăm mai întii cu ce materie lîmudă e plină gura prozatorului din care cităm! Apoi, uimii de atîta impertinență, să examinăm logica afirmațiilor sale. Ni se propune un scenariu absurd, total neconvîngător asupra activității raționale și convîngătoare a unui oficiu de informații și atitudine politică. Dar dacă, totuși, lucrurile ar sta așa cum ni le prezintă Eugen Barbu, ce dovezi poate produce acesta? Cum poate sustine asemenea aprecieri? și mai ales cum poate scăpa, în absența dovezilor, de acuzația de calomnie? În așteptarea unor probe serioase, nu e deloc promițătoare gafa romancierului de a confunda punctele de vedere, adică de a se abate de la un principiu elementar al coerenței mentale. Ce legătură există între o opinie și... alimentajul ori salariul celui ce-o emite? Cu atît mai mult cu cit se adaugă și criteriul infailibil al autoturismului. Nu cumva conceptul „alimentaj rațional” a intrat atît de adînc în conștiința lui Eugen Barbu, încît acesta îl utilizează cu gravitatea datorată unui element de înaltă filosofie? Nu cumva Eugen Barbu e mai ceausist decît I-am crezut noi cel care I-am cunoscut drept un stilp al comunistului?

Să urmărim însă mai departe cogitația Principelui. Europa liberă e declarată nici mai mult nici mai puțin decît un „veritabil sindicat al crimei”. Parcă ne amintim de crimele plănute de altcineva împotriva celor ce, aflați în surghiun, cutezau a vorbi de la acei post de radio! De un cineva slintit și glugăit de către Eugen Barbu cu calificative venite unui suprapersonaj istoric, unul geniu, unul zeu. Dar să nu ne risipim în digresțiuni. Să remarcăm procedeul de bază al lui Eugen Barbu, care e tocmai întoarcerea pe dos a adevărului. E ca și cum negrul ar fi taxat drept alb, iar Eugen Barbu drept un om corect. „Pe cînd Europa liberă”, se întrebă Principele, „ce-îl lăcea ea? Făcea absolut tot ce poate ligi această dimensiune eternă românească”. Așadar, dinî în vileag și condamnînd fărădelegile regimului totalitar care a dus țara în prăpastie, Europa liberă „lignea eterna dimensiune românească”. Probabil această dimensiune este egală pentru Eugen Barbu cu epoca de aur, care, spre regretul său, n-a fost eternă! Si mai la vale: „Fidelă stăpînilor care o duc de zgardă, respectiva înclinație a dovedit și ea în lumile care s-au acurs de la începutul acestui an că nu Ceaușescu li stătea în gît, ci România. Prova e simplă: Ceaușescu e mort, atunci de ce se continuă bolboroseala de la München, Paris, New York?”. Eugen Barbu are reflexul ancilar, adică servitoresc. Sluga îl înșeși al unui despot, vede peste tot raporturi dintre slugi și stăpîni. Rîndas în atencionele unei tiranii de excepție, nu e capabil a trece dincolo de spațiul cu miros pestifer al acestora. Nici prin gînd nu-i dă că o categorie de oameni poate avea convîngeri oneste, că poate lupta pentru un ideal, în zălea cărui se poate afla nu doar un om, ci un sistem politic. Nici prin gînd nu-i dă că situația actuală din România e, într-o optică foarte largă, profund nesatisfăcătoare, alarmantă. Sofismele lui sînt groase. Viclenia sa care-i ține loc de inteligență îi face să creadă că și poate păcăli cititorii. Așa să fie? Oricum, postura de slugă li asigură unitatea stilistică. Ca un brav slujnicar fanariot, Eugen Barbu e bine informat, „știe tot” printr-o tenace explorare a culiselor și printr-o asidua privire prin gaura cheii: „știm ce le poate picla dumeșilor, știm ce urmăresc, știm ce sfiori se trag pe la spate de către cine și în ce scop”. Nici Dinu Pătușică n-ar grăi mai bine!

De mica tactică a potlogăriei balcanice (în și ultimele plîngeri ale lui Eugen Barbu, din care deducem că ar fi fost „ținut în lanțuri” (atenție: „ținut în lanțuri”) de către binevoitorii săi patroni, care-i asigurau situații, distincții, privilegii materiale: „În toată polemica pe care am purtat-o pînă acum lupta a fost revoltător de inegală: sistematic eram împiedicați să publicăm materiale, eram pur și simplu ținuți în lanțuri de către scotia de presă și propagandă a C.C. al P.C.R.”. Nu ne vine a crede! Dar dacă ne gîndim la caracterul semnatarului rîndurilor în chestiune, la reputata lui capacitate de consecvență și de recunoștință față de binefăcătorii săi, parcă înțelegem ceva. Intră în bunul cod al ciocolului ridi-

careș împotriva stăpînilor săi de pe urma cărora a profitat, cînd nu-i mai sînt de folos. Din lumea de dincolo, Ceaușescu se bucură de bună seamă, constatănd că ciracul său i-a învățat bine lecția de conjuncturalism fără scrupule, de parvenire brutată. O singură statornicie a avut Eugen Barbu: cea a defăimării. În continuare, sînt calomniatii de-a valma Monica Lovinescu, Virgil Ierunca (desigur „netalentat”, „două gloabe fără operă, dar cu lîsoe”), Gabriel Liiceanu (acel „carierist disimulat”, zice lipsitul de ambii, umilul autor al *Săptămîinii nebunilor*) și, lucru ceva mai greu de imaginat, cei ce li-au primit cu dragoste la București pe cei doi exilați din Paris, care ar fi cu toți „niste agenți” ca și oaspetii, Eugen Barbu folosește cuvintele ca pe niste bani falși. Ce fel de agenți? Cîi agenți? Sutele de scriitori români care s-au bucurat de înflînirea cu critici în cauză? Oare marea majoritate a scriitorilor noștri sînt pentru Eugen Barbu agenți? Iarși greu, teribil de greu de probat, în timp ce calitatea d-sale de agent al unei instituții represive celebre e cunoscută demult. Simpatetic acest Eugen Barbu, care și proiectează pretulodeni trăsăturile personale...

În același număr din periodicul său „absolut independent” (trădează și acest tănș complexul servitoresc!), vechiul patron al noii foi protestază împotriva democrației „vechilor” (complexul, ce să-i faci!) de la *România liberă*: „Democrație pe care domniile lor o înțeleg în forma cea mai primitivă: înflînșă vreedată în presa română: nici unul dintre protestele înaintate spre publicare, din partea unor cititori sau scriitori, n-a fost publicat”. Ei, aici e aici: să fi uitat Eugen Barbu practica încetățenită la *Săptămînia* de a nu publica replicile încomode? De a nu perturba „polemica” prefăcînd-o în monolog arbitrar și insolent? Eu însumi am fost în situația de a nu fi admis, cu un răspuns la atac infam, bazat pe texte falsificate, din *Săptămînia*, răspuns trimis în toamna anului 1987, cînd patronul trăia boalțudinea unei epoci pe care o socotea imortală. Imbrojările se mai schimbă, dar oamenii au, din păcate, „memorie”. Cu ce obraz, d-le Eugen Barbu, reproșati altora, cu sau fără îndreptățire, propriile dv. practici? Chiar așa, cu ce obraz? Cine vă poate lua în serios cînd declarați, în aceleasi coloane (direct sau printr-un interpus ce vă traduce fidel gîndul), că „avem un program românesc și umanitar cu mult mai înalt decît denunțurile jalnice”? Programul dv. „românesc”, cunosțtem, așezat cum a fost și este sub semnul naționalismului totalitar, desăntat, atî de dăunător națiunii noastre, pe care l-ați cultivat strîngucios, înclînindu-i cu xenofobia cea mai ordinară, cu antisemitismul cel mai fătă, „Programul umanitar”? Cum să fie acesta, în accepți dv., „cu mult mai înalt decît denunțurile jalnice”, cînd în realitate se confundă cu ele? Servit copios de securitate cu „materiale compromițătoare” (cum altminteri ați fi pus mîna pe așa-zisul jurnal al „transfulgului” Ion Caraion 3), nu-i răminceti dator, O serveați, la rîndu-vă, cu stacuri veninoase împotriva tuturor oamenilor de valoare care nu se aliniază dictaturii (adică celor mai mulți) și eichetați în așa fel, încît selecția și sancțiunea lor de către prietenii dv. cu galoane să nu mai constituie o dificultate. Revista pe care o conduceți opera o prescripție utilă. Delațiunile cu iz de expertiză literară aveau o salvare aparte și un tarif pe măsură. Si asta în timp ce, precum un prooroc *sui-generis*, nu suflați o vorbă despre marile, dureroasele probleme ale societății românești, cărora li mai dădești cite un ghilot, pe care o împingeați cu mîna proprie în abis. Chiar dacă admitem că nenumărații autori de toate vîrștele pe care l-ați împrosat cu insulte în *Săptămînia*, înșindui-l frecvent de dreptul de a se apăra, ar fi fost totii niste veletari, niste submedocri, niste corupți și caraghioși, încă ar apara foarte suspectă insistența dv. asupra unor cazuri particulare pe-fundalul unui dezastre obștesc, material și spiritual, pe care afectați a nu-l vedea, fiindcă o asemenea manevră vă slujeș interesele egoiste. Într-o potenținadă de valet zelos al cabinetului I și deopotrivă al cabinetului 2, vă străduiați a masca pădurea cu ajutorul conacilor. Politichie pe care de sitfel, în pofida unor mici schimbări de recuză, o perpetuați în *România mare*. Vă propun să reflectați la următoarele cuvinte ale lui Helvetius: „Pe moralisții ipocriti li recunoaștem, pe de o parte, după indiferența cu care privesc viciele distrugătoare de state, iar pe de altă parte după vehemența cu care atacă viciele în viața privată”. Vorba dv., sferim!

VIITORUL UNUI ESEC ECONOMIA ROMÂNIEI

ALIN TEODORESCU

CONDIȚII PRELIMINARE

(Urmare din numărul trecut)

Cum a fost posibilă aplicarea unei asemenea politici? Prin trei factori:

a) menținerea unei rate ridicate a salarizării forței de muncă, chiar dacă prost plătită, ceea ce a înlăturat pericolul tulburărilor sociale din cauza șomajului (când 15% din populația totală este dependentă de salariul lunar e relativ ușor să guverneze prin decret);

b) reducerea drastică și generală a calității vieții printr-un ansamblu de practici economice, politice, ideologice și politicești care au omogenizat populația și nu separat noua muncă și asociațiile nemecantabile de mare masă a locuitorilor; astfel inegalitatea economică a fost mai puțin vizibilă, fiecare având unele „mici avantaje” și „mici dezavantaje” într-o existență generată din ce în ce mai precară;

c) izolarea aproape completă a țării, pe toate direcțiile (turistică, informațională, culturală, științifică, economică etc.).

Se observă că numai unul dintre cei trei factori este de natură economică propriuzisă — anume, menținerea unei rate înalte a salarizării. Într-adevăr, acesta a fost unul dintre mecanismele fundamentale ale economiei socialiste: diferența dintre salarii și nesalariu este adesea importantă în țările socialiste și în special în România. Un salariu constant, un orar de muncă regulat, concediu anual, pensie, o serie de drepturi asociate situației de salariat (dreptul de stabilire în orașele mari, dreptul la locuință, dreptul la alocație pentru copii) reprezintă un „pachet” de avantaje importante pentru mulți oameni. Această cu atât mai mult cu cât adeseori programul rest de muncă nu era deloc de 8 ore, ci cu mult mai mic. Salarizarea este și o relație socială, nu numai economică în țările socialiste. Salariatul devine dependent peste tot, dar în socialism salariatul devine dependent nu numai de ciclul activității întreprinderii, ci de întreaga ierarhie de stat și de partid. El este supus — și se supune — unor reglementări și constrângeri extraeconomice, care îi limitează posibilitatea de acțiune, dar îi măresc șansele de avansare și deci de sporire a salariului. Pe lângă caracteristicile generale ale salariatului înființate în orice sistem economic, în țările socialiste se adaugă dependența ideologică, respectiv condiționarea salariului de unele cerințe speciale. În socialism nu există o piață a forței de muncă, salarizarea este una dintre formele reglementării raporturilor economice între agenții economici: stat și populație activă. Întrebarea care se pune imediat este cum reușesc economiile socialiste să facă să crească mereu numărul și ponderea salariaților în totalul populației active, și deci să genereze o creștere a dependenței populației de sistemul centralizat de alocare a resurselor

REDUCEREA CALITĂȚII VIEȚII

Al doilea factor care a contribuit la plata datoriei externe a fost reducerea generală a calității vieții, în special a consumului public. Vinzările controlate de stat către populație erau în 1989 față de 1980 de 49% la carne tăiată, 39% la produse lactate proaspete, 89% la lapte praf, 60% la brânzeturi, 82% la unt și zahăr, 46% la orez, 44% la frigider, 74% la mașini de spălat rufe, 84% la televizoare, 79% la autoturisme, 81% la biciclete. Calitatea produselor s-a înrăutățit în mod vizibil. Salamurile conțineau în jur de 40% carne, cafeaua era un amestec niciodată gătit din ce anume compus, untul era amestecat cu margarină etc. Prețurile au crescut continuu, cu o rată evaluată la 15% pe an între 1981-1985 și 9% pe an între 1986-1989. Piața neagră s-a dezvoltat continuu, dar nu pe seama apariției unei producții alternative — nu era posibil în primul rând pentru că producția particulară era un dălcic de stat — ci pe seama redistribuirii la prețuri triple a produselor din rețeaua de stat.

Pentru un om normal e greu să-și imagineze cum au trăit românii în anii '80. Presiunea asupra bugetelor familiale (în special din mediul urban) a fost uriașă și există indicii care spun că datorită inflației crescuse mult între 1980 și 1989. Pentru a-ți echilibra bugetul nu există decât două soluții: fie creșterea veniturilor, fie

bănești și materiale. De obicei la această întrebare se răspunde cu propoziția: se măresc mereu investițiile. Dar nu este suficient.

Elementul principal care explică capacitatea în creștere — până la un anumit punct — a economiilor socialiste de a salariza populația este pluralismul tehnologic care domnește în aceste economii, respectiv faptul că o întreprindere nou construită nu le elimină pe celelalte de același fel deja existente. Exemplul cel mai caracteristic în economia României este poate cel al introducerii informaticii în economie. Între 1975 și 1989 au fost organizate mai multe sute de centre și servicii de calcul electronic în toate ramurile economice și în toate județele. Se estimează la peste 20.000 numărul persoanelor care lucrează în aceste domenii și la mai multe sute de milioane investițiile. Dar acest personal nu a înlocuit nici o persoană din zecile de mii de persoane angajate să țină contabilitatea, să se ocupe de aprovizionare sau de urmărirea producției. Ele s-au adăugat pur și simplu pe lângă vechile structuri, coexistând cu acestea. Același lucru se întâmplă în industria poligrafică de pildă, unde creșterea unei noi tipografii cu utilaj din anii '80 nu le-a eliminat pe cele cu utilaj din 1930 sau din 1950 — da, există încă așa ceva în București. Toate tipografiile lucrează cu același prețuri de producție, cu același salarii și cu același prețuri de vânzare și deci este greu să le diferențiez după performanța economică. Pluralismul tehnologic presupune deci existența mai multor generații de echipament de același fel într-o industrie tocmai pentru a nu se elimina locuri de muncă.

În cazul României, încetinirea proceselor economice datorată limitării importurilor nu a condus la rate mari de șomaj decât după 1987. Și aceasta datorită unei situații particulare, cu totul specifică țării noastre. Anume: în 1966 a fost interzis avortul. Cum avortul era singura (și a rămas singura) metodă de contracepție folosită în planificarea familială, numărul născuților-vii s-a dublat pur și simplu într-un singur an (de la 273.873 în 1966 la 527.764 în 1967 și la 528.001 în 1968). Această generație dublă ca volum a început să caute locuri de muncă încă din 1967. Capacitatea de absorbție a economiei scăzuse mult ca urmare a politicii de limitare a producției, cu excepția — și aceea parțială — a producției pentru export. Astfel a apărut șomajul „la vedere”, evaluabil la circa 5% din totalul populației ocupate. Generația care avea 20-22 de ani în 1989, dublată ca volum datorită „epocii Ceaușescu” a fost cea mai activă în 16-17 decembrie la Timișoara și 21-22 decembrie la București, cind manifestațiile de masă l-au alungat pe Ceaușescu. Nu întotdeauna obții ce vrei.

scad cheltuielile. Cheltuielile erau micsorate de fiecare pe orice cale posibilă: unii renunțau la cafea care atinsese prețuri egale cu 50% din salariul mediu pe economie, alții renunțau la îmbrăcăminte, mulți reduceau alimentația la minimumul necesar. Venitul însă putea crește — legal — numai prin creșterea funcției ocupate în structura salarială. Iar creșterea în funcție însemna o creștere a concesiilor acordate regimului. Și mulți și-au vândut semnătura, demnitatea, independența pentru 500 sau 1000 de lei în plus pe lună. Nu e nimic anormal. E doar imoral.

Creșterea veniturilor nu însemna însă automat creșterea calității vieții. Puteai plăti curentul electric, dar curentul electric se distribuia 6-8 ore pe zi în București în iarna anului 1983; puteai plăti căldura, dar temperatura medie în apartamentele din București nu depășea 12-13°; puteai plăti apa caldă dar oricum nu aveai mai mult de două ore pe zi; puteai cumpăra mai multe alimente, dar problema era să găsești și sursa. Greu de descris, dar și mai greu de trăit.

De ce nu s-au revoltat românii în tot acest timp? Pentru cine a fost tot timpul în țară în această perioadă nu e greu de înțeles. Dar e greu de explicat. Scăderea calității vieții s-a făcut treptat, cu mare viteză, dar nu dintr-o dată. Pe măsură ce scădea calitatea vieții, scădea și intenția-

lea proceselor economice. Se lucra din ce în ce mai puțin, se consuma din ce în ce mai mult timp cu procurarea alimentelor, oamenii erau preocupați să găsească minicure, surse de încălzit alternative, benzină, îmbrăcăminte, încălziminte, piese de schimb pentru aparatura casnică etc. În aceeași măsură creștea presiunea ideologică, care în 1989 ajunsesse la paroxizam. Toată presa, radioul, televiziunea, cărțile erau concentrate în direcția menținerii unei stări artificiale de tensiune generalizată. Dușmanii erau pretutindeni — maghiarii care vroiau Ardealul, rușii care nu se știe ce vroiau, capitaliștii care vroiau să ne exploateze, N.A.T.O. care instala arme, SIDA care venea odată cu studenții străini. Merou era cineva vinovat de ceva? Pensionarii pentru că stau la cozi și cumpără alimentele salariiștilor, tărâniștii pentru că nu respectă prețurile stabilite, țiganiștii pentru că fac speculă și toți oamenii pentru că nu muncesc destul. Societatea se atomiza, se segmenta, oamenii se preocupau mai mult de

ei înșși decât de alții. Și — un element esențial — aparatul de represivitate creștea continuu și acționa peste tot. Telefoane ascultate, oameni percheziționați și anchețați, dispariții misterioase, „accidente” de mașină, corespondență care nu venea sau venea gata citită. Sentimentul că sistemul izolează și singuri s-a accentuat: mulți credeau că alina timp cît Ceaușescu își va plăti datorile către Occident și va aproviziona U.R.S.S. cu alimente și produse ale industriei ușoare el nu va fi în nici un fel deranjat de la conducerea României. Sentimentul de izolare și abandonare l s-a adăugat sentimentul de nenorocire colectivă, ca în fața unui dezastru natural, deoarece aproape toată lumea părea să fie în aceeași situație. Abia în primăvara anului 1989 a început să se contureze imaginea publică, rapid coagulată că trebuie făcut ceva pentru a scăpa de cei doi dușmani principali pe care românii îi identificaseră deja: familia Ceaușescu și Securitatea. Cu primul s-a rezolvat.

DISPARIȚIA COERCȚIEI EXTRAECONOMICE

Economia României este acum divizată în trei sectoare, amintite deja — cel care prelucrase pentru export materii prime din export, cel care prelucrase materii prime indigene pentru export și cel care prelucrase materii prime indigene pentru intern. Nivelul tehnologic și infrastructura industrială sînt în general mai puțin decît mediocre. Rezervele valutare nu sînt suficiente pentru modernizarea producției și în curînd nu vor mai fi suficiente nici pentru asigurarea minimă a consumului. Creditarea României din străinătate nu va fi prea ușoară în condițiile politice existente acum în țară. Imensa cerere de consum nesatisfăcută, care a fost eliberată după 22 decembrie 1989 și este prezentă pe piață face să crească mereu prețurile pieței negre. Creșterea prețurilor pe piața neagră va stimula oferta, la început de servicii, apoi și de bunuri. Din ce în ce mai mulți oameni vor fi tentați să producă, nu să distribuie ceva. Dar ca să produci trebuie să ai materie primă, utilaje, sedii. Iar materia primă este centralizat distribuită. Poți să cumperi masă plastică pe piața liberă pentru a confecționa ambalaje pentru sucuri de fructe? Nu poți. Instrumentele de producție sînt de asemenea distribuite centralizat. Poți să cumperi o mașină de injecție masă plastică pentru a face ambalaje pentru sucuri? Nu poți. Există fructe, dar nu ai cu ce să le prepari, să le ambalezi, să le transporti. Dar există și o cerere imensă de sucuri de fructe. Atunci îți bei mașina personală, te duci în Ungaria, cumperi o sută de sticle cu suc de fructe, cu 50 de forinți sticla și le vinzi în țară cu 200 de lei sticla. Producția crește — în Ungaria, inflația crește — în România.

Și dacă totuși vrei să produci ceva? Cum profitul personal este mai mare în producția privată datorită imensei cereri nesatisfăcute de pe piață, întreprinzătorii vor căuta pe toate căile (în afară de cele legale care, de fapt, nu există) să extragă materii prime și utilaje din circuitul de stat. Această extracție produce corupție, inegalitate socială vizibilă și violență. Este exact exemplul cooperativelor sovietice după 5 ani de la înființare. Oamenii de inițiativă devin de fapt niște infractori, și dintre infractori se selectează cei mai mulți dintre oamenii de inițiativă. Nu poți

să fi corect într-un sistem incorect.

Problema este că ideologia comunistă și sistemul de represivitate polițienesc nu o funcție economică în Est. Relația dintre cerere și ofertă în țările socialiste este mediată de ideologie, supravegheată de stat și corcociată de sistemul de represivitate. Nu degeaba membrii securității erau bine plătiți. Plăteai cîteva milioane în plus salarii pentru poliție, și reușeau să reducă consumul public cu cîteva miliarde. În sistemele socialiste — Pavel Cămpănu ar spune staliniste și cred că are dreptate — cel care este continuu supravegheat este producătorul, nu consumatorul. Nimeni nu poate să producă ce vrea, cit vrea, unde vrea. Există un plan al producției foarte complicat care sancționează sau pur și simplu nu lasă să se producă suplimentar. În sistemele deschise (nu le numesc capitaliste, pentru că multe dintre ele nu mai sînt pur capitaliste) cel care riscă este producătorul (el poate ajunge pe piață cu o marfă nevandabilă) dar cel care plătește este consumatorul. Vrei să consumi mai mult? Nu te oprește nimeni. Dar plătești.

După 22 decembrie 1989 în România a fost eliberat consumul. El a apărut pe piață cu o violență care ar fi putut duce la mari tensiuni dacă importul de stat nu ar fi reușit să compenseze cît de cît cererea. Sistemul de producție a rămas însă noutins. El este exact cel dinainte de 22 decembrie, dar de data aceasta lipsit de principalii factori de coerciție, și anume ideologia comunistă și sistemul de represivitate polițienesc. Producția scade constant în România și va scădea încă o bună perioadă. Nu din lipsă de materii prime, utilaje, comenzi, cerere, forță de muncă. E un sistem care a produs pentru că l s-a împus. Nu mai există coerciție extraeconomică, nu mai există producție. Degeaba îi îndemnăm pe oameni să muncească. Ei nuncesc. Dar nu produc.

NOTA. Toate datele statistice incluse în acest studiu sînt extrase din Anuarele statistice ale D.C.S. și din Comunicatele statistice ale C.C.S. în perioada 1986-1990. Datele privind datoria externă a României sînt extrase dintr-o bibliografie de specialitate elaborată la Institutul regal de economie din Stockholm. Ele reprezintă în special evaluări. Nimeni nu cunoaște integral aceste cifre.

● G. A. : Disidenții (nu mulți) din timpul regimului Ceaușescu sînt ce însemnau telefoanele, periodice și nocturne (deturnate, bruiate, înregistrate și totuși, unul din zece ajungînd) ale lui Mihnea Berindei : singurul mod prin care le putea fi, cit de cit, apărută integritatea fizică, viața : firul prin care o țară coborînd tot mai adînc sub pămînt rămînea legată încă cu lumea. Era nevoie doar de o primă informație despre cel care îndrăznea, pentru că dincolo, în lume un ochi rămînea mereu atînat asupra României : Liga pentru apărarea drepturilor omului în România, alcătuită din (nu mulți) oameni : Sanda Stoilovan și Mihnea Berindei sînt nume cu care din acel timp ne-am familiarizat și noi. Datorită lor (și altora) aflăm ceea ce se petrecea alături, cine îndrăznise să rostească cu glas tare ceea ce și noi spuneam în gînd ori eel mult în șoaptă. Mihnea Berindei, foto-riecul specializat în istoria turea a secolelor 12—13 este în acest timp și prin forța lucrurilor un avizat cunoscător al realităților sociale și politice de ultimă oră din România. Deci cum vedeți, Mihnea Berindei, astăzi, la 19 iulie, ceea ce s-a petrecut între 13 și 15 iunie la București.

● Repetiții pentru 13—15 iunie

●● M. B. : Mi se pare evident că ceea ce s-a petrecut la 13—15 iunie trebuie legat de intrupările din 29 Ianuarie, 18 februarie, 20 martie — Tîrgu Mureș : ele nu fost, ca să spun așa, niște repetiții. Este evident că a fost necesar manipularea la care asistăm, de fapt, de la Timișoara încôare. Nu mai este nici o îndoaială că pe 13 a avut loc o provocare : o provocare clară. Intrebarea care se pune este : cine poate să facă și o manipulare de acest gen, importantă, și o provocare. Răspunsul este și el evident : numai securitatea. Securitatea care, sîm bîna, nu a fost desființată, și nu elemente ale fostei securități — așa cum vrea Petre Roman să lase să se înțeleagă : și nu numai el, ci și fruntași opoziției, domnii Cămpeanu și Coposu, care au făcut declarații în același sens. Mi se pare foarte periculos să spun că ceea ce s-a întîmplat în 13—15 sînt ultimele zvircoliri ale regimului Ceaușescu și să nu-ți dai seama de pericolul evident pe care îl reprezintă Securitatea, singura putere într-adevăr structurată de la început și pînă acum. 13—15 iunie mi se pare de asemenea important fiindcă a apărut foarte clar deosebită opoziția-de care le este teamă. Am văzut-o definită încă din discursul lui Iliescu de pe 14 iunie. Este desemnat în primul rînd tinerele organizat, adică Liga Studenților, 21 Decembrie, G.I.D.-ul, (tot ceea ce a apărut mai structurat și mai solid din decembrie încôare) presa independentă desigur, România Liberă, Express, Zig-zag și, bineînțeles „22”. Și, odată cu revista „22” — Grupul pentru Dialog Social. Singurele atacuri individuale (în afară de cele împotriva lui Marian Munteanu, Nica Leon) au fost adresate membrilor Grupului. Ei sînt considerați, pînă astăzi, „responsabili morali”. Deci lată opoziția pe care au încercat să o distrugă, fie prin violență, fie prin măsuri administrative și cenzurii incalificabile în presă. Totul apare mult mai clar astăzi. Apare clar și că cel ce conduce F.S.N.-ul vîdă opoziția partidelor „istorice” ca o opoziție-albă. E drept că în primele zile au fost atacate și sediile partidelor (al-partidului Național țărănesc, al partidului liberal) dar foarte repede după aceea s-a văzut că declarațiile domnilor Cămpeanu și Coposu l-au servit pînă la urmă pe Iliescu și pe Roman, dînd impresia că totul n-a fost decît un accident, că lucrurile pîd să continue, că democrația este în mers...

● G. A. : Deși sediile partidelor mai fuseseră devastate, cel puțin odată. Și nu mi se pare un fapt peste care să treci atît de firesc...

DISCUȚIE CU MIHNEA BERINDEI

●● M. B. : Absolut, absolut... Și încă trebuie făcută o deosebire între poziția lui Cămpeanu și poziția lui Coposu. Cel mai vinovat, și spun clar cuvîntul vinovat, mi se pare Cămpeanu, care de la început, din Ianuarie, a adoptat o poziție capitulară : de cînd a declarat că este foarte fericit că Frontul a acceptat ca opoziția să intre în C.P.U.N., țara să mă discute problema repartizării numerice.

● Recursul din nou la frică — mijlocul cel mai sigur de a domina

●● M. B. : Mi se pare încă că nu putem vedea în momentul 13—15 iunie numai o încercare de debarasare de opoziție prin violență cea mai mare, prin recursul din nou la frică — mijlocul cel mai sigur de a domina. Cred că se poate vorbi și despre o luptă pentru putere în acele zile. Cred că am asistat la o luptă între clanul, să-l spunem așa, Iliescu și cel susținut de către cei care au organizat 13—15 iunie. Nu am avut impresia (cum nu am avut-o nici în momentul Tg. Mureș, cînd minierii au fost îmbrăcați în haine țărănești) că imaginea lui Iliescu putea să aibă de profitat de pe urma a ceea ce se petrecea în stradă. Iliescu fusese votat cu o majoritate covârșitoare, care îi asigura o putere practic nelimitată. 63% este imens, chiar dacă în conformitate cu legea trebuia să se considere că nu a avut decît 71%. Conform legii, pentru alegerea prezidențială ar fi trebuit să se ia în considerare listele cu cei înscrși : deci Iliescu a fost votat numai de 71% din populație. Dar și așa el a fost votat cu 20% mai mult decît Frontul. Deci poziția lui devenise foarte puternică și prin aceasta și poziția oamenilor din jurul lui. În afară unor aventurieri ca Volcan și Dan Iosif, în jurul lui s-au văzut o serie de persoane eliminate la un moment dat de Ceaușescu, oameni care își făcuseră, în mare parte

studiile la Moscova și pentru care, dată fiind vîrsta, a ocupa puterea acum înseamnă ultima sansă. Constituirea guvernului Român s-a făcut însă cu oameni din cu totul altă generație, mult mai puțîn legați de ideologie, de marxism.

● Un guvern mult mai pragmatic

●● M. B. : Este un guvern mult mai pragmatic, care răspunde de fapt mai bine unei linii gorbaciovene pe care am văzut-o că s-a desenat de la început — Silviu Brucan, de pildă. (Și de aceea înțelegem mai bine atîtă importanța interviului dat la televiziune și a textului publicat de către Brucan în „22”). Revin : există, deci pericolul ca guvernul să fie constituit din oameni lui Iliescu, plus, să zicem, foștii, linia a doua a nomenclaturii, oameni dispuși probabil mult mai mult decît cei care sînt în guvern acum să se răzbune și să revină înapoi, pe pozițiile de dinainte. Aceasta nu înseamnă că guvernul Român este un guvern al democrației și al speranței fără limite. Un guvern format în urma acestor violențe, care nu le-a desăvîșit în nici un fel, care probabil chiar a profitat de pe urma lor este un guvern periculos din punctul de vedere al democrației. Ca să terminăm cu ceea ce mi se pare important în acest moment (13—15 iunie) cred că de data aceasta reacția societății civile a fost mult mai clară, mult mai bună decît în Ianuarie, februarie și martie. Studenții revin în Piața Universității la numai două zile după brutalitățile de nedescris la care au fost apuși, mi se pare foarte important acest lucru, ca și reacția cu curaj a publicațiilor amenințate cu dispariția, (ținuta lor, reacția corpului profesoral, reacția sindicatelor — sindicatul esterigilor, chiar studenții minorilor). În discursul lui Iliescu de pe 14 iunie este un pasaj important în care sînt atacate sindicatele independente.

● Puterea știe care îi sînt adversarii

Este și acesta un lucru simptomatic : puterea, repet, știe care îi sînt adversarii. Este atacat și Comitetul de democratizare a armatei prin care o altă instituție, armata, a continuat revoluția. În acest guvern apare totuși ca persoană constant și solid generalul Stănculescu ; deși atacat de Iliescu, generalul Stănculescu își menține poziția și probabil, și-o reconstituie. Dar mai ales pierderea Frontului în lumea muncitorească este importantă. Este destul să ne gîndim că în Ianuarie Frontul a putut să mobilizeze muncitori din București, dar pe 13 iunie a adus maximum 30 de oameni de la I.M.G.B. și de altura. Majoritatea n-au venit fiindcă s-au opus sindicatelor. Și este evident că dacă sindicatele nu s-au arătat în adăgeri contra Frontului, aceasta nu înseamnă că pe termen mai mult sau mai puțin apropiat ele nu reprezintă un adversar al lui. Am văzut că puterea, Securitatea în primul rînd, oamenii puși de Securitate la putere, Roman și ceilalți (și nu foștii securitari, „teroristi”) sînt capabili de orice schimb de manevră, de orice violență numai ca să se mențină la putere. Să revenim la 13—15 iunie. În afară de a menține reacția a fost clară, dură și cred că și-au dat seama că a recurge la asemenea metode este contraproductiv. Aceasta nu înseamnă că nu vor mai fi tentați de a recurge la violență și că nu vor mai fi tentați să distrugă opoziția. De aceea va trebui, și dinăuntru, și dinafară, să încercăm în continuare să facem luminoasă asupra a ceea ce s-a întîmplat în zilele de violență, pînă cînd vor veni să demonstreze că a recurge la violență, a te opune astfel fenomenului de democratizare care nu poate și nu trebuie să mai fie oprit, este extrem de periculos : chiar și pentru cei care îl utilizează.

● G. A. : Ce poate face în mod curent Liga pentru apărarea drepturilor omului în România pentru victimele evenimentelor din 14—15 iunie (în lăsa experienței ei „istorice”, ca să spun așa, pentru că de acum sînt zece ani de cînd ea funcționează) ?

●● M. B. : Liga pentru apărarea drepturilor omului în România s-a constituit în 77, legată mai ales de mișcarea din jurul lui Paul Goma. Vom încerca să facem și acum ceea ce am făcut de fiecare dată, adică să reacționăm cît putem mai repede pentru a difuza informația, iar pe de altă parte să mobilizăm organizațiile internaționale care se ocupă de drepturile omului : să asigurăm, mai mult decît înainte, cînd nu era posibil, o apărare concretă, în țară. De aceea am trimis un avocat pe mîntre Soulier care se va ocupa de apărarea concretă a lui Marian Munteanu. De asemenea am organizat o comisie formată din avocați internaționali, trimesă de Federația Internațională a drepturilor omului la București ca să facă o preanchetă, în vederea căreia, noi și un grup din cadrul Asociației pentru apărarea drepturilor omului încercăm să alcătum un dosar foarte complet cu mărturii directe ale oamenilor care au suferit violențe, ale celor care au fost martori ai violențelor, cu mărturii asupra provocării de pe 13 iunie, cu reacțiile societății civile, toate aceste comunicate care au fost date. Ne gîndim la alcătuirea, în felul acesta, a ceea ce se cheamă o Cartă albă a evenimentelor din 13—15 iunie. Dar bineînțeles obiectivul cel mai important și imediat este eliberarea ei mai grabnică a celor închiși și asigurarea asistenței lor juridice. Pentru aceasta din urmă încercăm să trimitem mai mulți avocați internaționali în România, care să aducă un sprijin concret constituției în țară a unui grup de avocați care de acum înainte să se ocupe în mod automat de procesele tuturor celor arestați pe motive politice și să ajutăm astfel Asociația pentru apărarea drepturilor omului în România, căreia de fapt îi revine rolul principal.

● G. A. : Și ministrul Justiției ?

●● M. B. : Bineînțeles ministrul Justiției va trebui contactat și va trebui să răspundă forurilor internaționale. Inșă să nu uităm că în România nu a fost desființată instituția procuraturii, și în astfel de probleme procurorul general trece înaintea ministrului de Justiție.

● G. A. : Dai fiind că a existat un mare număr de răniți și precum sîm foarte bine spitalurile românești nu sînt totdeauna la înălțime nici în ceea ce privește îngrijirea bolnavilor obișnuți, v-ați gîndit în ce fel îi puteți ajuta ?

●● M. B. : Am contactat imediat asociațiile internaționale care se ocupă cu distribuția acestui ajutor, Medecins sans frontiers și Medecins du monde. Ultimii au reușit să-și găsească un sediu în România, o casă în Cotroceni ; au fost dați afară de la Intercontinental pe 13. Ei încearcă să se ocupe de îngrijirea răniților dar, după cîte știu (informația trebuie controlată la fața locului) numai Crucea Roșie Internațională este admisă în anumite spitale. Mai important mi se pare acum să se constituie în țară o echipă de medici. În momentele amintite medicii individuali s-au comportat bine, și chiar foarte bine, dar ar trebui să se constituie comitete de cîtăpînă după modelul polonez-echoslovac, din medicii și personal sanitar, pentru aburarea răniților și organizarea vindecării lor. Evident, sindicatul sanitar joacă și el un rol-aiel.

GOYA „Dezastrele războiului”

Prezență amară

Interviu realizat de GABRIELA ADAMEȘTEANU

VREM DREPTATE,

MĂRTURII • MĂRTURII • MĂRTURII • MĂRTURII • MĂRTURII • MĂRTURII

• Noi sintem minerii

Mă numesc Cojocaru Costică, muncitor specialist în telecomunicații, în prezent pensionar. Declar următoarele:

Nu sînt membru al nici unui partid sau asociație, polițea și nici nu am fost membru al fostului P.C.R. În dimineața zilei de 14 Iunie 1990, la ora 5,30, în drum spre serviciu, fiica mea a trecut pe la mine, spunindu-mi că este de serviciu la Telefoane. Fiica mea este telefonistă la Palatul Telefoanelor Victoria, serviciul interurban. Pentru că auzisem la radio și televizor despre evenimentele din oraș, am insistat să nu se mai ducă în serviciu, să dea un telefon și să anunțe că nu se duce. Fiica mea mi-a răspuns că și în zilele de 21-24 decembrie a stat tot timpul la serviciu și că ea este convinsă că este nevoie să fie prezentă acolo. Pentru că soția mea era internată în spital și pentru că eram îngrijorat am considerat că nu puteam s-o las singură pe fiica mea și că datorită de părinți mă obliga să o însoțesc pînă la serviciu. În comunicatele de la radio se specificase că transportul în comun funcționa pe B-dul Republicii pînă la Piața Rosetti. În realitate, am fost nevoiți să coborîm la Calea Moșilor, de unde am plecat pe jos. În drumul nostru am întâlnit grupuri de mineri înarmați cu ciomege, care se manifestau violent. Văzînd că sediul P.N.T.—c.d. este devastat, pe bună dreptate a început să ni se facă frică. În Piața Universității erau cordoane de mineri înarmați cu bîte. Cîțiva dintre aceștia i s-au adresat fiicei mele cu cuvinte foarte jignitoare, pe care hîrtia nu le suportă. Fiica mea le-a arătat legitimitățile, spunîndu-le că merge la serviciu și că munca ei este la fel de grea ca și a lor.

După aceea m-am despărțit de fiica mea, ca să mă îndrept spre casă. Zina Institutului de arhitectură era masată și de poliție, în afară de coordonatele de mineri.

Ștînd că circulația este întreruptă pînă la Calea Moșilor, m-am decis să iau metroul din Piața Unirii și să mă întorc acasă. Menționez că în tot acest timp am fost jignit și injurat de mineri, dar eu nu am răspuns la insultele lor.

Am luat-o pe străduța dintre Ministerul Agriculturii și alimentară, prin spatele Spitalului Colțea și am ajuns la Sfîntul Gheorghe, vis-a-vis de magazinul Miorita. În colțul străzii Colțea, în fața magazinului Miorita, dintr-un bloc, cred că de la etajul al doilea, se aruncaseră ziare și cărți pe trotuar. Trei sau patru mineri începeau să urce la balcon. Ca să nu calc pe cărți și ziare, am ocolit trotuarul, în drumul meu spre metrou. M-am pomenit luat la bătaie, fără să am timp să mă legitimesc sau să mi se pună vreo altă întrebare. În lovituri de ciomege și picloare, am fost dus de trei mineri pînă în fața magazinului Miorita, unde era un chioșc cu prelată, iar lîngă el, un ofiter

și cîțiva subofițeri de poliție. Minerii continuau să mă bată; cadrele de poliție au înstat să nu mă mai lovească pentru că sînt bătrîn. Am fost urcat în mașină. În ea erau mai mulți tineri, bătuiți și plini de sînge. Am fost dus la o circă de poliție — nu știu care — unde ni s-au cerut actele și ni s-a făcut control corporal. În timp ce eram controlați, unul din minerii ce se aflau acolo mi-a ordonat să deschid gura ca să vadă dacă am dinți și m-a scuipat în gură. Jignirea aceasta am suportat-o mai greu chiar decît bătaia. Trebuie să spun, de asemenea, că mine-ruj mirosese a băutură.

Ne-a urcat apoi într-o altă mașină și am fost duși la Măgurele, după cum aveam să aflăm mai tîrziu. Cînd am coborît din mașină, pînă la garajul unde aveam să fim duși, se formase un culoar de milițari sau de elivi de poliție, nu-mi mai amintesc, care ne-au lovit cînd am trecut pe lîngă ei. Ne-au lovit cu bastoanele pînă cînd am intrat în garaj.

Cînd am rugat să fim dus la W.C. am fost grupați cîte patru cu cîte un soldat în față și unul în spate. În timp ce-mi făceam necesitățile, am primit alte lovituri de baston.

Nu mi s-a dat voie să spun că sînt nevinovat. Polițistii care se aflau în garaj strigau mereu, cînd vroiam să vorbesc: „Gura că te omor!”

În garajul respectiv erau cam 700-800 de persoane, bărbați și femei, bătuiți, bondațați, unii cu mîinile în gips. Eram așa de bătuiți, că probabil nici pe perne n-am fi putut sta, dărnite pe jos, pe cimentul murdar, cum ne obligau polițistii. Nu aveam voie să ne ridicăm în picioare. Din cînd în cînd ni se ordona să ne ridicăm în picioare, să stăm cu fața la perete, cu mîinile la ceață, huru pe care eu îl făceam cu foarte mare greutate, din pricina bătăii.

Pentru că eram bătuiți de fiecare dată cînd ceream să fim dus la W.C., după ziua de 14 Iunie nu am avut curajul să cer această permisiune, urmările țe pot bănui.

În ziua de 15 Iunie, am fost anunțați, că vor veni minerii să ne vadă. S-a creat o panică îngrijorătoare printre cei arestați. Tremuram de teama că vom fi bătuiți din nou. A sosit un grup de mineri, vreo 40, care scîndau „noi sintem minerii”; s-au uitat trufas în garaj, după care au plecat. Tot în ziua de 15 Iunie am fost anchetat de către un procuror. Mi s-au luat amprentele, am fost fotografiat, întocmai ca ultimul boțfas. Era prima oară cînd mi se întimpla acest lucru, mie, care nici măcar o amendă nu plătisem, niciodată în viața mea.

În ziua de 16 Iunie, pe la 18, s-a citit o listă de vreo 40 de persoane, printre care eram și eu, și am fost scoși în curte. Acolo am văzut un autobuz și am înțeles imediat că sîntem liberi. Ne-a confirmat-o un domn lt. colonel destul de amabil care ne-a răspuns și la unele întrebări. Mie mi-a oferit o țigară, chiar și foc. Ne-a anunțat apoi, că primele bănci din autobuz să le lăsam libere, că vor veni cu noi vreo 8 mineri. Auzînd aceasta, i-am spus domnului lt. colonel că eu mă întorc înapoi, că prefer să stau în con-

tinuare în garaj decît să merg în mașină cu minerii. Ofițerul a coborît din mașină; nu știu dacă a vorbit cu minerii, dar spre mulțumirea noastră, aceștia nu au mai venit. Domnul lt. colonel ne-a însoțit în autobuz pînă la stația de tramvai Progresul.

Am o săptămîină de cînd zac în pat și mă întreb, și îl întreb și pe domnii mineri dacă dinții au păriați, soții, copiii, nepoții, ca și noi, cei bătuiți. Nu din alte motive, dar îmi amintesc că prin anii 1934-1935, pe cînd eram copil, în Focșani, se dăduse o lege, nu mai știu dacă scrisă sau nu, care interzicea să se bată, călî sau bîli cînd nu mai puteau trage la căruță...

Pentru a restabili armonia între noi, cei bătuiți și cei care au bătut, pentru ca prezența să domnească, între copiii și nepoții noștri, vă rog, domnilor mineri, să vă cereți iertare, în numele dreptății, al cinstei și al fricii de Dumnezeu, astfel ca orasele voastre miniere să nu fie ocolite, așa cum au fost Hiroshima și Nagasaki după bombardamentul atomic.

Sînt convins că prin faptele voastre, veți face în așa fel ca oamenii să spună că noi toți sintem legați de aceeași idealuri, iar nu de ură și dispreț.

28 Iunie 1990

COJOCARU COSTICA

• Dispoziția este ca minerii să facă ordine și nu poliția

Subsemnatul BOTA DONIZA domiciliat în București, vă aduce la cunoștință pe această cale încă un caz privind atrocitățile săvîrșite de grupurile de mineri în data de 15.06.90.

Sînt muncitor la I.M.U.C. București în cadrul laboratorului C.N.D. în funcția de operator Rx, precum și administrator al Asociației P47, activitate pe care o desfășor în afara programului.

În data de 15.06.90 orele 11,00 pe cînd înseam din stația de metrou „Universității” pentru a mă îndrepta spre Banca Națională filiala sect. 5 pentru a depune suma de 7000 de lei bani rezultați din încasările efectuate de la As. de locatari, precum și pentru ridicarea documentelor, am fost legitimat de către un Sergent major de la Poliție, însoțit de un grup de mineri. La întrebarea dacă lucrez am arătat autorizația ISCIR de exercitare a meseriei de op. Rx care a fost interpretată ca autorizație de particular, făcînd legătura cu suma mare de bani găsită asupra mea, subofițerul de Poliție mi-a spus că dacă vreau privatizare o să-mi dea privatizare. N-am reușit să explic că sînt muncitor și că n-am nici o legătură cu patronii, întrucît am fost înhățat de mineri și tirat lîngă gardul Muzeului de Istorie de lîngă pasajul Universității. Aici am găsit un grup de 7-8 cetățeni păriați de un grup de mineri. După ce s-au adunat cea 15 cetățeni printre care 2 femei am fost duși escortați în spatele Muzeului și introduși într-un hol pînă a venit o dubă de la Poliție. Am fost urcați în dubă, însoții de 2 Polițisti, și un grup de mineri, nu înainte de a fi percheștionați și jefuiți de obiectele de valoare și banii ce-l aveam asupra noastră, de haine sub privirile impasibile ale Polițistilor. În dubă a început primul act

de maltratare. Am fost loviți cu pumnii, bîte și bastoane fără discernămint, femei ca și bărbați astfel încît atunci cînd am ajuns pe platoul din spatele Poliției capitalei eram într-un hal de nedescris.

După ce am coborît din dubă am fost înconjurați de cea 10 mineri care au dezlănțuit cu o bestialitate de neînchipuit o avalanșă de lovituri de ciomege, bastoane, lanțuri, pînă cînd grupul nostru a fost culcat definitiv la pămînt. Cred că am fost salvați de la moarte de 2 femei probabil salariale de la Poliție, care nu înseput să strige să ne lase că ne omorîră. Am fost aruncați apoi pe niște bănci; doi dintre noi care nu s-au ridicat au fost urcați într-o mașină și transportați într-o direcție necunoscută.

În acest timp, a apărut în curte domn general (probabil marșal) întrucît purta un veston alb) care a dat ordin să fim spălați întrucît eram plini de sînge. La întrebarea pusă dacă e normal ce se întimplă acolo? a răspuns că dispoziția este ca minerii să facă ordine

și nu poliția. După așa zisa verificare a actelor ni s-a spus că a fost o greșeală și că sîntem liberi. La cerea celor cărora li s-au luat bani sau alte obiecte ni s-a spus să le cerem minerilor.

Întrucît era ora 13,00 am pretins o dovadă pentru motivarea ocolii lipsă de la serviciu întrucît începem programul la ora 12,00, un anume domn în civil care mi-a spus că se numește lt. major Coman a spus că nu poate să-mi dea nimic dar dacă o să am probleme cu serviciu seful meu să sune la Poliția Capitalei să certifice prezența mea acolo și că mi-a notat numele într-un carnet.

Acesta fiind faptele după care am plecat la serviciu de unde în jurul orei 14,00 am fost transportat la spitalul Vilan cu salvarea întreprinderii. Anexez Certificatul medical eliberat de Institutul Medico-Legal. Nr. A2/5468.

BOTA DONIZA

NU PROCESE INSCENATE!

● Plimbarea printre „reținuți” cu ciinii polițiști și armele (automate)

Mă numesc Chițu Mihail-Eugen și muncesc la C.F.R., la Depoul de locomotive București-Călători.

In data de 13.06.1990 am muncit, deoarece am avut comandă la trenul 6001 pe care l-am dus la Făurei împreună cu mecanicul Marin Marin. Am venit de la Făurei cu trenul 7002 și am terminat serviciul la ora 22. Toată această activitate a mea este înregistrată pe foaia de parcurs V. 1802.

Dind telefon acasă la ora aproximativ a terminării serviciului, soacra mea mi-a răspuns că soția nu a ajunsese acasă întrucât muncea schimbul al II-lea. Primind de la colegii informația că s-au petrecut în București lucruri grave și știind că soția mea merge spre casă cu autobuzul 311 de la piața Rosetti m-am hotărât să merg spre Piața Universității. Cind am venit de la Cimentiu am auzit împușcături și am văzut o mulțime de oameni alergând. Am ocolit pe străzi și am ajuns pe străduța dintre Arhitectură și Universitate, s-au auzit iar focuri de armă fapt care m-a impresionat deosebit. La un moment dat s-a deschis o ușă și niște tineri studenți au intrat în Universitate și de frica morții l-am urmat.

O parte din noaptea s-au mai auzit împușcături și strigăte. Apoi, tăcerea. Spre dimineață peste străzi se ascundea haina de liniște dar, vai, era liniștea de dinaintea furtunii. S-au auzit niște glasuri apoi s-au auzit zgomote, uși de la intrarea în Universitate au cedat, s-au auzit strigăte disperate: „Au venit mineri, fuuugii... ne omoară...” Nu mai știam unde să ne ascundem, am ajuns undeva, la subsol, unde am încercat să ne ascundem. Acolo minerii au intrat cu cozile de tirăcoape, de topoare, de lopeti, cu bite, cu lanțuri, cu furcuni de instalații hidrostatice în mână, cu ură adâncă în priviri, expresii și gesturi. Criminal să fi fost, din cei înarșiți și gesturile lor cumplit de înspăimântătoare: dădeau cu tirăcoapele în uși și-n mese, injurau cumplit și amenințau cu moartea. Am auzit cum cineva ne-a spus să cădem în genunchi și să ne rugăm să nu ne omoare, dar cind furia bestială dezlanțuită s-a pus în acțiune, vedeam oameni loviți violent cu uneltele de care am amintit. Foarte curind mi-a venit rindul fiind lovit cu bestialitate imposibil de descris. În momentele acelea credeam despre ei că mă consideră criminalul copiilor lor. Nici nu am putut să le arăt că sînt muncitori. M-au bătut cu o furie animalică și au încercat să reușească să mă scoată din clădirea Universității. La lesire, spre marea mea noroc, am auzit că în vis un ofițer de poliție care le spunea minerilor să mă lase că mă omoară.

Aceștia m-au cărat (faceți amintiri le am foarte vagi întrucît auzeam foarte greu iar de văzut, vedeam ca prin valuri de apă) pînă la bazin unde m-au aruncat alături de alți studenți sau studențe (căci datorită amneziei actuale am omis să povestesc faptul că și fetele — studentele — erau bătute cu aceeași bestialitate) care erau în comă sau agonie. Oamenii care în timp ar putea face mila României erau zdrobiți de acesți oameni de grozăvie care nu-și fac nici măcar normele de lucru și care măcar din respectul pentru unii care gîndesc mai mult ca ei ar fi trebuit să moară de rușine. După un timp nedefinit am fost cărat de 2 mineri care mă duceau spre o secție de Poliție în timp ce se mai duceau cîte un minier care să mă mai lovească. Acolo am fost trîntit pe o podea plină de mizerie (fapt ce-mi aduce acum aminte de etnismul și batjocura minerilor care în timp ce mă cărau stridau-mă pe jos rîdeau de mine batjocorindu-mă între ei că de asta eram eu murdar căci: „Nu se spălau scribele dracului cu lunile, nițai-ră la asta” în timp ce eram pocnit cu picioarele în coaste și figură) și am fost lăsat împreună cu alții înarșiți un timp apoi am fost dus de 2 soldați milițieni la o dubă cu care am fost cărat la Măgurele, la o unitate de soldați milițieni. Acolo ne-au pus să ne spălăm pe față cu apă de jos întrucît capul era spart de jur împrejur și singele ne umpluse cămășile și pantalonii. Bătăile pe care le-am luat de la milițieni în încălțări și exteriorul garajului unde eram „cazați” erau blinde minierii pe lângă bătăia înaltă de la minierii.

La început podelele garajului erau goale apoi au adus cîteva scaune. Au venit doctorii care ne-au văzut și care au căutat să ne ajute cît le-a stat în putere. Mă rugam de tot și dau un telefon să vadă cît sînt nevoințat și să-mi dea drumul întrucît nu sînt vinovat. (Vinovații erau cei care fuseseră la televiziune pe data de 13 iunie, la Militie și peste tot unde fuseseră lupte de stradă pe data de 13 iunie). Au început interogatoriile, au fost încercate confruntările cu dicșii milițieni din sediul miliției și de la televiziune. Cîte unii erau bătuti cu sălbăticie și veneau mi mult duruși. Alții erau bătuti (majoritatea) cind erau duși să-și facă nevoile. Aici mi reamintesc amintea de faptul că garajul respectiv era plin de trupuri „stăruite” în bășoale albe de bărbăți cît și de femei. Femeile erau într-un colț al garajului iar bărbății în rest. După năsterea mea erau în garaj peste 700 persoane din care se eliberau zilnic 40-50. După cîteva zile, pe data de 19 iunie, în urma fetei a unei declarații date în fața

18 iulie 1990 Excelenței Sale ION ILIESCU Președintele ROMÂNIEI

Stimate D-le Președinte :

A trecut deja o lună de la suprimarea violentă a manifestațiilor pasnice din București, de la mijlocul lunii iunie. Ca membri ai Comisiei Statelor Unite pentru Securitate și Cooperare în Europa, ne preocupăm faptul că reprimarea opoziției de către Guvern continuă.

Această comisie a trimis o delegație la reuniunea de la Copenhaga a Conferinței C.S.C.E. pe probleme umanitare, unde ne-am exprimat în termenii cei mai severi dezamăgirea în legătură cu serloșii pași inopoi dați de tînăra democrație din România. Atunci am discutat cu șeful delegației române cazul lui Marian Munteanu, Nico Leon și Dumitru Dincă, precum și situația celorlalte persoane reținute la vremea aceea.

Înțelegem că domnii Munteanu, Leon și Dincă, precum și alți 185 sînt încă în stare de arest. Am primit rapoarte alarmante în legătură cu faptul că familiile și avocații celor reținuți nu au accesul cuvenit la aceștia. De asemenea, se pare că unii, inclusiv Marian Munteanu, reclamă o îngrijire medicală de urgență.

Domnule Președinte, luna trecută Guvernul dvs. s-a alăturat altor 34 de parteneri din Consiliul pentru Securitate și Cooperare în Europa în adoptarea Documentului Final al Reuniunii de la Copenhaga. Documentul afirmă că statele participante la Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa :

...sînt hotărîte să sprijine și să promoveze ocele principii de justiție care formează baza ordinii de drept. Ele consideră că ordinea de drept nu înseamnă pur și simplu o legalitate formală care asigură regularitatea și consistența în realizarea și întărirea ordinii democratice, ci justiție bazată pe deplina recunoaștere și acceptare a valorii supreme a personalității umane și ga-

rontată de instituții care asigură un cadru pentru deplina și exprimare.

Sperăm că Guvernul României își va demonstra angajamentul față de principiile de la Copenhaga nu numai prin respectarea propriilor sale legi, ci totodată prin încercarea de a exercita justiția. Regimul anterior din România a minimalizat cu consecvență valoarea ființelor umane. Guvernul dvs. poate resuscita respectul pentru demnitate umană în România.

Domnule Președinte, ceea ce a impresionat cel mai mult Comisia în legătură cu demonstrațiile din Piața Universității au fost insistențele lor repetate ca protestul lor să rămînă non-violent. Grupurile independente ce reprezintă opoziția democratică, inclusiv Grupul pentru Dialog Social, ligile studențesti, Confederația sindicală independentă Frăția și Alianța pentru Proclamația de la Timișoara au subliniat importanța non-violenței pentru mișcarea democratică și au solicitat dialogul în mod repetat.

Noi sprijinim acea cerere de abordare constructivă în privința preocupărilor opoziției și ale Guvernului. În primul rînd vă solicităm respectuos ca Guvernul dvs. să elibereze deținuții implicați în procesele care urmează să aibă loc și să li se asigure asistența medicală necesară. În al doilea rînd, sperăm că Guvernul dvs. va organiza o masă rotundă cu reprezentanții opoziției democratice. Deoarece Parlamentul are importanta sarcină de a scrie o Constituție, această masă rotundă ar putea ajuta la vindicarea rănilor adînci care afectează societatea românească. În al treilea rînd, încurajăm Guvernul dvs. să permită presei să acționeze liber, deoarece numai o presă cu adevărat liberă poate garanta libera circulație a informațiilor pe care se bazează democrațiile.

Vă mulțumim pentru atenția dvs. față de cererile noastre formulate în sprijinul cooperării și interesului în sprijinirea dezvoltării democrației în țara dvs.

Cu sinceritate

COMISIA PENTRU SECURITATE ȘI COOPERARE ÎN EUROPA

(în românește de MARINA SANDU)

anchetatorilor am fost pus în libertate, am ajuns acasă, acolo unde stau și am umblat să-mi rezolv problemele sîndății. M-am internat pe data de 24 iunie iar pe data de 29 iunie la Spitalul de Urgență mi s-a făcut o intervenție chirurgicală, făcându-se sînzetă olecran sîng mi s-a pus tijă la mina sîngid. Apoi, pe data de 4 iulie am fost externat și pe data de 11 iulie mi s-au scos firele și sîrmele.

Nu cunosc motivele pentru care am fost arestat nerisovot fiind. Dacă eu aș fi făcut altă ceva ce mi s-a făcut așeam cel puțin 15 ani pușcărie de făcut. Totdeauna cind am greșit am plătit și chiar am plătit cind am greșit alții. De această dată doresc să se facă dreptate și întrucît Sindicatul minerilor are personalitate juridică doresc mult ca să mi se plătească despăgubiri pe măsura suferințelor fizice ca să nu mai amintesc de suferințele psihice și în cazul în care voi fi găsit înapst psihologic (fiindcă, nu-i așa, se poate și asta) să mi se dea o pensie pe 3.000 lei pe lună. Căci în meseria mea (mecanic ajutor de locomotivă) se face cîte un examen psihologic din trei în trei ani sau mai des.

Abia acum îmi reamintesc de următoarea situație într-o seară cind pe milițieni li contraria vorbăria din gară), au adus o grupă de „mineri” să ne potolească. Pe unul dintre ei l-am recunoscut după forma podobei faciale. Barba lui roșcată și tunșă engleză mi-a atras atenția în mod deosebit. Acelui „minier” era într-o uniformă de „Poliție” pe data de 17.06.1990 cind am fost dus la anchetă.

De asemenea, spălma și teroarea se instala și prin mijlocul pur polițienăști: țipete, isterice, plimbări printre „reținuți” cu ciinii polițiști și cu armele (pistoale automate) armate deci cu glonț pe țevă, plimbarea printre „reținuți” cu bulanele în mîini cu atitudine volt amenințătoare.

Ca să nu vă mai spun de spălma paralizantă care îi paraliza voința în momentul confruntărilor cu soldații milițieni care doar dacă aveau impresia că persoana seamănă cu o persoană vinovată îl scoteau din rînd și ceea ce pășea nefericitul e de nepovestit.

De asemenea, cei care cereau condiții mai bune erau scosi din gară), bătuti și adusi în garaj mai mult morți decît vii.

CHIȚU MIHAIL-EUGEN

● L-am căutat disperat pe la toate secțiile de poliție

Subsemnatul PIRVULESCU CORNELIU, salariat la I.S.P.E., avînd funcția de tehnician principal proiectant.

Vă fac cunoscut că fiul meu, DAN-GABRIEL, născut la 3 ianuarie 1979, este reținut pentru cercetări de la 20 iunie 1990 în condiții absurde, fără nici un fel de vină din partea lui, fără măcar a fi interesat de poliție.

Dacă Guvernul român are nevoie de victime, ca să aibă la rîndul său deținuți polițieni, să luati la cunoștință faptul că acest tînăr de 20 de ani, a fost im-

puscat în piciorul sîng în seara zilei de 13 iunie 1990, în zona str. Edgar Quinet-Facultatea de Arhitectură, fără a participa cu nimic rău la evenimentele zilei, mai se seamă că el a ajuns în această zonă în jurul orei 21.30. Cu ajutorul unui binevoitor conducător auto particular, a fost dus la Spitalul Militar. După acordarea primului ajutor medical, a fost dus la Școala Ministerului de Interne la Băncăsa, unde a primit numărul de ordine 475 și unde a stat pînă la data de 16 iunie 1990.

Pe data de 16 iunie 1990, a fost eliberat dindu-l-se o amendă de 1.000 lei pentru vială paralizantă, desi el era angajat de probă încă din data de 7 mai 1990, lucru ce poate fi dovedit.

Pe data de 20 iunie a.e. a fost „invitat la o discuție cu domnul comandant al Secției de poliție” și... nu s-a mai întors. Menționez că cei doi domni care l-au luat (unul era în uniformă de polițist, iar celălalt civil) nu mi-au prezentat nici un act legal prin care dumnealor aveau dreptul de a-l lua de la domiciliu. Timp de șase zile, l-am căutat disperat pe la toate secțiile de poliție. De peste tot primeam însă același răspuns: „nu figurează în evidențele noastre”. În ziua de 26 iunie în jurul orei 13, am ajuns chiar la Penitenciarul Jilava, unde și acolo am primit același răspuns. În aceeași zi, la ora 18.30 am primit un telefon de la o doamnă de la Crucea Roșie Internațională care ne-a anunțat că fiul nostru este internat în Spitalul Penitenciarului Jilava. Ne-a dat cîteva date privind starea sîndății copilului, anunțindu-ne că putem să-i ducem pachet cu lucruri de schimb, igienă personală și alimente. De ce oare era nevoie să aflăm de soarta acestui tînăr numai prin intermediul acestei instituții de binefacere și nu de la organele în drept din țara noastră? Oare ei au mai mult suflet?

Tin să precizez faptul că în toate cele 51 de zile cît a durat manifestația de la Piața Universității, nu a fost acolo nici măcar odată, fiind convins de faptul că presa și organele de poliție au fotografiat sau casetat video în care se poate verifica dacă ar fi apărut chipul lui în caz de participare.

Curiozitatea l-a mirat în seara de 13 iunie 1990, în zona Facultății de Arhitectură, nicidecum la Ministerul de Interne sau Televiziune, drept urmare a primit un glonț, salvat de un binevoitor și apoi amendat, fără a fi avut vreun rol în doborîndul erector în cursul acelor zile, și în momentul de față fiind primul de libertate.

De ce oare? Cu ce logică? Nu cred că un tînăr care în decembrie 1989 a participat efectiv la revoluție, dai fiind faptul că își satisfacea stagiul militar și care ca alți tineri din țara noastră a dorit ca patria noastră să devină liberă și în ea să domnească cinstea și dreptatea, acum să fie calificat ca element extremist.

Eu, în numele drepturilor omului, vă rog a interveni pe lângă Guvernul român și Procuratura, pentru a fi pus în libertate întrucît nu se face vinovat de acuzațiile ce i se aduc.

Cu încrederea că veți analiza obiectiv situația fiului meu și cu credința că DREPTATEA va învinge, vă mulțumesc din tot sufletul.

29.06.1990

PIRVULESCU CORNELIU

«O MINCIUNĂ CÎT SECOLUL DE MARE»

MONICA LOVINESCU

Rareori o carte a cărei într-o atmosferă ce-o face atât de credibilă și rareori evenimentele ce au urmat imediat după publicare au părut să-i confirme într-un totuț deplină și aceluși semnătura de seful adjunct al informațiilor de la Franco Presse, Michel Castex care a fost și trimisul special al acestei agenții în timpul revoluției la București. Dar mai întâi titlul care conține și tema autorului: **UN MENSONGE GROS COMME LE SIECLE: Roumanie, histoire d'une manipulation** (O minciună cît secolul de mare. România, povestea unei manipulații), ed. Albin Michel. Minciună — termenul nu e nou. Mass — media din Franța se mai reunise, cu o lună — două înainte, într-un colocviu intitulat totuț cît a minciună? Plină de entuziasm pentru această revoluție transmisă în direct (prima total mediatizată), pradă iluziei lirice, era cu totul normal ca după șirul de falsificări și contra-adeverări debitate, conform, s'ar fi zis, vechilor tehnici comuniste de dezinformare, de cei care preluaseră conducerea post-revoluționară, mass-media din Paris să ajungă la întrebările centrale nu doar asupra a-căstui confesării a revoluției (ceea ce era normal), dar și în măsură de a pune pe o dușă de la iluzie la deziluzia absolută, asupra spontaneității insurjecției românești. Să ajungă deci a pune între ghilimele termenul de revoluție. În ghilimele a și rămas după ce rezultatul alegerilor din Mai (unic în răsărit) a părut a le confirma versiunea unei revolte manipulate, dacă nu chiar și provocate de comunistii români în legătură cu Moscova, Budapesta, Belgrad. Minciuna, adăugându-se unele altora, din Ianuarie pînă în Mai, au ajuns deci să dea această minciună cît secolul de mare din titlul lui Michel Castex și să provoace o versiune a evenimentelor care, după noi, adevărată prin și în detalii, păcătuiește prin extrema coerență de ansamblu. Cum în același timp cu cartea lui Michel Castex, apărea în săptămânalul Le Point din 21 Mai o amplă anchetă semnată de Olivier Weber și Radu Poctocaru cu aceeași concluzie: revolta populară a fost recuperată de complotiștii comunisti români teleghidat de Moscova. Deci pornind de la un fapt real: revolta, s'ar fi instituit o legendă revoluționară bine pusă la punct pentru a îngădui completitudinilor să devină emanția revoluției. Cum o parte din această anchetă se bazează și pe mărturiile mai multor conspiratori, printre care, în primul rând generalul Militaru, trebuie de la început să semnalam că acesta din urmă a contestat cele mai multe dintre afirmațiile ce i-au fost atribuite printre altele trimisul Canal al Televiziunii franceze.

La ce ne privește n'aveam nevoie de aceste rectificări (într-oare sau nu, cine o poate și în acest val de dezinformare ce ne năpădește de la București?) pentru a nu intra cu totul în scenariul propus și de Michel Castex și de gazetarii de la Le Point în măsura în care el și se pare a păcătuiește, printr-o coerență greu de închipuit, viltuarea unei insurjecții și în climatul infernalizat al întregului răsărit, cu Uniunea Sovietică în frunte.

Nu e mai puțin adevărat că marile întrebări rămân deschise și le pun de altminteri și Românii în zărele independente — și, departe de a deslega enigmele, fiecare întrebare deschide și mai larg orizontul îndoielii, făcându-le să presimțim că adevărată istorie a zilelor din Decembrie va fi poate mai greu de stabilit decât domnia de aproape o jumătate de veac a comunistilor în România.

Deci, cu toate precauțiile de rigoare — și ele trebuie luate — să încercăm a rezuma dublul domers al lui Michel Castex și al gazetarilor de la Le Point, deoarece furnizează piese la dosarul revoluției românești. Mai întâi, Michel Castex nu poartă revoluția populară. Nici gazetarii de la Le Point. Și primul și celălalt doi însă nu sunt siguri de deplina și spontaneitate.

Michel Castex, al cărui ton dezinvolt și amar poate irita, își la astfel revanșa asupra jurnalistului căruia i-a căzut pradă în primele zile la hotelul Intercontinental (unde își improvisase un birou) pentru agenția Franco Presse) și pe străzile Bucureștiului. Or, toamnă parcursul aceste străzi pe care se trăgea și unde cădeau oamenii, a ajuns să se întrebe cine în cine trage? Dacă într-adevăr corpul de elită al teroriștilor lui Ceaușescu e atât de numeros și eficient încât poate ține piept armatei, cum de făcându-se Comitetul Central nu e zgărită de nici o urmă de glonț? Cea de la Televiziune nici ea. Ar fi fost atât de ușor, trăgând în mărca antenă a Televiziunii să

opreți toată transmisia în direct a revoluției, deci să-i puț revoluției decât nu capăt, cel puțin frînă. Unde sunt de altminteri acești soldați de elită care terorizează Bucureștiul? Prinsii, cățiva ar fi fost eliberați, alții, și mai puțin, arestiați. Restul? Dacă Ceaușescu dispunea cu adevărat de o armată pretoriană, merce-nară sau nu, gata să-și dea viața pentru el (se spunea chiar că unul erau drogati), cum de a fugit doar cu soția în heliicopter, trebuind ca niște vulgari actori dintr-un western de mână a patra, să la ostăie pe un biet om cu mașina lui. La fuita carpathique a Varennes notăm ironic Michel Castex referindu-se bine înțeles la Ludovic al XVI-lea și la revoluția franceză, s'a soldat printre-o captivare facilă: Ceaușescu nu era apărut de niciunul dintre teroriștii lui. Aceștia posesive se ascunseseră în labirinturile care, după știrile de la București străbătute în sub-sol tot orasul. Pe urmă au dispărut și ele. După cum cei 80.000 de morți, dintre care 4.630 numai la Timișoara, cifra anunțată mai întâi de Budapesta, apoi reluată oficial de București, s'au restrins la 700 de morți și 3200 de răniți (sunt estimările oficiale românești rezultate de la Le Point). Cum, în fînțele de ele, să notăm a-căstui genocid pe Ceaușescu și rarii lui colaboratori ajunși pe banca tribunalului? Genocid — termenul poate fi aplicat dacă se ține seama de toate victimele comunismului de la instaurarea lui, de tot cel pierit în Gulagul românesc, dar nu dacă'l reduci doar la zilele revoluției și bilanțul în morți și răniți. Ce e, se întreabă, Michel Castex, ca tot gazetarii occidentali de altminteri, cu grupa comună de la Timișoara și cu cadavrele extrase de acolo, cunute ca după torturi ale Securității, cu o femeie purtându-și înăuntru pe burta, imagine care a șugulit Occidentul pentru ea apoi doi doctori să recunoască în ele pur și simplu cadavrele de la moară aruncate în groapa comună după autopsie? Unde sunt mecenarii străini care se refugiaseră, împreună cu teroriștii în Carpați? Sinucis sau ucis generalul Milea? Ucis sau sinucis generalul Păpa? Ce e cu acești acuzați cărora procurorul nu le dă voie să se refere decât la zilele revoluției, și care, vinovați fiind peste toate, își recită lecția ca nevinovații de pe vremuri din procesele staliniste?

Într-un capitol care pare cel mai convingător al cărții, Michel Castex pune cap la cap toate deosebele permise de la agențiile din răsărit, marile piese întemeietoare ale minciunii cum le spune el. Începând cu radio Budapesta, continuând cu agenția iugoslavă Tanjug, tranzitând prin Germania de răsărit, și doar cu jumătate de gură sprînjile la început de Moscova citrele de la Timișoara au fost înțelese, înțelese în mîntă doar de mass-media din răsărit. Pînă în 22 Decembrie, corespondenții occidentali nu puteau ajunge la București. Și la lectura acestor telegrame puse în ordine lor cronologică, manipularea pare evidentă. Dar de ce să-l spunem neapărat manipulare și să nu ne închipuim tot atât de bine că manifestarea de la Timișoara era atât de așteptată nu doar în România, dar și în tot Estul unde, în afară niște petrișticele Albanii, doar România nu dădea semne de trezire, încât exagerarea a venit de la sine, nefiind, așa cum o afirmă Michel Castex, o provocare dinainte pusă la punct? Deoarece aceasta este tema lui Michel Castex: orchestră, cu un șef de orchestră, Gorbaciov, prima violă Budapesta, a doua Belgradul, oferind conspirației din România pretextul atât de așteptat. Gazetarii de la Le Point merg în același sens presupunând chiar că deportarea previzută a pastorului Tokes fusese pregătită ca pretext dinainte, manifestarea împotriva acestei deportări transformându-se în rezonanță, prin reproducerea și ea pusă la punct în acest scop, sub supravegherea, și scris în Le Point, a cinci generali, printre care Stănculescu, Gușo, Chițac. Armata — afirmă gazetarii — este cea care a tras la Timișoara, trecerea ei de partea insurjecțiilor petrecându-se deabia după sinuciderea-uciderea a generalului Milea.

Conspirația care după cei doi gazetarii de la Le Point își constituie primul nucleu în 1971 (dată ce ni se pare neverosimilă, 1969 avansată de generalul Militaru fiind mai plauzibilă) conspirația a salvat armata, refuzînd în același timp să implice total securitatea. E drept că prezența generalului de securitate Vlad pe primele imagini de la televiziune alături de cei ce se consideră emanția revoluției dă un înțeles de veracitate acestei teze a pactului între șefii

din Front și securitate, sau o parte cel puțin a ei. Dar atunci de unde teroriștii? Alți versiunea de la Le Point e și mai radicală decât aceea a lui Castex: pentru a asigura Frontului și legitimitate, pentru a-i transforma într-o emanție a revoluției, era nevoie de o baie de sînge, transformîndu-se un pumn de securiști ireductibili într-o armată de teroriști. E cea mai gravă dintre afirmațiile acestei anchete. Seceratul, după cei doi gazetarii de la Le Point, fiind pregătit de Virgil Măgureanu, în scopul de a aduce la putere o formație neo-comunistă învoră paradoxal dintr-o insurjecție total anti-comunistă.

Neapărarea Securității, cele două sinucideri enigmatice, numărul infim de acuzați ajunși în boxă, claustrarea generalului Vlad (care pare a și prea multe) noul post atribuit lui Măgureanu, insistența cu care pe-au fost recomandați ca buni „securiști”, ce au avut grija de popor — toate acestea par a pleda pentru versiunea de mai înainte.

Michel Castex rezumă astfel rolul securității în regia „frontistă”:

— nu arestează pe doi dintre conspiratorii de seamă ale căror convorbiri într-un parc fuseseră înregistrate (Ilieșcu și Militaru);

— nu împiedică să degereze manifestația din 21 Decembrie unde Ceaușescu este interceptat de jandarmii unui grup de manifestați.

— nu se aruncă în luptă cu toate armele și trupele pentru a înfrînge revolta.

— nu asigură condițiile optime pentru fuga cuplului Ceaușescu.

Drept plată și răsplată, în joc să fie dizolvată și urmărită penal, se vede vîrșită corpul de armată, fără alte precizări decât această uimitor de declaratie a noului șef de Stat Major, Vasile Ionel, la 2 Ianuarie.

„N'aveam dreptul de a considera trupele Securității ca pe niște teroriști. Majoritatea a fost devotată poporului”.

Michel Castex, ca și gazetarii de la Le Point își oprește demonstrația aici. Dar asupra rolului jandarmilor de Securitate de altminteri campaniile electorale, evenimentele din 13-15 iunie, terorismul miser oficializat, s'ar mai putea face o anchetă și scrie un întreg volum. Ei se mulțumesc cu o simplă întrebare. Dacă n'a tras securitatea, dacă armata a trecut de partea revolta, atunci cine sunt teroriștii de care doar Frontul Salvării Naționale ar fi scăpat țara?

Am văzut cum răspund și Michel Castex, și cei doi gazetarii de la Le Point. Cu toți identici în Gorbaciov pe șeful unei orchestre alcătuite în cea mai mare parte din „complotiștii” comunisti de la București. Coerența acestui scenariu ne împiedică să n'ajungem o conspirație la atât de înalt nivel și mai ales cu un atare sprîjin la Kremlin care, din 1971 după unii, din 1969 pentru alții, tot încearcă să-l răstoarne pe Ceaușescu, și nu e în stare să profite de pîlă de manifestația din 1987 de la Brașov — ni se pare prea năbrăd, prea neorganizată pentru a fi în stare să provoace revoluția din Decembrie 1989.

Deoarece revolta a existat și de altminteri nici nu este pusă în chestiune. După toate aceste mărturii și contra-mărturii, pare mai plauzibil paralelismul dintre niște frunziși de partid și de Securitate vișni să-l răstoarne pe Ceaușescu — și o revoluție pe care n'au provocat-o, dar de care au știut să profite spre a încerca să se transforme în „emanția” ei. Ultimele alegeri din Mai în România care au re-format țara într-un nou caz unic în Europa și mai ales evenimentele sălbatice, represivele sălbatice din Iunie arată că nu numai au încercat dar au și reușit. Cum exact? Cei care cred în psihologia popoarelor n'au decît să analizeze.

O singură concluzie. Nu va fi o minciună cît secolul de mare dar o singura din secol care ne privește doar pe noi Românii. Din locomotivă a democratizării estului european, cum păream a fi la sfîrșitul lui Decembrie, am redevenit ultimul vagon. Cu toate riscurile de demolare pe care le-am constatat și la Târgu Mureș, și în incredibilele scene de reproducere rinocerizată care au transformat Piața Universității din spațiul eliberat de neo-comunism într-un teren de vîntoare. Pentru această vîntoare de oameni, cum Europa zilelor noastre n'a mai văzut, când se vor stabili responsabilitățile? Cea mai mare minciună a devenit în acele zile Cea mai mare rușine. Michel Castex nu și-a terminat cartea. Alții o vor continua.

